

Bringing Organisations & Network Development
to higher levels in the Farming sector in Europe

Regulační rámcové hlášení BOND

Osvědčená právní praxe pro drobné zemědělce

Vypracovala asociace Kisléptékű Termékelőállítók és Szolgáltatók Országos Egyesülete
Maďarsko
30. listopadu 2019

THIS PROJECT HAS RECEIVED FUNDING FROM THE EUROPEAN UNION'S HORIZON 2020 RESEARCH AND INNOVATION PROGRAMME
UNDER GRANT AGREEMENT N° 774208

Úprava:

Andrea Szabadkai
Ágnes Major
Katalin Kujáni

Autoři:

Andrea Szabadkai
Katalin Kujáni
Ibolya Lámfalusi
Péter Kajner
Ágnes Major
Flóra Orosz
Dorottya Szabó

Autorka Kapitoly II:

Ibolya Lámfalusi

Přispěli:

Dávid Abonyi
Gézáné Jancsó

Zpráva byla vypracována dne 30. listopadu 2019

Odpovědnost za informace a názory vyjádřené v této zprávě nesou výhradně její autoři.

Tato zpráva je součástí projektu BOND, který získal financování v rámci rámcového programu Horizont 2020 pro výzkum a inovaci v rámci grantové dohody č. 774208.

Obsah

I. Shrnutí.....	5
II. Udržitelné zemědělství.....	11
II.1 Podpora spolupráce stanovením široké definice rodinných farem a zemědělské činnosti	12
II.1.1 Rakousko	12
II.1.2 Chorvatsko	13
II.1.3 Itálie.....	14
II.1.4 Polsko.....	15
II.1.5 Portugalsko.....	15
II.1.6 Rumunsko	16
II.2 Zvýhodněné daňové podmínky vztahující se k zemědělské činnosti.....	16
II.2.1 Rakousko	17
II.2.2 Chorvatsko	18
II.2.3 Česká republika.....	18
II.2.4 Francie	18
II.2.5 Maďarsko	19
II.2.6 Moldavsko	20
II.2.7 Norsko	20
II.2.8 Polsko.....	21
II.2.9 Rumunsko	22
II.2.10 Slovensko	22
II.2.11 Slovinsko.....	22
II.3 Podpora startupů.....	22
II.3.1 Rakousko	23
II.3.2 Francie	23
II.3.3 Polsko.....	23
II.3.4. Rumunsko	23
II.3.5 Slovensko.....	24
II.3.6 Spojené království.....	24
III. Právní předpisy usnadňující přístup na trh	25
III.1 Družstva.....	25
III.2 Hospodářská soutěž a zemědělská spolupráce	31
III.3 Další osvědčené postupy pro spolupráci mezi zemědělskými výrobci při prodeji jejich výrobků	32

III.3.1 Rakousko.....	34
III.3.2 Francie	35
III.3.3 Itálie	35
III.3.4 Rumunsko.....	37
III.4 Kolektivní jednání pro místní a tradiční potraviny	37
III.5 Flexibilita hygienických nařízeních	39
III.5.1 Česká republika	45
III.5.2 Chorvatsko	46
III.5.3 Francie	46
III.5.4 Maďarsko.....	51
III.5.5 Norsko.....	53
III.5.6 Polsko	54
III.5.7 Portugalsko	55
III.5.8 Rumunsko.....	55
III.5.9 Slovensko	56
III.5.10 Španělsko	58
III.5.11 Spojené království	59
IV. Udržitelnost životního prostředí.....	61
IV.1 Ochrana přirozených stanovišť, Nizozemí	61
IV.2 Veřejný catering.....	62
V. Další osvědčené právní postupy	64
V.1 Sociální ekonomika a sociální zemědělství pro veřejný prospěch	64
V.1.2 Sociální ekonomika v italském zemědělství	66
V.2 Norsko – sociální zemědělství a aluviální právo.....	67
V.3 Rumunsko – Společné statky.....	68
V.4 Valencie - Huerta.....	69
Zdroje.....	72

I. Shrnutí

Tato zpráva byla vypracována v rámci projektu BOND¹. Jejím účelem je představit relevantní a osvědčené právní postupy v konkrétních oblastech, které byly odhaleny za asistence a ve spolupráci s partnery, v naději, že pomohou usnadnit kolektivní jednání a zajistit přístup k udržitelným trhům pro drobné zemědělce, kteří pocházejí z různých evropských zemí a podléhají různým právním systémům. Tyto postupy a opatření mohou podpořit formulování návrhů skrze evropské předlohy a překonat tak různé legislativní překážky; dané návrhy poté mohou pomáhat v každodenním životě zemědělcům a nevládním organizacím, podporovat drobné zemědělce a zajistit potravinovou bezpečnost pro celou Evropu.

Zpráva přezkoumala nařízení týkající se obchodování a prodeje v zemědělském sektoru, definování zemědělské aktivity a kolektivního jednání, včetně pravidel spolupráce. V některých případech byla také revidována pravidla pro způsob danění v zemědělském odvětví jakožto rozhodující faktor spolupráce. Hospodářská soutěž je považována za samostatnou záležitost, ale je zásadní pro podporu spolupráce mezi zemědělci.

Vysloveným cílem zprávy je zkoumat podpůrná právní řešení z perspektivy drobných zemědělců. Důvodem pro stanovení tohoto cíle je fakt, že spolupracovat s ostatními zemědělci mohou pouze jednotliví zemědělci, kteří jsou schopni provozu a ekonomického růstu. Tyto osvědčené právní postupy posílí zemědělce při kolektivním jednání prostřednictvím těchto osvědčených právních postupů a umožní jim i jejich organizacím aktivně se podílet na rozhodovacích procesech.

Cílem této zprávy není poskytnout podrobný a vyčerpávající popis osvědčených právních postupů dodržovaných ve všech 28 členských státech EU. Jedná se o vyhodnocení systémů, které dle partnerů projektu BOND, již se podílejí na realizaci projektu, dobře fungují. V několika případech došlo k poskytnutí právních textů v jazycích různých členských států. Jelikož by bylo složité, aby cílová skupina tyto texty vykládala doslovně, byla jí poskytnuta shrnutí těchto textů s popisem konkrétních případů ve srozumitelné podobě. Pro případ, že by někdo chtěl s právní pomocí zajít do větších podrobností a využít zdroje, zákony a vyhlášky pro tvorbu návrhů v rámci prosazování svých zájmů na místní úrovni, jsou zde řádně uvedeny informace o zmíněných zdrojích a odkazy na uvedené zákony a vyhlášky. Při shromažďování osvědčených postupů byl kladen důraz na problémy a faktory v nařízeních týkající se jejich asistenční a podpůrné povahy, která se v praxi ukázala jako nápomocná; nikoliv na uplatňování právních předpisů a vyhlášek v konkrétním kontextu v plné míře.

S ohledem na předem zmíněné se tato studie snaží zajistit, aby čtenáři s různými důvody pro zájem o právní předpisy získali informace, které potřebují. Proto je shrnutí studie stručným shrnutím osvědčených postupů, které se podařilo identifikovat. Druhá část studie detailněji popisuje osvědčené postupy, které byly představeny v první části. Součástí studie je také podrobný popis konkrétních pravidel (v některých případech jejich extrakt) týkajících se zmíněných právních předpis – naleznete je na webových stránkách asociace Kislépték (www.kisleptek.hu) v rubrice Publikáció/BOND Publikáció. Ti, kteří lobují za právní předpisy, jež poskytnout větší podporu, zde snad naleznou argumenty pro posílení regulačního rámce pro drobné zemědělce a jejich kolektivní jednání v příslušné zemi.

Doporučení

- Jednou z nejdůležitějších podmínek udržitelného zemědělství je diverzifikace, které lze dosáhnout podpůrným zdaňovacím systémem, jenž podporuje zpracování potravin a činnosti spojené se zemědělstvím a se zpracováním potravin jako je agroturistika nebo služby sociálního zemědělství.
- Rodinné zemědělství má dlouhodobou výrobní perspektivu. Díky tomu je pro mladé osoby jednodušší zůstat u nebo zemědělství, nebo se k němu vrátit, což vede ke generačnímu obnově. Generační obnova a modernizace patří mezi cíle SZP 2020. Tyto cíle mohou být podpořeny, pokud budou dědická a územní nařízení podporovat přístup mladých zemědělců k pozemkům a poskytovat příznivé podmínky pro startupy.
- Krátké dodavatelské řetězce jsou efektivním nástrojem pro zajištění toho, aby měli drobní zemědělci přístup na trh a ke kapitálu. Podrobná pravidla těchto řetězců ale v mnoha členských státech EU nejsou řádně vyvinuta. Proto je třeba formulovat nařízení jednotlivých zemí a EU založená na osvědčených právních postupech EU, která budou podporovat tvorbu krátkých dodavatelských řetězců a inovativních pravidel obchodu. Je velice důležité, aby EU v budoucnu podporovala tvorbu inovativních krátkých dodavatelských řetězců. Je ale třeba zavést řádná opatření, která zajistí, že nařízení podporující krátké distribuční kanály nebudou převážena dohodami o volném obchodu, a to jak na národní úrovni, tak na úrovni EU.
- Vedle tradičního formálního provozování družstev, které v mnoha případech figurují neoficiálně, existují nové formy kolektivního jednání. Doporučuje se vytvoření nařízení pro organizační a dotační rámce těchto inovativních forem kolektivního jednání.
- Kvůli rozdílům mezi zdaňováním zemědělské a nezemědělské činnosti (vztahující se k různorodým zemědělským aktivitám) je pro zemědělce těžké provádět správnou správu daní. Pro odstranění této překážky doporučujeme, aby bylo možné podávat informace o příjmech z doplňkových zemědělských aktivit nebo z aktivit se zemědělstvím souvisejících v rámci přiznání týkajícího se zemědělské činnosti, a to do předem stanovené, ale spravedlivé, částky.
- Navrhujeme zřízení speciální pracovní skupiny na úrovni EU pro integrované řízení legislativy a přípravy směrnic pro okrajovou, ruční a různorodou výrobu v malém měřítku a profesionální zastupování v Radě Evropské Unie nebo v související instituci (prostřednictvím podskupin SCAR, pracovní skupiny EIP AGRI, ENRD atd.).
- Evropská unie a členské státy by měly připravit směrnice a seznam osvědčených postupů (a ty publikovat prostřednictvím sítě EIP AGRI nebo ENRD), které jsou v souladu s právním systémem daného členského státu a mohou tak být zavedeny s ohledem na státní správu a orgány:
 - flexibilní pravidla hygieny uvedená v Hygienickém balíčku musí být shromážděna do jedné směrnice, která povzbudí příslušné orgány, aby posílili uplatňování těchto flexibilních pravidel hygieny;
 - směrnice pro tvorbu a provozování činnosti mobilního zpracování potravin a mobilních jatek za mírnějších hygienických a správních nařízení;
 - směrnice týkající se veřejných zakázek cateringu a veřejných cateringových služeb, která bude brát v potaz společenský aspekt a aspekt přírodního prostředí v hodnocení;
 - směrnice na využití vedlejších živočišných produktů pro účely ruční výroby na místní úrovni (např. hrubé zpracování vlny plstěním nebo tkaním, či výroba kosmetiky z hrubého potravinového materiálu jako je například mléko, med atd.);
- Doporučení týkající se plánování Společné zemědělské politiky po roce 2020

- Podpůrná opatření v pilíři II SZP pro rozvoj kolektivního jednání drobných zemědělců (vztahující se na zemědělce se statutem nejdrobnějšího zemědělce) a rozvoj územních (krátkých) hodnotových řetězců;
- „opatření pro spolupráci“ přijaté některými členskými státy v rámci Programu rozvoje venkova 2014-2020 by měla být rozšířena o krátké dodavatelské řetězce, drobné zemědělce a sociální farmy (např. Nizozemí a EIP Irsko);
- v případě investičních opatření navrhuje v hodnocení uplatnit kromě aspektů týkajících se soutěže také pozitivní efekt na společnost a životní prostředí (například dodržování ekologické udržitelnosti, společné dobro společnosti, rozvoj společenství a etické chování);
- podpora diversifikace zemědělské činnosti, zahrnutí služeb sociálních farem do opatření podporujících schůdný život na venkově;
- zachování možnosti paušální předběžné finanční podpory pro drobné zemědělce v zájmu zemědělské diversifikace, investování do drobných zemědělců, zpracování potravin a rozvoj prodejního zařízení v sociálním zemědělství.

Shrnutí právních problémů a osvědčených postupů

1. Podnikatelská (v našem případě zemědělská) činnost není udržitelná a ve výsledku neposkytuje řádné živobytí, jelikož jsou náklady vyšší než předpokládaný zisk. Řádné živobytí záleží nejen na příjmech, ale do značné míry, zvláště v případě výroby v malém měřítku, na provozních nákladech, daních, vládní podpoře a dávkách sociálního zabezpečení. V mnoha případech jsou náklady příliš vysoké, jelikož drobní zemědělci musí splňovat stejně vysoké standardy hygieny, ochrany životního prostředí atd. jako velcí zemědělci a stejně tak mají povinnost financovat infrastrukturu závodů (vs. na průmyslové úrovni) a investice, které jim malý objem prodeje neumožňuje. Během našeho dotazování (na národních workshopech s dotazníky týkajícími se regulačním rámcem) se potvrdila naše hypotéza, jelikož **flexibilní podpůrná nařízení** týkající se definování zemědělské činnosti, startupů, zjednodušení daní, podpory kolektivního jednání a speciální nařízení pro rodinné zemědělce **opravdu zajišťují ekonomickou a sociální udržitelnost zemědělců.**

2. **Rozdíl a rozdílný způsob zdaňování zemědělské a nezemědělské činnosti obnáší použití několika metod a záznamů najednou, což zemědělcům ztěžuje daňovou správu.** Tento problém vyřešil rakouský zdaňovací systém, který umožňuje sekundární a doplňkovou činnost přiznat jako zemědělskou činnost, a to až do předem stanovené částky (33 000 euro). Situaci dále napomáhá daňová správa – v Rakousku a v Rumunsku mohou manželé podat společné daňové přiznání.

3. Zemědělskou aktivitu ve většině evropských zemí provádí drobní rodinní zemědělci, a **proto považujeme za osvědčený postup, že v mnoha členských státech je zdaňování spojeno s ekonomickou velikostí zemědělských podniků.** V mnoha zkoumaných členských státech zdaňovací systémy uznávají velikostní/objemovou hranici, pod níž podniky nepodléhají zdanění. Tato hranice se většinou stanovuje na základě obrátu nebo příjmů. Pokud na tuto hranici obraty či příjmy nesahají, daný podnik nemusí odvádět daň z příjmu. V Maďarsku je to například pod částku 12 700 euro; v Rumunsku je pro každý typ výrobků stanoven rozdílný limit; na Slovensku je celkový limit 4 035 euro; v Rakousku 11 000 euro, v Chorvatsku 11 400

euro a v Norsku 6 580 euro. **Tyto limity ale musí být určovány velice důsledně, jelikož zemědělci mohou kvůli lákavým úlevám na daních přijít o podporu, zemědělské úvěry a příležitosti k financování.**

4. Zvláštní způsoby zdanění jsou většinou spojeny se zdaňováním soukromých osob, ale existují i jiné formy. Našli jsme dobrý způsob **zdaňování drobných podniků (v některých případech startupů)**, kterému se říká mikro podniková daň. Tato daň se může vztahovat i na zemědělské příjmy v Rumunsku a spouštět podnikovou daň. Základem pro výpočet daně je čistý příjem, a její výše, v závislosti na celkovém počtu zaměstnanců, nepřesahuje 3 %.

5. První úroveň spolupráce je rodina, tedy spolupráce členů rodiny. Jedná se o základní, ale důležitou úroveň. V několika členských státech jsme objevili praxi, která podporuje rodinnou zemědělskou činnost. Mezi tyto státy patří Chorvatsko, Portugalsko, Rakousko a Francie. Nařízení v těchto státech vytyčují pravidla týkající se rodinných vztahů, správy společného vlastnictví, dědictví, typů zemědělské činnosti, která může být prováděna, a pravidla pro dotace a daňové úlevy. Výsledek našeho dotazníku a výsledky projektových workshopů ukázaly, že **přílišné omezení povoleného objemu výroby či zisků nutí rodinné zemědělce držet se na amatérské úrovni (tj. na úrovni, na které se prodává pouze přebytek, což se nepovažuje za ekonomicky schůdné) zemědělské činnosti, což je největší bariérou pro jejich rozvoj. Taková je situace například v Maďarsku a Portugalsku.**

6. Prostředkem, který má jeden z největších potenciálů poskytnout přístup na trhu drobným zemědělcům, je krátký dodavatelský řetězec, který se v Evropě za posledních pár let výrazně rozvinul. **Další studie (zájmová skupina EIP AGRI, 2015, zprávy o vědě a politice IRC, 2013, zpráva SKIN 2017.2) ale poukázaly na to, že definice krátkého dodavatelského řetězce není jasná na úrovni Evropské unie ani na úrovni členských států, tudíž nemůže být využit potenciál hodnotových řetězců pro diverzitu a inovaci.** Společenstvím podporované zemědělství, online prodej, kolektivní prodej a družstevní prodej jsou typy kolektivního jednání, které napomáhají ekonomické udržitelnosti zemědělců. **Ačkoliv jsou krátké dodavatelské řetězce a spřízněné koncepty ve většině zkoumaných zemí regulovány, v právním řádu nejsou detailně popsána pravidla forem obchodu** (jako jsou například veřejné zakázky, formy maloobchodního prodeje a jeho účastníci a místo konání, dodej výrobků, certifikace, využití pokladníka, nakládání s odpadem) **ani formy zprostředkovatele a zúčastněných osob.** To znamená, že zemědělci nemohou tyto inovativní formy hodnotových řetězců využívat a příslušné orgány je nemohou vykládat. Lze ale říci, že podpora v zásadě existuje ve většině zemí. V Norsku a Itálii platí právní postupy, dle kterých družstvo není považováno za prostředníka v krátkém dodavatelském řetězci, ačkoliv družstvo nakupuje výrobky od zemědělců a poté je prodává v rámci kolektivního jednání. Osvědčený právní postup lze nalézt ve Valencii, kde jsou krátké dodavatelské řetězce a jejich účastníci definováni (decreto 201/2017 a decreto 134/2018) a místnímu zemědělskému zpracování potravin v malém měřítku, pokud slouží sociálnímu a ekologickému veřejnému dobru, je zde poskytována úleva na hygieně.

7. V rámci přístupu na trh **byla definice prostředníků zpracovávajících potraviny identifikována jako velmi důležitý problém** v několika národních workshopech a v odpovědích na obecný dotazník. Tato definice je často nejasná a státní orgány s ní nakládají stejně nejasně, tudíž není poznat, zda má být zpracování potravin vykládáno jako prostřednictví nebo jako jediná služba. Francouzské místo pro zpracování je kolektivně spravováno zemědělci a členským zemědělcům poskytuje služby, tudíž zemědělec může prodat zpracovaný produkt jako vlastní zpracovaný produkt. V takovém případě nejsou třeba vysoké investice a není nutné dodržovat profesionální kvalifikace požadované na individuální úrovni. Kolektivní zpracovací místo z hygienických standardů zůstává malou zpracovací továrnou, a díky tomu je umožněno flexibilní zpracování zemědělských výrobků z místních zdrojů v malém měřítku za spolupráce několika zemědělců.

8. **Často zmiňovaným problémem jen nedostatek diferenciovaných předpisů pro malé, střední a velké výrobce, malé a velké zpracovatele potravin a venkovské poskytovatele služeb a velké průmyslové poskytovatele.** Neexistují předpisy regulující malé zpracovací továrny v primární i zpracované produkci (malá pekárna, malé řeznictví, výroba džemu, výrobce sýrů atd.), které by fungovaly v rámci předpisu na míru (co se týče hygieny, správy, profesionální kvalifikace, infrastruktury, ochrany životního prostředí, zdanění atd.), který bere v potaz velikost zpracovacího místa a jeho ekonomický potenciál. Nedostatek takových předpisů zásadně ovlivňuje výrobce potravin v oblasti sociální ekonomie.

9. Veřejný catering má v krátkém dodavatelském řetězci v několika zemích silný tržní potenciál pro zemědělce. **Veřejný catering je nástroj pro ekonomický rozvoj s tržním potenciálem; je založený na místních zdrojích a je velice důležitý pro sociální ekonomii.** Veřejné zakázky mohou využívat ekologické a sociální principy jako je minimalizace odpadu využívání místních zdrojů. Dle směrnic 2014/23/EU a 2017/24/EU nyní veřejné zakázky vedle ekonomického aspektu pokrývají dodatečné cíle politiky, jako je například ekologická udržitelnost, sociální začlenění a podpora inovace. Aby bylo možné propagovat tento cíl sociálních a ekologických veřejných zakázek, byly vydány směrnice pro výstavbu, výrobu a nákup nábytku atd. Je nicméně **potřeba mít směrnice týkající se veřejných cateringových zakázek, které se více soustředí na ekologické a sociální cíle** a které by přinesly do popředí aspekty agroekologie a zohlednily místo a region původu. Za zmínku stojí, že během francouzského workshopu byly prezentovány osvědčené postupy obce Sain-Laurant-des-Vignes. Zde již pracují na dosažení národního cíle (úprava článku 11 zákona o zemědělství a potravinách), podle kterého by do roku 2022 mělo být 50 % potravin ve veřejném cateringu od ekologických zemědělců. V této malé vesnici místní zemědělci poskytují 80 % potravin ve veřejném cateringu ve spolupráci s družstvem CUMA, což vyžaduje značnou organizaci a pevné spojení s civilními partnery. To může být velkou výzvou v jiných osadách, kde chybí takto silná státní podpora. Další osvědčený právní postup je z Valencie, kde se nařízení týkající se veřejného cateringu a sociální ekonomie uplatňují paralelně tak, aby společně sloužily veřejnému dobru díky sociální a ekologické udržitelnosti. Bohužel je to pro zúčastněné strany velké břemeno.

10. Evropské státy uplatňují obecná pravidla řídící se družstevními principy pouze s malými odlišnostmi. Přinášíme osvědčené právní postupy z Norska, Francie, Spojeného království a Nizozemí. Družstevní principy a provozní vlastnosti a přínosy těchto postupů nejsou známy a obecně přijímány ve státech střední a východní Evropy. Proto je potřeba předání vědomostí o družstvech a dalších formách kolektivního jednání (výrobní skupiny či další právní formy) na úrovni členských států. Takovou formou by mohlo být **družstvo, služby pro rozšíření spolupráce a poradenství**, které by asistovalo a poskytovalo rady o zakládání družstev a jejich denním provozu a poskytovalo počáteční a navazující obchodní a právní služby (obchodní plán, vnitřní pravidla, distribuce zisků, vzájemná pomoc a asistence ve družstvu, metody uplatňování volebního práva).

II. Udržitelné zemědělství

Pokud jsou náklady na činnost vyšší než očekávaný zisk z dané aktivity, pak není aktivita z ekonomického hlediska udržitelná, neposkytuje totiž dostatečný zisk na pokrytí základních potřeb. Obživa kromě celkového zisku silně závisí na zátěži, kterou představují daně a sociální zabezpečení, obzvláště v případě výroby o nízkém objemu. V několika případech jsou výdaje spojené s výrobou neúměrně vysoké, jelikož drobní zemědělci musí splňovat hygienické a ekologické ochranné požadavky tím, že investují do zemědělské infrastruktury, na což nemají zemědělci s nízkým objemem výroby prostředky. Z tohoto důvodu v této kapitole představujeme dobré příklady flexibilních pravidel, které poskytují výrobcům úlevu od neúměrných požadavků. Tato pravidla se vztahují k definicím zemědělské aktivity, úlevám na daních, formám podpory spolupráce a formám rodinného zemědělství.

Při zkoumání těchto pravidel vychází najevo, že vedle ustanovení pro výrobce a drobné výrobce je často synonymně používán termín rodinné zemědělství.

Zákony vztahující se k rodinnému zemědělství jsou vypsány v Dodatku H³.

To je proto, že první a nejdůležitější formou spolupráce je rodina, ve které spolupracují jednotliví členové rodiny. Proto po Mezinárodním roku rodinných farem⁴ vyhlásilo OSN léta 2019-2028 Mezinárodním desetiletím rodinných farem. Cílem je, aby se rodinné farmy staly středem pozornosti zemědělské, ekologické a sociální politiky. Usnesení č. 2013/2019 (INI) Evropského parlamentu o budoucnosti drobných zemědělských hospodářství⁵ potvrdilo, že tato malá hospodářství reprezentují model sociálního zemědělství, který může existovat bok po boku s ostatními modely zemědělství, které jsou více tržně orientované a probíhají ve větším měřítku. Podle tohoto usnesení snížení počtu drobných zemědělských hospodářství nezvýší konkurenceschopnost větších hospodářství⁶. Zpráva Evropského parlamentu ze dne 8. září 2015 o rodinných společnostech v Evropě (2014/2210 (INI)) uvádí, že provozování rodinných farem poskytuje vlastníkově farmy, členům jeho rodiny a jejich trvalým a dočasným zaměstnancům příležitost pracovat místně v dané oblasti.⁷

II.1 Podpora spolupráce stanovením široké definice rodinných farem a zemědělské činnosti

Definice farmářů a zemědělské činnosti ve zkoumaných zemích ovlivňuje způsob danění a v několika případech typ dotací a jejich podmínky. V několika zemích nemají farmáři, kteří se angažují kromě zemědělské výroby také v sekundárních aktivitách nebo v různorodých činnostech (např. venkovský cestovní ruch) právo účastnit se určitých programů rozvoje venkova či jiných rozvojových výběrových řízení v souvislosti s takovou sekundární nebo různorodou činností. Široká definice zemědělské činnosti umožňuje farmářům vydělávat si různými (i různorodými) zdroji, což jim a jejich rodinám poskytuje stabilní živobytí. Jelikož je termín “zemědělská činnost” v Maďarsku definován v úzkém slova smyslu, představuje pro zemědělce v tomto ohledu překážku, jelikož drobná zemědělská činnost pokrývá cateringovou službu, ale již nepokrývá agroturistické služby (poskytování ubytování, informací, organizování akcí a zpracování surových materiálů jiných farmářů). V současné době probíhají jednání, která mají pravidla upravit za zvážení dobrých příkladů z ostatních zemí. Situace je podobná ve Spojeném království – kromě zemědělské výroby zde nejsou sekundární ani doplňkové zemědělské aktivity státními orgány považovány za primární zemědělskou činnost, a z toho důvodu musí zemědělci k provozování těchto činností získat příslušné licence. Soudní rozhodnutí v případě Millington⁸ v roce 1999 přineslo nový způsob diverzifikace zemědělské činnosti. Podle tohoto rozhodnutí je “výroba vína sekundární, a ne tedy běžnou, zemědělskou činností”.

Při vyhodnocování několika zemí bylo zjištěno, že v nich zemědělská činnost pokrývá – kromě základní zemědělské činnosti – také některé sekundární aktivity, kterou jsou spojené se zemědělskou činností, výrobky, venkovskými tradicemi a ekonomickými zdroji. To znamená, že si zákonodárci v několika členských státech uvědomili, že drobné farmy nemohou fungovat udržitelným způsobem, pokud se budou věnovat pouze základní výrobě, jelikož jsou na to příliš malé. Termín je široce definován v Chorvatsku, Itálii a Francii. Jelikož je tento termín v Maďarsku definován úzce, představuje pro drobná hospodářství překážku, jelikož termín pokrývá catering, ale nepokrývá agroturistické služby (poskytování ubytování, informací, organizování akcí a zpracování surových materiálů jiných farmářů).

Kromě definice zemědělské činnosti v několika případech definice vlastních výrobků také napomáhá udržitelnosti farem díky tomu, že pokrývá předem určené množství surových materiálů získaných od jiného farmáře, které jsou poté zpracovány spolu s vlastními výrobky daného farmáře. V takových případech je zachováno označení místního výrobku, díky čemuž lze výrobky prodávat za vyšší cenu. Tyto přívētivé podmínky lze nalézt v chorvatských, rakouských a italských předpisech.

II.1.1 Rakousko

Zemědělská činnost je v Rakousku regulována živnostenským zákonem (GewO)⁹. Tento zákon rozlišuje primární výrobu, sekundární zemědělskou a lesnickou činnost a sekundární domácí činnost. Je nutno poznamenat, že následující výrobky jsou považovány za primární zemědělské výrobky¹⁰:

- mléčné výrobky bez aromatických přísad, včetně tradičních typů sýra z venkova;
- určité zpracované rostlinné produkty (sušené ovoce, nakládané zelí, čaj, bylinky), ovoce, víno, zeleninové a ovocné šťávy, medové pivo, sirup;
- okrasné rostliny, dřevěné produkty;

- vejce, bavlna.

Mezi sekundární činnost týkající se zemědělských výrobků patří zejména (dle článku 2 (4) zákona GewO)

- Zpracování ostatních výrobků;
- Zpracování surových výrobků od ostatních farmářů v případě, že množství a kvalita vlastních surových materiálů převyšuje množství a kvalitu výrobků od ostatních farmářů. V případě výrobků, jejichž množství je vyšší než množství vlastních výrobků, se musí jednat o surové materiály stejného typu a charakteristiky jako výrobky produkované daným farmářem. Např. farmář, který produkuje ovoce a vyrábí alkohol z broskví nesmí nakoupit třešně pro další zpracování.
- Další činnost provozovaná v zemědělských, lesnických, komerčních nebo průmyslových družstvech, pokud tato družstva primárně poskytují podporu pro komerční a zemědělskou činnost členů (Článek 2(1) (3) a (4) zákona GewO).
- Omezené množství vína a ovocného vína a šťávy může být podáváno ke konzumaci; studené pokrmy, minerální voda a sycené nápoje mohou být také podávány ke konzumaci, pokud jsou tyto aktivity v souladu s tradicemi daného regionu. Poskytování teplých jídel není povoleno.

Domácí sekundární služby: mohou být prováděny ve všech domácnostech bez jakékoliv specifické provozní licence – jednou z klíčových aktivit je pronajímání pokojů. Domácí sekundární aktivity jsou z velké části prováděny v domě (na zahradě, v bytě), který vlastní daný zemědělec, a jsou sekundárními aktivitami domácí činnosti, kterou provozuje člen rodiny žijící ve stejné domácnosti nebo osoby spřízněné s danou rodinou (např. domácí pomocník). Pokud není splněna jedna nebo více podmínek, považuje se daná aktivita za komerční.

Ustanovení zákona GewO tedy definuje zemědělskou činnost v širokém slova smyslu, a je velice důležité upozornit na to, že se na ni vztahují zvýhodněná daňová pravidla. Tato pravidla jsou popsána v Sekci V.2.

II.1.2 Chorvatsko

Zákon č. NN 29/2018 (585) o rodinných zemědělských farmách¹¹ poskytuje odlišnou organizační jednotku pro rodinné farmy (v chorvatštině: OPG = Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo)

Chorvatské rodinné farmy jsou registrované ekonomické a organizační jednotky, které se skládají z fyzických osob, jež se nezávisle a trvale věnují zemědělské činnosti a souvisejícím sekundárním aktivitám, ze kterých mají zisk, za použití zdrojů vlastní výroby a v závislosti na práci, vědomostech a dovednostech členů rodiny. Pro vytvoření OPG není potřeba splňovat žádné požadavky týkající se expertizy a není určen žádný minimální počáteční kapitál. Členové rodiny, kteří pracují v OPG, nemusí v rámci OPG být zaměstnáni. Rodinné farmy se společným OPG mohou být založeny i členy rodiny, kteří nežijí ve stejné domácnosti.

OPG může provozovat následující sekundární aktivity:

- Výroba zemědělských a potravinářských výrobků;
- Výroba nepotravinářských výrobků;
- Poskytování cateringových a turistických služeb;
- Další související aktivity.

Zemědělské výrobky vlastní výroby produkované OPG může prodávat vlastník a členové a zaměstnanci daného OPG.

Vyhláška č. NN 76/2014 (1437) chorvatského Ministerstva zemědělství¹² určuje typy, způsoby a podmínky provozování sekundárních aktivit, které mohou provozovat rodinné farmy. Dle této vyhlášky:

- Primární zemědělská činnost pokrývá rostlinnou produkci, chov zvířat a s ním spojené služby a primární zpracování zemědělských výrobků vypsanych v Příloze daného zákona.
- Sekundární zemědělská činnost rodinných farem OPG zahrnuje:
 - Výrobky zemědělského a potravinářského průmyslu, které jsou částečně vyráběny ze surových materiálů vlastní výroby a maximálně z 50 % vyráběny za pomoci materiálů získaných od ostatních zemědělců (s výjimkou mléka a masa).
 - Při provozování své činnosti může rodinná farma OPG vyrábět nepotravinové výrobky a obecně používané zboží, hračky, šperky, dekorativní předměty, oblečení, kosmetické produkty spojované s tradičními řemesly či znalostmi, pokud jsou vyrobené z přírodních materiálů (např. slaměný či proutěný nábytek, včelí vosk, mýdlo, hlína, sklo a látky).
 - V OPG mohou být provozovány zemědělské, turistické a cateringové aktivity (např. ve vinných sklípcích, turistických destinacích, venkovských letních sídlech, kempech), a prostory kuchyně a jídelny dané rodiny lze používat pro poskytování cateringu. Nabízené pokrmy a nápoje musí pocházet z vlastní výroby OPG nebo od jiného OPG.¹³
 - Rodinné farmy mohou poskytovat různé služby: použitím zemědělských či lesnických strojů, vybavení, nástrojů, zvířat, půdy atd. a další služby (včetně poradenství) spojené s venkovskými tradicemi, zvyklostmi či expertizou.
 - Jiné aktivity, jako je například předávání expertizy v produkci plodin a chovu zvířat, poskytování tradičních výrobků a řemeslné výuky, organizace školení a kurzů.
 - Výroba a distribuce biomasy, hnojiva, tekutého hnojiva, hnojivové tekutiny, biomasové, vodní, větrné a solární energie je povoleno až po nominální výstup 1 MW pocházející z obnovitelných zdrojů energie; minimálně 20 % surových materiálů použitých k výrobě biomasové energie musí pocházet z činnosti daného OPG.
 - OPG se může věnovat správě divoké zvěře, může sbírat raky, žáby a produkovat na rodinné farmě sladkovodní ryby;
 - OPG může organizovat akce spojené s provozem rodinné farmy a venkovskými zvyky, s tradicemi či tradičními řemesly a/nebo tradiční expertizou.

II.1.3 Itálie

Zemědělský podnikatel¹⁴ může produkovat základní výrobky, může se angažovat v lesnických aktivitách, chovu zvěře a aktivitách s ním spojenými. Vyhláška č. 228/2001 o principech modernizace italského zemědělského sektoru jakožto pozměňovací návrh¹⁵ poskytuje nový koncept zemědělských podnikatelů s širší definicí, která zahrnuje:

- Primární výrobu;

- Sekundární činnost, mezi kterou patří manipulace s výrobky, zpracování a komerční prodej výrobků a;
- Výrobci mohou zpracovávat výrobky získané od jiných výrobců. Poměr vlastních výrobků musí být v zásadním množství¹⁶. Farmáři musí mít větší zisk z vlastních výrobků a aktivit než z výrobků od jiných farmářů. Dále je podmínkou, že výrobky získané od ostatních farmářů musí pocházet ze stejného regionu a musí splňovat požadavky místní samosprávy.
- Díky přestavení nových nařízení je možné poskytovat služby spojené se zemědělskými aktivitami včetně údržby oblasti a ochrany venkovského a lesnického dědictví, nebo
- Ubytovacích a cateringových služeb, které jsou vymezené daným zákonem¹⁷. Farmáři nyní mají povoleno prodávat výrobky, které jsou připraveny ke konzumaci a mohou být zkonsumovány na místě.
- Vyhláška 228/2001 povoluje e-obchodování jako formu přímého prodeje zemědělských výrobků.

II.1.4 Polsko

V Polsku jsou v souladu s nařízeními ústavy z roku 1997 základem zemědělství rodinné farmy. Nejedná se o odlišný právní organizační podnik, ale o rodinné společenství. Termín „rodinná farma“ se skládá ze dvou základních částí:

- práce farmáře (majitele, uživatele půdy) a členů jeho/její rodiny; a
- použití příjmů pro účely výroby, správy a finančních potřeb rodiny (Potori et al., 2014¹⁸).

Vyhláška ze dne 16. listopadu 2016¹⁹ upravuje prodej potravinových výrobků zemědělci. Dle této vyhlášky mohou zemědělci přímo prodávat spotřebitelům čerstvé i zpracované zboží (což předtím bylo zakázané). Minimálně polovina zpracovaných výrobků musí pocházet z farmy daného zemědělce (a zemědělec může mimo jiné používat vodu, mouku a olej), ale může dané zpracované výrobky prodávat pouze, pokud je vyrobil na vlastní farmě bez pomoci zaměstnanců (s výjimkou jatek a porcování vlastní zvěře, mletí pšenice, lisování olejů a ovocných šťáv a jejich prodeje na trzích). Farmáři mohou prodávat vlastní výrobky několika způsoby, například ve farmářských obchodech, na farmářských trzích, festivalech, v maloobchodních prodejnách, veřejným cateringem a prostřednictvím agroturistiky a internetu.

II.1.5 Portugalsko

Zákon o rodinných farmách v Portugalsku je nový – byl schválen v roce 2018²⁰. Dle tohoto zákona jsou rodinné farmy zemědělská hospodářství, ve které rodinná pracovní síla převyšuje 50 % celkové pracovní síly farmy – měřeno v ročních pracovních jednotkách. Rodinné farmy zahrnují rodinné zemědělské aktivity, správu půdy a podporu společenského života na venkově. Termín rodina je vykládán široce a pokrývá manželku či manžela a k tomu potomky a rodiče, švagry a občanské partnery, a osoby žijící na farmě s vlastníkem farmy, kteří se pravidelně podílejí na zemědělských aktivitách. Celková pracovní síla na farmě by se měla z více než z 50 % procent skládat ze členů rodiny.

Zákon o rodinných farmách poskytuje pouze základní definice a podmínky k registraci, ale podrobná pravidla a vyhlášky týkající se uplatňování mají teprve být přijaty. Očekává se, že

rodinné farmy budou moci fungovat v příznivých provozních podmínkách a budou moci získávat dotace.

Od přijetí vyhlášky vyšlo najevo, že status rodinné farmy (a očekávané dotace) platí pro velice malou část farmářů, jelikož tento status mají pouze rodinné farmy, jejichž roční příjem je nižší než 25 000 euro.

II.1.6 Rumunsko

V Rumunsku mohou zemědělské aktivity provozovat fyzické osoby v jakékoliv z následujících forem:

- nezávislý zemědělský podnikatel
- registrovaný PFA (persoana fizica autorizata) – samostatně výdělečně činná osoba s maximálně třemi zaměstnanci, které daná osoba oficiálně zaměstnává. Takové osoby mohou provozovat maximálně pět aktivit²¹.
- I.I. (Intreprindere individuala) podnik jednotlivce (bez právní subjektivity²²). Takové osoby mohou mít zaměstnance (maximálně 8). Dále mohou provozovat maximálně 10 aktivit dle seznamu hospodářských aktivit.
- I.F. (intreprindere familiala) rodinný podnik, jehož členy jsou pouze členové rodiny. Rodinné podniky nemohou zaměstnávat externisty, ale mohou na provedení různých úkonů najímat jiné podniky. Rodinné podniky nemají právní subjektivitu. Rodinné prostředky: manžel, manželka, potomci a předkové až do třetí generace.

Termín a velikost rodinných farem jsou definovány pro účely dotací, čímž se zužuje počet příjemců dotací SZP (společné zemědělské politiky), které se pohybují mezi 8 000 a 250 000 hodnoty standardní výroby (2-5 UDE, tedy hrubé provozní rozpětí podniku)²³. Toto nařízení bylo platné do roku 2017. Poté se začala nařízení vztahující se k rodinným farmám platit pro drobné zemědělce.

II.2 Zvýhodněné daňové podmínky vztahující se k zemědělské činnosti

Ve většině zkoumaných zemí uvedených v této zprávě zdaňování zemědělství a s ním úzce spojené primární zpracování výrobků podléhá pravidlům, které se liší od obecné činnosti. Takové aktivity mají většinou příznivější daňovou sazbu, která se odpovídá charakteristice výroby.

Drobní farmáři a rodinné podniky provádí své aktivity individuálně jako osoby samostatně výdělečně činné, a proto jejich výdělek podléhá nařízením vztahujícím se k dani z příjmu. Pokud zemědělské aktivity provádí podnik, jeho aktivity podléhají nařízením vztahujícím se k podnikové dani.

Ve většině evropských zemí jsou zemědělské aktivity prováděny na drobných rodinných farmách, a proto se většina osvědčených postupů vztahuje k velikosti hospodářství. Ve většině členských států, které jsou popsány v této zprávě, zdaňovací systém rozlišuje drobná hospodářství či velikost objemu (ta je většinou určena podle maximální hodnoty výdělku či zisku), pod kterým se neplatí daň (např. v ČR je to 20 000,- Kč, v Maďarsku 4 miliony HUR [12 700 euro], v Rumunsku se limity stanovují dle typů výrobků, na Slovensku je to 4 035,84 euro, v Rakousku 11 000 euro, v Chorvatsku 85 000 HRK [11 400 euro] a v Norsku 6 580 euro).

V několika zemích platí pro farmy, které jsou moc velké na to, aby unikly zdanění, zjednodušené požadavky na zaznamenávání údajů a daňové zvýhodnění tak, že je vytyčena metoda paušálního příjmu či nákladového účetnictví (např. v Rakousku se jedná až do příjmů ve výši 400 000 euro o 42 % z příjmů, na Slovensku je to do 20 000 euro 60 % z příjmů, ve Francii je to po 82 800 euro 87 % z příjmů), nebo se bere v potaz nějaký věcný index. Takovým příkladem je například Polsko, kde se základ zvláštní daně vztahuje na rodinné farmy v závislosti na velikosti obdělávané zemědělské plochy, a na typu, klasifikaci a přepočítacím koeficientu daně hospodářské daňové zóny. Součet daně odpovídá cenně za 25 000 kg žita ročně. Ačkoliv cena žita závisí na hospodářských okolnostech, tento typ danění je jednoduchý, předvídatelný a lehce vypočitatelný. Dalším příkladem je zjednodušené a předvídatelné danění v Rumunsku, kde se příjmy ze zemědělských aktivit daní dle předem stanovených příjmových norem (ročně, rozdílné částky dle země). Základ daně je vypočítán jakožto produkt příjmových norem a rozlohy.

Dobrym příkladem danění drobných a nově založených podniků (nejen co se týče zemědělské činnosti) v Rumunsku je mikro podniková daň, která také slouží jako náhrada daně z příjmu právnických osob. Základem daně je čistý příjem, který je daněn v maximální výši 3 %, dle počtu zaměstnanců.

Dělení zemědělských a nezemědělských aktivit a různý způsob jejich danění znamená existenci několika souběžných způsobů uplatňování a metod evidence – tím je pro zemědělce těžké provádět správu daní. Nařízení v Rakousku tento problém řeší, jelikož umožňuje přiznávání příjmů ze sekundárních aktivit v rámci zemědělské činnosti, a to až do předem stanovené částky (33 000 euro). Dalším případem zvýhodněné správy daní je v Rakousku to, že manželé mohou mít společný daňový výkaz, stejně jako v Rumunsku.

Dalším osvědčeným postupem je flexibilita chorvatského daňového režimu, kterou lze vidět v tom, že si rodinné farmy OPG mohou zvolit formu danění z celého daňového režimu, nezávisle na tom, jakým způsobem je farma provozována. Praxe v Rumunsku bere v potaz dobu vydělávání zemědělského příjmu. V Rumunsku se každoroční daň platí ve dvou částech; první je splatná 25. října a druhá 15. prosince.

II.2.1 Rakousko²⁴

Aby bylo možné zajistit dlouhodobé fungování drobných a rodinných farem, zdaňovací pravidla umožňují zjednodušený výpočet daní s ohledem na velikost farmy. Systém také poskytuje zjednodušený způsob správy farmářům, ale farmám větším, než je stanovený limit, neumožňuje daně neplatit.

Dalším důležitým problémem a osvědčeným postupem v oblasti zemědělského zdaňování je to, že drobní farmáři mohou využívat paušální daň založenou mimo jiné na geografické, environmentální, sociální, infrastrukturní a půdní charakteristice farmy. Z těchto důvodů je tento systém níže popsán podrobně.

Navíc je definice zemědělské činnosti flexibilní a do určité úrovně není potřeba pro tento typ činnosti zakládat podnik. Zemědělská činnost ve spojení se základními aktivitami zahrnuje také sekundární zemědělskou a lesnickou činnost, zpracování, cateringové služby na farmě, prodej moštu, pronájem pokojů až do 10 lůžek a spolupráci mezi jednotlivými farmami a hospodářstvími.

Dalším důležitým problémem je to, že určité zpracované výrobky (např. sýr) jsou definovány jako primární výrobky, nikoliv jako zpracované výrobky. Tato pravidla jsou popsána v Příloze A, Části 1²⁵.

II.2.2 Chorvatsko²⁶

Daňové zatížení v Chorvatsku je ve srovnání s ostatními členskými státy EU považováno za vysoké (OECD 2019) – v roce 2016 se jednalo o 37,8 % HDP. Výhodou systému je to, že mají podniky a společnosti možnost vybrat si z několika metod danění. Navíc mají malé podniky v systému prioritu a existuje zjednodušený způsob danění. (Herich et al.) Další výhodou daňového systému je to, že je k dispozici několik způsobů danění nezávisle na formě činnosti, což znamená, že není třeba zakládat obchodní sdružení, aby mohl farmář platit daň z příjmu.

V Chorvatsku je zemědělská činnost provozována hlavně rodinnými farmami a rodinné farmy mohou od roku 2018 provozovat zemědělskou činnost v samostatné právnické formě pod názvem rodinná farma (OPG). Farmy OPG mají zvýhodněnou daňovou sazbu, a pokud mají příjmy nižší než 80 500 HRK, nemusí platit daň z příjmu fyzických osob. Podrobná pravidla danění dostupná pro farmy OPG dle jejich příjmové kategorie se nachází v Příloze A, Části 2. Příloha 3²⁷ poskytuje stručné shrnutí daňového systému v Chorvatsku.

II.2.3 Česká republika²⁸

V České republice hrají v oblasti zemědělství důležitou roli sdružení a společnosti s ručením omezením (právnické osoby), nikoliv podnik jednotlivce. Proto je podniková daň klíčová pro danění příjmů zemědělských hospodářství. Vychází to z faktu, že přibližně 70-75 % zemědělské půdy vlastní právnické osoby nebo sdružení (Pawłowska-Tyszko 2013: 101-104 In: Mielczarek, 2017²⁹).

Individuální drobní zemědělci nemusí platit daň z příjmu, pokud jsou jejich příjmy ze zemědělské činnosti nižší než 20 000,- Kč.

Podrobná pravidla danění v České republice se nachází v Příloze A, Části 4³⁰.

II.2.4 Francie³¹

Zemědělská činnost je regulována speciálním zdaňovacím režimem, systémem zemědělských příjmů, na třech různých úrovních:

- a) Danění na mikro úrovni: tento způsob se uplatňuje, pokud je průměrný příjem za poslední tři roky nižší než 82 200 euro. Systém daňové správy je na této úrovni nejjednodušší: příjem a výdaje se dokumentují platbami v hotovosti a fakturami.
- b) Zjednodušené standardní danění: tento způsob se uplatňuje, pokud je průměrný příjem za poslední dva roky mezi 82 200 euro a 352 000 euro. Účetní záznam v tomto případě obsahuje rozvahu a zjednodušený výkaz o ziscích a ztrátách.
- c) Standardní danění: tento způsob se uplatňuje, pokud je průměrný příjem za poslední dva roky vyšší než 352 000 euro. V tomto případě jsou potřeba podrobné daňové výkazy (rozvaha, výkaz o ziscích a ztrátách, harmonogram amortizace, výkaz o kapitálových ziscích).

Příjmy ze solárních panelů a větrné energetiky a sekundární příjmy (venkovský turismus, zboží vyrobené mimo farmu pro další prodej) se považují za zemědělské příjmy ve standardním daňovém systému, pokud průměrný příjem ze sekundárních aktivit za poslední tři roky nepřevyšuje 50 % příjmů ze zemědělské činnosti a částku 100 000 euro.

II.2.5 Maďarsko

V Maďarsku je zemědělská činnost provozována v malé míře korporacemi a ve větší (stále rostoucí) míře individuálními farmami. Korporace většinou podléhají podnikové dani, zatímco individuální farmy platí daně v rámci daně z příjmu fyzických osob.

Daň z příjmu fyzických osob³²

V Maďarsku mohou zemědělství výrobci provozovat zemědělskou činnost jako primární zemědělství výrobci nebo jako individuální podnikatelé v rámci režimu daně z příjmu fyzických osob.

Primární zemědělství výrobky jsou ti, kteří se věnují výrobě tradičních zemědělských produktů (vypsanych v Příloze 6 zákona o daně z příjmu fyzických osob) pouze na své farmě a kteří jsou evidováni jako primární zemědělství výrobci. Tato činnost nezahrnuje řemesla či tradiční nepotravinové produkty a poskytování služeb agroturistiky, což představuje překážku v jejich činnosti.

Hlavním bodem pro zvážení vztahujícímu se k danění primárních zemědělských výrobců jsou tržby z prodeje. Komplexnost systému se ukazuje v tom, že je na výběr ze sedmi způsobů danění.

Zdaňovací způsoby dostupné pro primární zemědělské výrobce jsou následující:

V případě tržeb z prodeje do výše 600 000 HUF nemusí primární zemědělství výrobci platit daň z příjmu.

Pokud jsou tržby ze zemědělského prodeje mezi 600 000 HUF a 4 000 000 HUF (bez podpory), primární zemědělský výrobce může prohlásit, že měl nulovou tržbu, a tím pádem nemá odpovědnost odvádět daně. Tato možnost je podmíněna vznikem výdajů v hodnotě minimálně 20 % tržeb a doložením těchto výdajů fakturami.

Pokud jsou tržby z prodeje nižší než 8 milionů HUF, primární zemědělství výrobci mohou využít paušální nákladové účetnictví, což znamená, že kromě výdajů potvrzených fakturami mohou zaznamenávat výdaje až do 40 % celkových tržeb, a to bez jejich potvrzení fakturami.

Stejně tak mohou primární zemědělství výrobci při tržbách z prodeje nižších než 8 milionů HUF zvolit paušální danění, což znamená, že si mohou odečíst 85 % výdajů v paušální výši z tržeb – nebo v případě chovu zvířete či výroby zvířecích produktů 94 %, kdy je zbývajících 15 % nebo 6 % považováno za příjmy.

Pokud jsou tržby z příjmů vyšší než 8 milionů HUF, primární zemědělství výrobci si mohou vypočítat příjmy výdajovým účetnictvím, což znamená, že musí ukládat faktury vztahující se k jejich ziskům a výdajům a že musí svůj příjem vypočítat na základě těchto faktur.

Pokud nechce primární zemědělský výrobce uvádět položku po položce, může si pro výpočet základu daně zvolit paušální výdajové účetnictví ve výši 10 %. V tomto případě je 90 % zisků považováno za příjem.

Sazba daně z příjmu fyzických osob činí 15 %.

Další změna související s daněním individuálních farem spočívá v tom, že fyzické osoby mají status primárního zemědělského výrobce a zároveň mají status individuální farmy ve spojení s dalšími aktivitami mimo rozsah aktivity primárních zemědělských výrobců a mohou si zvolit stejný nebo odlišný způsob danění.

Od roku 2017 je sazba podnikové daně v Maďarsku 9 %. Tuto sazbu platí společnost z celkového ročního příjmu.³³

Daň z přidané hodnoty³⁴

V Maďarsku činí standardní hodnota DPH celých 27 %, existují ale dva typy zvýhodněných sazeb. První zvýhodněná sazba činí 18 % a vztahuje se na výrobky jako jsou mléčné výrobky, pečivo, komerční ubytování, catering v restauracích a internet atd. Potenciální sazba ve výši 5 % se vztahuje mimo jiné na drůbež a drůbeží maso, prasata a vepřové maso, skot, ovce a kozy a skopové maso, mléko, vejce a ryby v rámci zemědělských výrobků.

Od roku 2019 je hranicí osvobození od daní kvůli statusu daňového poplatníka 12 milionů HUF, což znamená, že je tato možnost dostupná pro podniky s nízkou úrovní příjmů. Podniky, které jsou osvobozeny od daní kvůli svému statusu nemusí platit DPH a neodvádí DPH.

Podrobnosti jsou dostupné v Příloze A, Části 5³⁵.

II.2.6 Moldavsko³⁶

Zemědělské podniky a farmáři platí devět typů daní a poplatků. Podrobné předpisy zní následovně³⁷:

- a) fyzické osoby, soukromí podnikatelé, právnické osoby provozující nezávislou profesionální činnost platí 12 % ze zdanitelných ročních příjmů;
- b) zemědělské domácnosti (farmy) platí 7 % ze zdanitelných příjmů;
- c) Obchodníci a osoby s odhadovanými příjmy dle Článku 225 a 2251 v případě překročení odhadovaných příjmů platí 15 % rozdílu mezi odhadovanými příjmy a skutečnými hrubými příjmy.

Sazba příspěvku na sociální zabezpečení, který platí zaměstnavatelé v soukromém sektoru, činí 18 %, zatímco zaměstnavatelé v zemědělství platí 12 % daň, sazba příspěvku osob činí 6 %. Sazba povinného zdravotního pojištění činí 9 %, z čehož zaměstnavatel platí 4,5 % a zaměstnanec zbývajících 4,5 %.

II.2.7 Norsko³⁸

Danění příjmů

Zemědělské příjmy zahrnují veškeré zisky z činnosti spojené s potravinami či výrobou krmiva za použití půdy či dobytka. Tato činnost také zahrnuje zpracování a prodej primárních výrobků. Tento rozsah činnosti zahrnuje také sekundární příjmy ze zemědělské činnosti a výrobu biomasy pro energetické účely včetně dřevovýroby.

Pokud jsou příjmy nižší než 6 580 euro (63 500 NOK), neodvádí se daň z příjmu fyzických osob. Pokud jsou příjmy vyšší, lze od základu daně odečíst 38 % příjmů, a to až do příjmů o výši

166 400 NOK. Tato srážka je dostupná pro všechny farmáře, kteří provozují zemědělskou činnost déle než půl daňového roku. Daňová sazba pro příjmy přesahující úroveň pro osvobození z daňové povinnosti činí 38 %, a to až do příjmů o výši 17 250 euro. Maximální daňové břemeno se uplatňuje při příjmech vyšších než 34 650 euro.

Prodej ve farmářském obchodě je považován za zemědělskou činnost do určité úrovně. Nad tuto úroveň (není určena jedna konkrétní úroveň) je činnost považována za řádný podnik (obchodní společnost). Tento výsledek je v povaze spíše praktický než finanční. Pokud činnost provádí jediná právnická osoba, zisky jsou považovány za osobní příjem a jsou dle toho i daněny.

Pokud ale farmářský obchod vytváří zisky přímo spojené s výrobou na farmě, budou zisky z tohoto obchodu považovány za součást příjmů farmy.

Zde jsou některá kritéria tohoto daňového režimu:

Nejdůležitější je to, že musí být činnost farmáře registrována jako oficiální registrovaný farmářský podnik, pokud farmářská činnost není prováděna “v nevýznamném rozsahu”.

Takzvaná “zemědělská srážka” snižuje zdanitelný (čistý) příjem před zdaněním.

Prvních 63 500 NOK (6 350 euro): celková srážka. Příjmy nad 63 500 NOK; 38 % srážka až do příjmů ve výši 166 400 NOK (16 640 euro). Pokud farmář splní podmínky daňového režimu, část příjmů za výrobky, které nepochází od něj, bude považována za součást příjmů farmy. Pokud bude ze své povahy zemědělská aktivita považována za “vedlejší aktivitu”, příjmy do výše 30 000 mohou být přidány do hodnoty čistého příjmu farmy a mohou být připočítány do daňové srážky.

II.2.8 Polsko³⁹

Zemědělství v Polsku je považováno za zvláštní sektor národní ekonomiky, a proto podléhá jiným daňovým podmínkám než obchodní společnosti. Soukromí podnikatelé na farmách v Polsku nejsou povinni platit daň z příjmu fyzických osob. Musí ale platit ostatní daně vztahující se k provozování farmy.

V Polsku je zemědělská činnost primárně daněná zemědělskými daněmi, což je místní daň z nemovitosti (Janczukowicz 2015: 345, In: Mielczarek, 2017). Zemědělské daně se platí na základě Zákona o zemědělských daních⁴⁰. Základ daně za zemědělskou půdu je určován na základě rozlohy obdělávané zemědělské půdy. Podrobná pravidla pro výpočet daně jsou popsána v Příloze A, Části 6⁴¹.

Dříve bylo navrženo, aby se odváděla daň z příjmu fyzických osob, a to z následujících důvodů:

- Zemědělská daň není založená čistě na aktivech ani na příjmech;
- Výše daně je počítána na základě obecné ceny žita, které již není nejdůležitějším produktem;
- Zemědělská daň je místní daň, ale města a vesnice nemají přímé možnosti změnit sazbu daně, jelikož je předepsána příslušným zákonem.

II.2.9 Rumunsko⁴²

V Rumunsku jsou všechny splatné daně regulovány zákonem č. 227/2015 o ročním rozpočtu, který byl naposledy upraven 25. července 2019⁴³.

Osvědčené postupy v právních předpisech jsou následující:

- v případě výroby zemědělských rostlinných produktů definovaných v zákonu na ploše menší než dva hektary a pod určité množství dobytka není splatná žádná daň z příjmu;
- výše zemědělské daně závisí na příjmové normě, tudíž je jednoduše vypočitatelná; není založená na příjmech za daný rok;
- malé podniky podléhají mikro podnikové dani, jejíž výše závisí na počtu zaměstnanců;
- startupy si také mohou zvolit danění dle mikro podnikové daně;
- manželé mohou podat daňové přiznání společně.

Podrobná pravidla pro výpočet základu daně jsou uvedena v Příloze A, Části 7⁴⁴.

II.2.10 Slovensko⁴⁵

Na Slovensku byl koncept nedaněného příjmu představen v případě fyzických osob. Existuje zde několik možností pro snížení základu daně. Nařízení zprostředkující spolupráci na Slovensku zahrnuje příležitost pro obchodní společnosti darovat 1,5 % svých daní nevládním organizacím či veřejně prospěšným organizacím. Fyzické osoby, které se podílí na dobrovolnické činnosti mohou těmto organizacím věnovat 3 % daní a fyzické osoby, které se nepodílí na dobrovolnické činnosti jim mohou darovat 2 % daní.

The detailed rules are set forth in Annex A Part 8⁴⁶.

II.2.11 Slovinsko⁴⁷

Klíčovými typy daní ve Slovinsku je DPH, podniková daň a daň z příjmu fyzických osob; podrobná pravidla jsou popsána v Příloze A, Části 9⁴⁸.

Osvobození od platby DPH je také možné pro ty, kteří se věnují zemědělským aktivitám, pokud je společný katastrální příjem všech členů farmy za poslední kalendářní rok nižší než 7 500 euro (Článek 94 Zákona o DPH/Zakon o DDV 94. člen). Tito farmáři mají právo na kompenzaci za prodej zemědělských a lesnických výrobků ve výši 8 % z prodejní ceny.

II.3 Podpora startupů

Klíčovým nařízením, které poskytuje podstatnou pomoc novým podnikům, je možnost zkušebního provozu, ať už jako jednotlivý podnikatel nebo jako družstvo. Mezi dobré příklady patří status nového podniku, který je udělován na jeden rok až pět let, kdy může být podnik provozován v preferenčním prostředí. Preferenční nařízení v některých zemích umožňují nově založeným podnikům, aby mohly být provozovány bez platby počátečního kapitálu, nebo jim umožňují získat slevu na dani z příjmu a úlevu na břemenu příspěvků spojených se zaměstnáním.

II.3.1 Rakousko

Sazba podnikové daně⁴⁹ v Rakousku činí obecně 25 %. Společnosti s ručením omezeným (GmbH) platí minimální daňovou sazbu ve výši 5 % zákonného minimálního kapitálu, tj. 1750 euro ročně. Navíc je sleva na podnikové dani přístupná pro omezené množství podniků založených po 30. červnu 2013 na dobu 10 let. V prvních pěti letech od založení společnosti bude společnost platit 500 euro ročně, následujících pět let 1 000 euro ročně.

II.3.2 Francie⁵⁰

Ve Francii stát poskytuje pro usnadnění prvního osídlení dotace pro mladé farmáře⁵¹. Tyto dotace mají následující formy:

- kapitálový vklad (hotovost)
- střednědobá půjčka

Mladí farmáři navíc dostávají státní dotace

- v prvních pěti letech zaznamenávají pouze 50 % příjmů ze zemědělské činnosti jako zisky (tato procenta reprezentují 100% snížení platby za daný rok, kdy je vyplácena dotace založená na kapitálu).
- Mají 50% slevu na dani z nemovitosti, která je ukládána na nezastavěné pozemky a půdu, po dobu 5 lety (místní orgány mají navíc pravomoc snížit zbývajících 50 % daně).
- Pokud je farmáři 18-40 let, je částečně osvobozen z příspěvku na sociální zabezpečení v rámci zemědělského sociálního pojištění (MSA) v souvislosti s jeho prvním osídlením (sleva nesouvisí se státními dotacemi).

Startupové podniky dostávají podporu formou zkušebního provozu obchodní společnosti po dobu až tří let. To znamená, že vlastníci projektu nejsou povinni provozovat svou činnost jako právnické osoby a založit a registrovat společnost. Jejich činnost je místo toho registrovaná u příslušných orgánů jako „nově založený podnik“ a vlastník projektu je zodpovědný za rozvoj vlastních produktů. Tyto nově založené podniky jsou zakládány na základě smlouvy CAPE (Contrat d'appui au projet d'entreprise)⁵².

II.3.3 Polsko

Startupové podniky mohou platit podnikovou daň v základní sazbě 15 % místo obecné sazby ve výši 19 %.

II.3.4 Rumunsko

V Rumunsku existuje takzvaná forma počátečního podniku, konkrétně počáteční společnosti s ručením omezením (*Societate cu răspundere limitată debutant* – SRL-D). Tento typ společnosti se promění v tradiční společnost s ručením omezením ve chvíli, kdy roční tržby z prodeje překročí 500 000 euro, nebo když uběhnou tři roky od doby registrace. Výhodou je to, že podnik dostává po dobu tří let slevy na příspěvcích na sociální zabezpečení, pokud má zaměstnance, a neplatí se poplatek za registraci. Navíc může podnik podat žádost o nevratnou státní dotaci ve výši 10 000 euro (pro žadatele musí být k dispozici 50 % financí).⁵³

II.3.5 Slovensko

Osoby samostatně výdělečně činné (soukromí podnikatelé) ⁵⁴ nejsou registrovány v Ústavu sociálního zabezpečení v souladu s jejich činností v roce, kdy započaly svou činnost, a neplatí ⁵⁵ příspěvek na sociální zabezpečení. ⁵⁶

II.3.6 Spojené království

Samostatně výdělečně činní soukromí podnikatelé zpočátku neplatí sociální pojištění, dokud obchodní společnost nedosáhne zisku ve výši 6 025 GBP. ⁵⁷

III. Právní předpisy usnadňující přístup na trh

Jednou z nejvyšších úrovní spolupráce pro zjednodušení přístupu na trhu je provozování družstev, a z toho důvodu probíráme ustanovení týkající se družstev v samostatné podkapitole. Existuje několik způsobů spolupráce ve družstvech pro ty, kteří mají zájem o kolektivní jednání. Jelikož existuje velké množství mezinárodních výzkumných projektů zaměřených na družstva, tato podkapitola bude pouze úvodem a přehledem, který vám může pomoci při rozhodování mezi několika možnostmi.

Kromě rodinné spolupráce a spolupráce organizací existují další způsoby kolektivního jednání, které usnadňují přístup na trhy a patří mezi osvědčené právní postupy. Často používaný termín osvědčený postup odkazuje na to, že právní předpisy podporují spolupráci mezi farmáři tím, že jim umožňují prodávat výrobky jiných farmářů či je v menším množství zpracovávat a prodávat jako vlastní výrobky.

Přístup na trhy výrazně podporuje spolupráce farmářů a spotřebitelů, která vytváří krátké potravinové řetězce (SFSC). Spolupráci typu SFSC podporuje i EU, jelikož uznává jejich užitečnost, flexibilitu a pozitivní společenský vliv.

Pro vytvoření podpůrného režimu Evropská komise definovala termín SFSC v Nařízení Komise č. 1305/2013 v rámci Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) následovně: dodavatelský řetězec zahrnující omezený počet hospodářských podniků, které se zavázaly ke spolupráci, místnímu hospodářskému rozvoji a úzkým zeměpisným a společenským vazbám mezi producenty, zpracovateli a spotřebiteli.

Několik projektů se potýká s výkladem SFSC a popisuje osvědčené postupy⁵⁸ a práce několika členů zájmové skupiny EIP také souvisí s tímto tématem⁵⁹. Členové zájmové skupiny EIP (2016) považovali krátké potravinové řetězce za důležité, nepovažovali je pouze za pomůcku pro zvýšení příjmů farem. SFSC může být také prostředkem pro přebudování potravinových řetězců tak, aby podporovaly udržitelný a zdravý způsob farmaření, aby představovaly odolný způsob obživy založený na farmaření (ve venkovských, příměstských a městských oblastech) a aby umožnily přemístění řízení potravinových ekonomik.

Tato kapitola proto prezentuje právní předpisy podporující přístup na trhy využívané v rámci SFSC, které podporují skupinové možnosti pro přímý prodej.

III.1 Družstva

Družstva jsou formou kolektivního jednání. Družstva a družstevní hnutí mají rozsáhlou historii. Co vedlo k jejich vzniku a jejich vývoj se v každé zemi liší. Ve Spojeném království se družstevní hnutí vyvíjelo společně s dělnickým hnutím od Roachdal⁶⁰. Koncem 19. století byl vývoj družstev poháněn tržními výhodami, obzvláště v Dánsku a Nizozemí. V tomto období se družstva v Německu, Rakousku a Maďarsku snažily pomáhat sociálně znevýhodněným; první družstva zde tedy byly vzájemně prospěšnými úvěrovými institucemi, které vznikly díky iniciativě Friedricha Wilhelma Raiffeisena⁶¹. Ve Finsku bylo družstevní hnutí na začátku 20. století nástrojem v boji za nezávislost, které se podařilo dosáhnout.

V zemích středovýchodní Evropy byl vývoj družstevního hnutí přerušeno na více než 50 let (1945-1990) socialistickým režimem. Důsledkem kolektivismu bylo to, že bylo v provozu

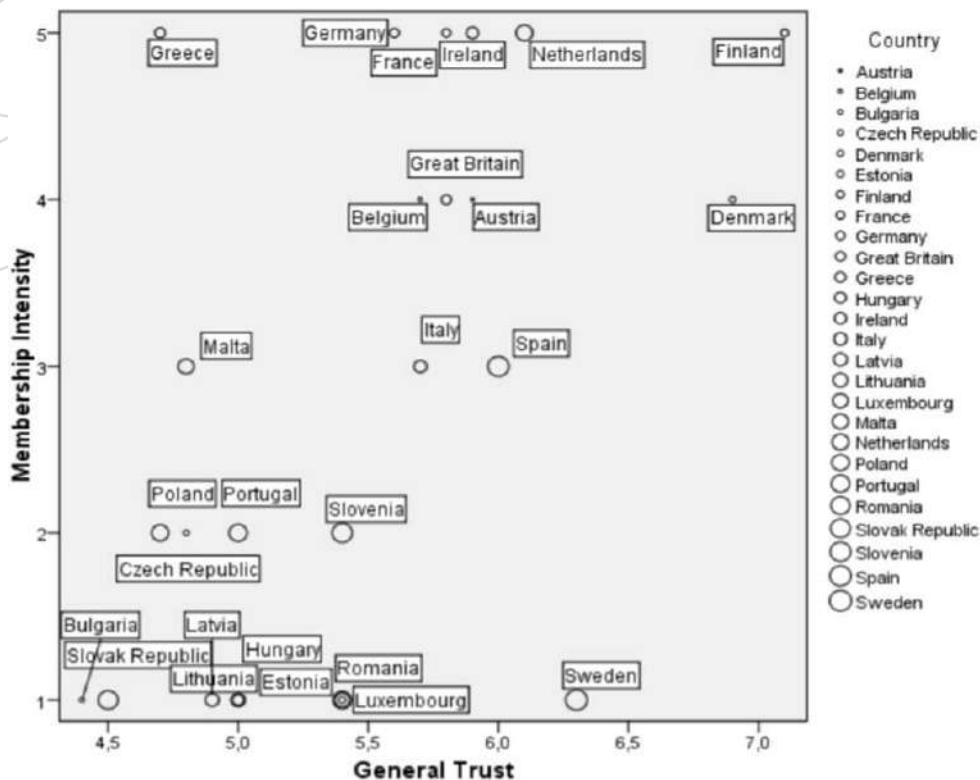
sovětské družstvo Kolchoz (forma kolektivní zemědělství) a velké státní farmy. Teprve po rozpadu Sovětského svazu v 90. letech měli farmáři v těchto zemích možnosti provozu založeném na trhu, včetně nezávislé zemědělské činnosti⁶².

Po roce 1990 byl v bývalých socialistických zemích posun k tržní ekonomice od státem vlastněné ekonomiky dlouhodobý proces. Tato doba přechodu trvala do prvního desetiletí 21. století, kdy došlo k privatizaci, tedy k přechodu od státního vlastnictví do soukromého. Tehdy došlo také k rekonstrukci družstev socialistického typu a jejich předpisů. Například v roce 1992 byl v Maďarsku přijat nový zákon o družstvech, který byl v roce 1994 významně pozměněn a v roce 1995 zcela zrušen. Další zákon o družstvech byl přijat v roce 2000, ale v roce 2006 byl nahrazen dalším zákonem. V roce 2013 byl konečně přijat nově kodifikovaný Občanský zákoník, který obsahoval předpisy pro družstva v rámci předpisů pro právnické osoby. Dle Vallaska (2007)⁶³, je v Rumunsku legislativní proces vztahující se ke sdružením chaotický: v roce 1990 byl přijat zákon o družstvech, po kterém následovalo několik dalších zákonů a vyhlášek, které byly následovně v mnohokrát upraveny nebo zrušeny jinými zákony a vyhláškami, a tento trend přijímání, upravování a rušení zákonů a vyhlášek v Rumunsku pokračuje dodnes. Proto existuje mnoho faktorů, které ovlivňují ochotu farmářů spolupracovat, mezi které bohužel patří právní nejistota.

V důsledku odlišných historického a ekonomického vývoje v zemích Evropské unie není možné diskutovat a zabývat se problémem spolupráce jednotným způsobem.

Sociální kapitál

Studie EFP⁶⁴ odhalila, že navzdory tomu, že farmáři jsou si z velké části vědomi výhod, které přináší spolupráce, a toho, že spolupráce posiluje jejich pozici na trhu, je v některých zemích z historických důvodů silný odpor vůči spolupráci ve formě družstev nebo organizací producentů, zvláště pokud je vyžadována významná investice, ať už finančního rázu nebo co se týče úrovně závazku. Studie EFP poukázala na hlavní důvod, proč nejsou farmáři ochotni přidat se ke družstvu – farmáři mají pocit, že by měli nedostatek autonomie. Farmáři by mohli být motivováni spolupracovat formou družstva, pokud by se je podařilo přesvědčit, že družstva mají více výhod než nevýhod. Důsledkem kolektivního socialistického zemědělství mají zemědělci v zemích východní Evropy velice omezené obchodní a marketingové znalosti a nejsou zkušení s ohledem na kolektivní jednání a iniciativy “zdola nahoru”. Pro státy východní Evropy je v současné výzva to, že se musí seznámit s družstvy a družstevními hnutími.

1. Obrázek: Vztah mezi důvěrou a výkonem družstva⁶⁵

Co je družstvo?

Družstvo je forma podniku, který není korporace a který uznává svůj vývoj prostřednictvím podnikatelského přístupu. Jinými slovy, zabývá se také sociálními a vzájemnými problémy. Provoz družstev se řídí Rochdalskými principy z roku 1844, které byly přepracovány Mezinárodní družstevní aliancí (ICA ⁶⁶) v Manchesteru prohlášení.

V některých zemích je na družstevní principy formulované ICA explicitně odkazováno v národních družstevních právních předpisech dané země – například ve Španělsku, Portugalsku a Rumunsku.

Podle obecné definice ICA je družstvo autonomní asociace osob dobrovolně spojených za účelem naplnění společných ekonomických, sociálních a kulturních potřeb a úsilí prostřednictvím společně vlastněného a demokraticky řízeného podniku.

Italská republika uznává sociální důležitost družstev ve své Ústavě (Článek 45), kde je jejich princip popsán jako vzájemná spolupráce nezaložená na zisku: *“Republika si je vědoma sociální role družstev, která mají vzájemnou povahu a neslouží k účelům soukromé spekulace. Zákon podporuje a upřednostňuje jejich rozšiřování nejvhodnějšími prostředky a ujišťuje za pomoci vhodné kontroly o jejich povaze a cílech.”*

- Princip dobrovolného a otevřeného členství,
- Demokratické řízení členy;
- Ekonomická účast členů;
- Autonomie a nezávislost;
- Vzdělávání, školení a informace;
- Spolupráce mezi družstvy;
- Odpovědnost za společenství.

Státní právní předpisy vztahující se k družstvům se liší povahou. V některých státech jsou družstva upravována různými zákony (Španělsko, Portugalsko, Rumunsko, Chorvatsko, Slovinsko, Norsko, Spojené království atd.), v jiných státech jsou nařízení upravující družstva obsažena v občanských zákonících (Itálie, Francie), jinde jsou regulována obchodním zákonem (Slovensko) nebo zákonem o obchodních korporacích (Česká republika). To znamená, že v některých zemích mohou družstva fungovat pouze ve formě *sui generis* (a z toho důvodu musí název společnosti obsahovat označení „družstvo“, např. v Polsku a Maďarsku), zatímco v jiných zemích mohou družstva fungovat v jakékoliv formě, např. ve Francii a Spojeném království. Seznam právních předpisů a vyhlášek vztahujících se ke družstvům je obsažen v Příloze B⁶⁷.

S ohledem na členy: ve většině zemí je minimální počet členů pro vytvoření družstva velmi vysoký: například v Polsku (10), Maďarsku, Chorvatsku a Německu (7) a v Rumunsku a na Slovensku (5). Oproti tomu ve Finsku lze vytvořit družstvo o jednom členu, obecně se ale zakládají družstva se třemi členy.

Typy družstev se seskupují dle činnosti, kterou provádí pro své členy⁶⁸, tudíž existují spotřební, výrobní (sem spadají i zemědělská družstva), finanční, sociální a bytová družstva. Zajímavé je, že v Norsku je legislativou přímo zakázáno, aby se družstva věnovala finanční, bankovní či burzovní činnosti.

Družstva bývají tradičně zakládána pro svépomoc a pro společné účely, ale v západní Evropě dochází k proměně družstev – čím dál více z nich vstupuje na mezinárodní trh. Kvůli globalizovaným obchodním výzvám musely být pro zachování konkurenceschopnosti vytvořeny nové obchodní společnosti, marketingové strategie a správní systémy. Důsledkem toho došlo ke koncentraci družstev a vzniku spojených družstevních federací, které jsou konvenční a podobají se zemědělskopřemyslovým společnostem, ve kterých zemědělci nemají téměř žádný vliv na vedení společnosti. Také to znamená, že demokratické rozhodovací mechanismy, které zahrnují členy, byly nahrazeny rozhodováním pouhým vedením společnosti. Navíc družstva v několika případech kvůli zajištění efektivního provozu založila společnosti, které mají provozovat některou jejich činnosti, nebo došlo k jejich reorganizaci na obchodní podniky.

Družstva se liší od obchodních organizací způsobem provozu – družstvo funguje demokraticky, přičemž každý člen má jeden hlas. Nedávno vedl vznik nových globálních výzev k rozvolnění základních družstevních principů, co se týče vlastnictví, vedení a podílového vlastnictví členů družstev.

Princip jednoho hlasu na člena již není ve všech státech nezpochybnitelným komponentem družstev. V Rakousku, Španělsku a Francii je hlasovací právo úměrné úrovni účasti na činnosti družstva. Neúměrné hlasovací právo existuje i v Portugalsku, zde je ale podrobena několika omezeními a může být uplatněno pouze ve družstvech, která fungují v určitých sektorech. Ve Francii existuje také rozdíl mezi vahou hlasu v závislosti na tom, zda se členové družstev skládají z fyzických osob (první stupeň) nebo právnických osob (druhý stupeň). Ve Finsku, kde se družstva z velké části skládají z právnických osob, mohou takoví členové mít až 10 hlasů na osobu. V Norsku mohou mít právnické osoby více než jeden hlas.

Nedostatek kapitálu, či neadekvátní dodávky kapitálu představují v provozu družstev neustálý problém. Jako řešení tohoto problému Německo poskytuje možnost, aby členové, kteří družstvu poskytují „mimořádné příspěvky“, měli maximálně tři hlasy. Ve Španělsku mohou dle zákona členové – investoři přispívat maximálně 15 % z celkové částky přispívané členy. V Maďarsku je to 25 %. Členové – investoři se nemohou podílet na provozu družstva, využívat služby

poskytované družstvem a mají omezené právo hlasování. Ve Francii a Itálii mají členové – investoři právo volit úměrně s kapitálem, který družstvu poskytli.

Maximální kapitálový požadavek je stanoven v právních předpisech Chorvatska (EUR 130), Portugalska (EUR 1500), Rumunska (první stupeň EUR 114, druhý stupeň EUR 2 275) a Slovenska (EUR 1 250). Navíc právní předpisy většinou uvádí výši příspěvků členů v hotovosti (např. v Maďarsku).

Sběr statistických údajů Mezinárodní organizace práce Spojených národů v souvislosti se sdruženími považuje sdružení za ziskové společnosti, pokud zákony (a stanovy) umožňují jejich členům distribuovat své zisky nabyté kapitálovými investicemi⁶⁹. V Rakousku a Rumunsku je to povoleno, zatímco v Portugalsku je povolena platba úroků až do výše 30 % čistého zisku.

Typickým cílem provozování družstva je zjednodušit transakce mezi členy, nikoliv inkasování výnosů z kapitálu poskytnutého členy. To znamená, že pravidla umožňují distribuci přebytku zisků z různých transakcí úměrnou s provedenými transakcemi daného člena. Ve Finsku zákon o družstvech výslovně udává, že družstvo může poskytovat služby nejen svým členům, ale i externím osobám, zatímco ve Francii a Španělsku je tato možnost omezená v závislosti na obratu.

Aby bylo možné zajistit efektivní a trvalý provoz družstev, musí existovat vhodné množství zdrojů příjmu, včetně finančních podmínek a danění. Tím může dojít ke zvýšení jejich konkurenceschopnosti za zachování společné, solidární a demokratické spolupráce. V Itálii stojí vzájemnost uprostřed modelu spolupráce, který je dle italských předpisů podporován různými výhodami. Co se týče danění a zisků, 57 % zisků většiny družstev nepodléhá zdanění. U určitých typů družstev se tato cifra liší, například spotřební družstva nedaní 32 % příjmů; zemědělská 77 % a sociální 97 %⁷⁰. Tato sleva na dani je družstvům dostupná, pokud dodržují pravidlo vzájemnosti udané v Článku 2512 italského občanského zákoníku⁷¹, jinak řečeno, pokud družstvo provozuje svou činnost hlavně za účelem podpory svých členů či osob, které spadají do jejich oblasti působnosti. Stanovy musí výslovně uvádět, že dividendy a zisky se budou distribuovat s ohledem na omezení vytyčená v Článku 2514 italského občanského zákoníku a že družstvo bude dodržovat pravidla vztahující se k využívání rezerv.

Tato zpráva pokrývá mnoho aspektů týkajících se drobných farmářů, co se týče provozu a legislativních základů, které jsou zásadní pro jejich tržní příležitosti. Důvodem je to, že jsme přesvědčeni, že rozsáhlé finanční výsledky přesvědčí drobné farmáře, aby vytvořili kolektivní jednání společně s dalšími farmáři a poskytovateli služeb. Takového kolektivního jednání může být dosaženo například formou družstva. Obecně není provoz malých podniků a činnost drobných farmářů pro farmáře a podnikatele tolik výnosný, jak uznává režim DPH Evropské unie, podle kterého je možné poskytnout členským státům úlevu na daních pro podniky, jejichž zisky nepřevyšují určitou částku⁷². Drobní farmáři ale mohou založit družstvo, které je postaví do výhodnější pozice pro prodej svých výrobků, čímž v mnoha případech dojde k navýšení jejich zisků nad vytyčený limit pro daňovou úlevu a ke změně jejich statusu DPH. Proto družstva odvádí DPH ze všech prodejů zboží a transakcí. Toto nijak neovlivňuje podniky, které obchodují s družstvy, ale i za normálních okolností platí DPH: v souladu s všeobecným postupy týkajícími se DPH tyto právnické osoby pouze kompenzují DPH účtované jejich klienty vůči jejich vlastní souhrnné povinnosti odvádět DPH. Platí tedy zbývající DPH příslušnému orgánu. Naopak drobní farmáři, kteří nejsou povinni platit DPH, jsou v nevýhodě. Zaprvé nemohou kompenzovat DPH, které si účtují v transakcích vůči jakékoliv částce DPH, čímž jim vznikají vyšší výdaje. Zadruhé mají družstva povinnost vypočítat celkovou hodnotu naúčtované DPH ze všech transakcí s drobnými farmáři a musí příslušnému orgánu zaplatit celou částku, nikoliv

pouze doplňkovou částku vyplývající z posledního daňového poplatníka v řetězci DPH. Družstva se samozřejmě snaží tyto zvýšené výdaje účtovat ostatním drobným farmářům, aby platila za přijaté zboží méně. Drobní farmáři jsou tedy zcela jasně v nevýhodě, pokud prodávají zboží družstvům (či právnické osobě) nebo pokud si ho od nich kupují.

Existoval příklad, který tento problém vyřešil, ale nyní je již bohužel neúčinný. Jednalo se o moldavský daňový zákoník [verze 2013, Část III, Kapitola 4, Článek 103 (1) (22)⁷³], který poskytoval daňovou úlevu v souvislosti se zemědělskými službami družstev pro své členy.

Zastavení dvojitého danění členů (podniková daň a daň z přidané hodnoty)

Dalším dobrým příkladem bylo Spojené království, ve kterém pravidla umožňovala členům neplatit daně nadvakrát (tj. podnikovou daň a DPH zároveň) tak, že se družstva zaregistrovala pod vzájemný obchodní status u příslušného daňového orgánu⁷⁴. Tento status podléhá velmi přísným pravidlům, co se týče jeho uplatňování. Je dostupný pro družstva, která obchodují pouze a jen se svými členy. To znamená, že veřejně prospěšné společnosti tento status nemohou získat, protože poskytují služby širokému spektru společnosti, a ne pouze svým členům. Stanovy družstva musí zaručovat, že zisky budou rozděleny pouze mezi členy a že pokud nebudou rozdělovány mezi členy, musí být uloženy do rezerv družstva; tyto rezervy mohou být také rozděleny jen a pouze mezi členy družstva. To umožňuje družstevníkům vyhnout se dvojitému danění (v rámci podnikové daně placené družstvem a DPH placené družstevníkem) a zisky jsou daněné, když jsou vypláceny členovi družstva. Ve Francii funguje podobný systém pro družstva v případě, že družstvo poskytuje služby pouze za účelem poskytnutí výhod svým členům. V takovém případě je činnost družstva osvobozená od daní dle tamního daňového zákoníku.

V Rakousku je zemědělská činnost podporována speciálním podpůrným daňovým systémem. Podobná praxe existuje i v oblasti danění zemědělských družstev. V souladu s těmito pravidly jsou družstva vyrábějící víno, která byla založena výhradně za účelem nákupu zemědělských vstupů a/nebo zpracování vlastních surových materiálů osvobozena od podnikové daně⁷⁵.

Členové konsorcia BOND sdíleli osvědčené postupy týkající se družstev ve svých zemích. Francouzská CUMA je popsána v Příloze C, norský družstevní systém je popsán v Příloze D a Příloha E podrobněji popisuje legislativu v České republice, Polsku, Norsku, Itálii a Rumunsku, kterou poskytli partnerské země BOND. Všechny přílohy jsou dostupné na adrese www.kisleptek.hu v záložce Publikáció/BOND Publikáció.

III.2 Hospodářská soutěž a zemědělská spolupráce

Účelem hospodářské soutěže je zajistit správné fungování trhů, tedy aby byly trhy příznivé pro soutěž a aby sloužily ku prospěchu zákazníků. V zemědělství ale nestačí zvážit pouze veřejný zájem o soutěž a výhody, které přináší pro zákazníky, ale konkrétně v tomto sektoru i cyklickou povahu zemědělské výroby, riziko způsobené externími faktory (konkrétně počasím), různé tržní pozice jednotlivých tržních subjektů a z toho vycházející rozdílnou vyjednávací sílu.

Mezi další strukturní charakteristiky zemědělského sektoru, obzvláště ve východní Evropě, patří malá velikost hospodářství, nižší hladina koncentrace oproti ostatním vertikálům a nedostatek způsobů integrace. Další slabinou hospodářství může být rozdílná úroveň síly a nedostatek znalostí.

Politika hospodářské soutěže

zajišťuje férovou soutěž mezi společnostmi a chrání zájmy spotřebitelů uplatněním pravidel soutěže tak, aby mohli zákazníci těžit z výhod volného trhu, aby jim poskytovala široký výběr a aby přispívala snížení cen a zvýšení kvality produktů.

Národní orgány pro hospodářskou soutěž kontrolují následující oblasti tak, aby byla zachována hospodářská soutěž:

- Kartely, konkrétně dohody mezi společnostmi, které omezují soutěž (např. stanovení jednotných cen či rozdělení trhu) [Článek 101 SFEU]
- Zneužití dominantní pozice na trhu (vytlačení konkurentů z trhu) [Článek 102 SFEU]
- Rušivá státní podpora (např. státní půjčky a nevratné dotace pro podniky, daňové úlevy, prodej zboží a služeb za zlevněnou cenu, státní záruky) [Článek 107 SFEU]
- Postupy auditu spojování podniků (fúze společností; podniková unie, která kontroluje příliš velký trh a získává nad ním nadvládu) [nařízení Evropského společenství č. 139/2004]

Společná zemědělská politika (SZP)

Článek 39 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) určuje cíle SZP:

- a) **Zvýšení zemědělské produktivity** podporou technického pokroku a zajištěním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití faktorů výroby, konkrétně pracovní síly;
- b) tedy zajištění **dobrých životních podmínek** pro zemědělské společenství, konkrétně zvýšením osobních příjmů osob věnujících se zemědělské činnosti;
- c) stabilizace trhů;
- d) zajištění **dostupnosti zboží**;
- e) zajištění **dostupnosti zboží pro spotřebitele** za přiměřenou cenu.

Zemědělství je klíčovou ekonomickou oblastí Evropské unie, která zavedla speciální politiku s názvem Společná zemědělská politika, jejíž hlavním cílem je zajištění potravinové bezpečnosti v Evropě.

Kromě Společné zemědělské politiky Evropské unie do zemědělského sektoru zasahují i samotné členské státy a řeší potenciální nevýhody v tomto sektoru dotacemi, zásahy, kvótami, daňovou úlevou, zvláštní právní ochranou atd. Jinak by tato opatření porušovala omezující dohody, zakázané společné postupy a dominantní pozici zakázanou zákonem EU o hospodářské soutěži, jelikož by tyto faktory způsobovaly narušení soutěže.

Římské smlouvy a poté Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) ⁷⁶ potvrdily nadřazenost Společné zemědělské politiky⁷⁷ nad pravidly o hospodářské soutěži a to, že opatření týkající se tržních organizací obecně neporušují zákaz soutěže. ⁷⁸ To znamená, že pravidla soutěže umožňují producentům skrze výrobní organizace či jiné typy organizací, aby spolupracovaly⁷⁹ a sladily své tržní jednání, což jim umožňuje být efektivnější, konkurenceschopný a může i zvýšit jejich vyjednávací sílu u jejich obchodních partnerů. ⁸⁰ Základní formou spolupráce jsou výrobní organizace. Podrobná pravidla lze nalézt v Nařízení EU 1308/2013 (Nařízení o SOT) ⁸¹.

Nařízení SOT určuje obecné a zvláštní výjimky, které umožňují farmářům spolupracovat na společných obchodních aktivitách, které by byly jinak zakázány.

Obecné výjimky: Obecné výjimky pokrývají všechny zemědělské výrobky v rozsahu Nařízení o SOT a všechny zemědělské výrobky osvobozené od dohod, rozhodnutí a praxe EU určující pravidla soutěže, které se vztahují k výrobě či prodeje zemědělských produktů, pokud jsou tyto produkty nezbytné k zajištění každého z cílů SZP; a k farmářům, farmářským asociacím a asociacím takových asociací, nebo uznaným výrobním organizacím zabývajícím se výrobou či prodejem zemědělských produktů.

Zvláštní výjimky: Zvláštní výjimky se vztahují ke třem sektorům: olivovému oleji, hovězímu a telecímu masu a kurčím typům orných plodin a také k aktivitám vztahujícím se k výrobním organizacím.

Evropský soudní dvůr také prohlásil, že zemědělství není „zóna bez soutěže“, jelikož SFEU (Článek 40 a 41) výslovně určuje pravidla soutěže. Soutěž jako taková ale v oblasti zemědělství není cílem, nýbrž prostředkem k uplatnění cílů SZP.

SZP po roce 2020 – návrhy

Dle návrhu o zemědělství a rozvoji na venkově ⁸² vypracovaného komisí Evropského parlamentu by měla nová pravidla SOT být více konsolidovaná a vyjasnění za účelem posílení vyjednávací síly farmářů a jejich asociací:

- nutný únik od uplatňování pravidel soutěže pro účely úkolů a cílů organizací definovaných v SZP;
- rozhodnutí a postupy farmářů a jejich asociací jsou považovány za zákonné;
- rozhodnutí orgánů pro hospodářskou soutěž platí pouze pro budoucnost;
- umožnění evropským farmářům účtovat si poplatky za běžný převoz (jak to severoameričtí farmáři dělají již od přijetí zákona Capper Volstead v roce 1922);
- kolektivní vyjednávací činnost jménem a ve prospěch farmářů – členů organizací se týká pouze nekomerčních staveb bez převodu pozemků;
- rozšíření rozsahu Směrnice o nekalých obchodních praktikách v rámci zemědělsko-potravinového řetězce tak, aby pokrýval všechny zemědělské produkty a potraviny, včetně všech dodavatelů, a to i podniků neřadících se mezi malé a střední.

III.3 Další osvědčené postupy pro spolupráci mezi zemědělskými výrobci při prodeji jejich výrobků

Obecně úspěch ve spolupráci při prodeji záleží nejen na regulačním prostředí, ale také na inovaci daného farmáře, na úspěšném používání značky a marketingu. Během našeho dotazníků o nejlepších regulačních postupech naši partneři upozornili i na další aspekty spolupráce, včetně:

- a) **Online prodej:** V České republice webové stránky Adresář farmářů⁸³ propagují drobné a střední farmáře, pekaře a mléčné farmy, systémy, malé obchody podporované spotřebiteli (v komunitně podporované zemědělství) a cokoliv dalšího vztahujícího se k místním výrobkům. V systému je registrováno 500 podniků a farmy a obchodní společnosti v systému mohou také být posuzovány z několika hledisek.
- b) **Strategické dohody:** V Norsku se v souladu s Potravinovým manifestem Trøndersk⁸⁴ regionální a místní obchodní společnosti zavázaly podporovat výrobu potravin a rozvoj místní kuchyně v oblasti Trøndelag. V Milánu, Bristolu a na dalších místech byla vypracována Strategie místních potravin⁸⁵. Podstatou těchto strategií je to, že skrze spolupráci výrobců, obcí, veřejných kuchyní a místních podniků mohou být spotřebitelům dodávány místní potravinové výrobky a reagovat tak na potřeby společnosti. V několika případech jsou tyto formy spolupráce spojeny s ustanoveními o sociální péči (za účasti žáků či členů handicapovaných skupin ve výrobě), což může také umožnit výrobu dalších veřejně prospěšných položek.
- c) **Provozování alternativních prodejních kanálů:** V Norsku se komunitou podporovanému zemědělství přezdívá tzv. REKO-sít', ve které farmáři mohou prodávat své výrobky na stejném místě a ve stejný čas. Spotřebitelé si objednávají přes skupinu na Facebooku⁸⁶. Komunitou podporované zemědělství (KPZ) funguje v několika zemích. Základy pro tento typ zemědělství byly ve Francii položeny formou systému AMAP (Associations pour le Maintien d'une Agriculture Paysanne, což znamená Asociace pro udržování venkovského zemědělství). S konceptem AMAPu přišli Daniel a Denise Vuillonovi v roce 2001. Vytvořili svůj systém prodeje vedle klasických principů KPZ, který se podobá prodejním kanálům amerických farem. Tento systém se ukázal být tak úspěšný, že ve Francii existují již přes 2 000 systémů AMAP. Tyto systémy se také vyskytují téměř ve všech členských státech EU. Ve Francii jsou systémy AMAP zájmovými skupinami ve formě sdružení právnických osob. V případě AMAPů jsou spotřebitelé poměrně silně oddaní systému (např. co se týče platby předem na celou sezónu), což není realitou u všech systémů KPZ. Systém KPZ/AMAP je založený na komunitním principu a přímo propojuje spotřebitele s drobnými farmáři. Tím klesají výdaje za zprostředkování a zisky prodejců prakticky na nulu. V rámci tohoto systému získávají spotřebitelé čerstvé a sezónní a velmi ekologické produkty za přiměřenou cenu. Klíčovým prvkem systému AMAP je to, že ekologická výroba není povinná (ačkoliv je doporučována a dokonce očekávána) a že pro výrobu na farmě nemůže být používáno umělé hnojivo.

Spotřebitelé se „upisují“ místním drobným farmářům na jeden rok (v případě KPZ to může být i na kratší období, např. 3, 6 nebo 9 měsíců) a zavazují se v tomto období kupovat balené výrobky vyrobené daným farmářem (ovoce, zelenina, vejce, chléb, sýr atd. dle rozsahu výroby dané farmy), a to každý týden za systému předběžného financování. Jinak řečeno, farmář získá peníze, které potřebuje pro výrobu, předem. Výměnou za to se farmáři zavazují produkovat zeleninu a další výrobky dle svých nejlepších znalostí a dovedností a doručit tyto výrobky na distribuční místo v předem stanovené datum, nebo je připravit pro předání na farmě. Klíčovou složkou systému je sdílení rizika. Jinak řečeno, spotřebitelé mohou získat menší množství určitého typu produktu či větší množství jiného typu produktu dle charakteristiky daného výrobního roku.

V Itálii jsou sociální spotřebitelské skupiny také podporovány právním rámcem. V Chorvatsku zdárně funguje Grupe Solidarne Razmjene – GSR (komunitou podporované zemědělství). V České republice existuje společnost Polopo s.r.o.⁸⁷, která prodává místní a ekologické produkty, a společnost Lokalmarket s.r.o.⁸⁸, která prodává výrobky drobných a středních farmářů po celé České republice a v souladu s francouzským systémem jménem La Ruche qui dit Oui („Úl, který říká ano“). Jedná se o komunitní prodejní kanál, ve kterém organizátor zprostředkuje předání objednávek na místě předání s marží 7,5 %. Důležitou vlastností systému je to, že zde nejsou žádné výdaje za skladování, provozní náklady jsou minimální, a proto je možné výrobky prodávat za nízké ceny.

d) Prodej inovativními způsoby: Inovace může být technologická (prodejní automaty s místními produkty) nebo sociální (např. alternativní kanály či metody organizace trhu). V několika případech existují oddané občanské organizace a fyzické osoby, které odvádí těžkou práci a organizují trh pro místní výrobky, přičemž organizace a řízení trhu vyžaduje mnoho času a úsilí. Zajímavým příkladem je trh Montevarchi⁸⁹ v Itálii, kde farmáři a trh vstupují do dodavatelské smlouvy, ve které je určen typ, množství a kvalita produktů, které mají být prodávány. Kontrolu provádí sám trh. Rozdílné smlouvy definují rozsah produktů, které jsou považovány za místní. Farmáři přispívají na udržování trhu poskytováním 10-15 % tržby. Trh funguje za pomoci jediné kasy – farmář poskytuje voucher s produktem dle čárového kódu. Údaje o prodeji jsou sbírány speciálním softwarem, které řídí účetnictví a umožňuje výpočet tržby farmářů dle množství prodaných výrobků. Také existuje možnost zpracování potravin přímo na trhu, zorganizování kulturní akce či prezentace nebo kurzu, jelikož společenské akce jsou součástí života na venkově.

Jedním z nejzřejmějších právních řešení, které by umožnilo přístup na trh, je přijetí zákonů, které umožní farmářům prodávat do určité míry produkty jiných farmářů, aniž by museli být považováni za obchodní společnost. Takové příklady existují v Chorvatsku, Rakousku, Itálii a Francii. Dalším konkrétním právním řešením jsou nařízení, která umožňují zvláštní společnou formu farmářského prodeje, jak je tomu ve Francii, Itálii a Rakousku.

Dobré příklady z různých zemí

III.3.1 Rakousko

Jednou pozoruhodnou prodejní příležitostí, která podporuje spolupráci, jsou farmářské obchody (*Bauernladen-Gemeinsamer Verkauf*) pro společný prodej v Rakousku. V praxi to znamená, že spolu drobné farmy spolupracují. V souladu s článkem 1175 Občanského zákoníku 90 nemá tento způsob spolupráce žádnou právní subjektivitu, nýbrž se jedná o občanskoprávní spolupráci nebo o formu sdružení dle Zákonu o sdruženích⁹¹. Není potřeba mít povolení k provozu ani se registrovat v registru. Dle Zákonu o DPH⁹² mají místa pro společný prodej kvaziprávní subjektivitu. V podstatě se jedná o poskytnutí kapitálu, finančních příspěvků či pracovní síly za účelem dosažení společného prospěchu. Důležité je, aby byly vydávány faktury za prodané výrobky, které budou obsahovat jméno a daňové číslo farmáře, který daný výrobek vyrobil, a aby se farmáři v prodeji výrobků střídali.

III.3.2 Francie

Způsob, jakým je zemědělská činnost definována ve Francii (jak je popsáno v Kapitole V), umožňuje farmářům prodávat kromě vlastních výrobků i výrobky ostatních farmářů, pokud výrobky od jiných farmářů činí méně než 50 % celkového prodeje. V několika zemích je společný farmářský prodej umožněn pouze v začleněné formě. Ve Francii existuje několik dalších forem spolupráce, jejichž společná prodejní místa stojí za podrobnější prozkoumání.

Společná prodejní místa / obchody výrobců ve francouzských místech PVC (point de vente collectif)⁹³ mohou být provozována několika zákonnými způsoby. Jedním velmi využívaným způsobem jsou skupiny GIE (Groupement d'intérêt économique)⁹⁴, neboli ekonomické zájmové skupiny. Záměrem skupin GIE je usnadnit či zlepšit ekonomickou činnost svých členů a posílit a zvýšit jejich efektivitu. Jelikož skupiny GIE prodávají výrobky za pořizovací cenu (bez nákupu daných výrobků, jelikož se jedná o formu skupinového prodeje, nikoliv o prostředníka), jinak řečeno tato skupina nemá žádné zisky z výrobků obdržených od farmářů, a proto skupiny GIE nemusí platit DPH. Skupiny GIE fakturují splatné DPH farmářům, kteří jsou poté zodpovědní za platbu DPH. Proto skupiny GIE prodávají výrobky jako „sdružení“ a účtují svým členům skutečné DPH společně se zaplacením ceny výrobků ve svém měsíčním/čtvrtletním/pololetním/ročním vyúčtování. Takováto skupina musí mít minimálně dva členy; maximální počet členů není určen.

Výše „provize“ nebo členských příspěvků či poplatku za členství se liší. Skupiny GIE mohou peníze z těchto poplatků využít k zaplacení pronájmu, výplat, poplatků za platební kartu či jiných výdajů spojených s farmáři.

Místa pro společný prodej (point de vente collectif – PVC) mohou prodávat výrobky farmářů, kteří jsou členy daného PVC. Členové společně rozhodují o způsobu správy a právní formě provozování PVC. PVC mohou mít také formu zemědělského družstva; příkladem je Cuma terres d'ici en Aveyron. Výrobky zůstávají ve vlastnictví jednotlivých farmářů, pokud nejsou prodány zákazníkovi. Proto se jedná o přímý prodej (krátký potravinový řetězec). PVC jsou v podstatě prodejní kanály spíše než prostředníci. Jakékoliv neprodané výrobky zůstávají k dispozici farmářům. Prodej prostřednictvím PVC jakožto přímou linkou zůstává pro účely danění zemědělskou činností. Prodejní transakce se realizují smlouvou uzavřenou mezi PVC a farmářem.

III.3.3 Itálie

V několika italských regionech byla přijata nařízení, která podporují krátké potravinové řetězce. Z většiny se vztahují k obchodní činnosti. Patří mezi ně například⁹⁵:

- V Sardinii regionální vyhláška č. 1/2012 poskytuje navýšení poměru místních výrobků ve veřejném cateringu, ve Furlánsku regionální vyhláška č. 4/2010 poskytuje to samé;
- Ve Furlánsku regionální vyhláška č. 4/2010 poskytuje podporu prodeje místních produktů v malých prodejnách, v Laziu vyhláška č. 29/2008 a v Apulii regionální vyhláška č. 9/2009 poskytují to samé;
- V Laziu regionální vyhláška č. 29/2008 poskytuje pravidla online prodejů a vytváří prodejní skupinu, které funguje podobně jako nákupní skupiny spotřebitelů.

V Itálii jsou unikátními ověřenými postupy iniciativy Filiera corta a GAS.

V rámci iniciativy **Filiera corta** se nedávno začalo zakládat čím dál více spotřebitelských hnutí. Cílem je obnovit důležitost zemědělské výroby, zpracování a původu a zajistit zkrácení potravinového řetězce, které zajistí zachování místních hodnot a umožní zodpovědnou, sociálně založenou výrobu, která bude chránit přírodní hodnoty.

V ohlasu na toto uvědomění představil toskánský region opatření 5.3.3.2.1. (Misure intese a migliorare la qualità della vita nelle zone rurali) během programovacího období Programu rozvoje venkova 2007-2013, které poskytuje finanční prostředky na podporu farmářských trhů v méně rozvinutých oblastech venkova.

Další institucionální forma dotací je uvedena ve vyhlášce 335/2007 DGRT (vyhláška regionální správy Toskánska) o iniciativě Filiera corta – Rete regionale per la valorizzazione dei prodotti agricoli toscani, tj. Krátký dodavatelský potravinový řetězec – regionální systém pro podporu toskánských zemědělských výrobků. Jedná se o toskánský regionální projekt, který ohromně přispěl krátkému dodavatelskému potravinovému řetězci v Toskánsku. V letech 2007-2013 došlo k několika výzvám pro podporu krátkého dodavatelského potravinového řetězce. Tyto výzvy poskytnuly z 80 % nevratné granty za podmínek, že projekt musí být do tří let samofinancovaný. Dotace umožnily otevření pokrytého trhu s přibližně 50 místními výrobci v Montevarchi v provincii Arezzo a dále bylo uvedeno do provozu „Dal podere al palato“ (Z Farmy do úst) s 10 výrobci v provincii Sieny. Tento program také podpořil tvorbu tras pro ochutnávky slavných olejů, sýrů a vína a jejich síť v Toskánsku. Hlavním posláním projektu bylo podpoření diverzifikovaného, tj. multifunkční zemědělské výroby udržitelným způsobem, tj. dlouhodobě. Proto byl součástí projektu také rozvoj řemeslné výroby a agroturistiky.

Vyhláška Filiera corta reguluje z velké části zemědělskou činnost, pokud mají dané osoby právo na dotace, tedy pokud jejich roční tržby nepřekračují 7 000 euro a nejméně dvě třetiny tržeb se skládají z činností popsaných v odlišném nařízení. Program umožnil účast jak jednotlivých farmářů, tak skupin farmářů, včetně prodeje výrobků třetích stran. Další důležitou součástí nařízení bylo to, že farmáři, kteří splňují výše vytyčená kritéria, mohou prodávat své výrobky bez povinnosti platby DPH.

Právní základ výše popsaného udává italský zákon o orientaci, který umožňuje diverzifikovanou činnost venkovských farem a kolektivní prodej farmářů prostřednictvím kolektivního jednání. Zákon o orientaci nereguluje konkrétní komerční aktivity farmářů, nýbrž definuje farmáře v Článku 2135 Občanského zákoníku jako zvláštní právnickou osobu. Zákon o orientaci je podrobněji probrán v Kapitole V.

V Itálii jsou právní předpisy o prodeji regulovány na regionální úrovni a v mnoha případech i na úrovni místní. Tato regionální/místní nařízení vytváří příznivý regulační rámec pro podporu a rozvoj místních produktů, obzvláště v tom ohledu, že produkty místní výroby mají místní potravinové dodavatelské řetězce, které v mnoha případech mají za cíl, až už přímo nebo nepřímo, zabránit šíření nadnárodních potravinových řetězců. Toto je v souladu s politikou rozvoje venkova SZP.

Skupina solidárního nakupování GAS (Gruppi d'Acquisto Solidale) je forma skupiny spotřebitelů “zdola nahoru”, kterou mimo jiné uznává zákon z roku 2007 o státním rozpočtu⁹⁶ a která je definována jako neziskové sdružení. Tento typ skupiny byl založen za účelem nákupu

výrobků a jejich distribuce v rámci členů skupiny a má etické, sociálně solidární a ekologicky udržitelné cíle bez usilování o zisk. Předpisy umožňují těmto skupinám, aby se věnovaly hospodářské činnosti dle daňových pravidel vztahujících se k nekomerčním podnikům.

Přímý prodej ve veřejné či soukromé oblasti musí farmář oznámit před jeho započítáním obci, ve kterém se má prodej uskutečnit, ale nemusí čekat na povolení. Stejný zjednodušený postup platí pro pouliční prodej (Článek 27 Vyhlášky č. 5/2012)⁹⁷.

Přístup na trh může být zjednodušen propracováním komplexních balíčků služeb; jedním z prostředků je agroturistika. Dle Vyhlášky č. 228/2000⁹⁸ se farmáři, kteří poskytují služby v oblasti agroturistiky, musí účastnit regionálního školení, které na konci udělí účastníkům certifikát. Zdravotnické a hygienické požadavky vztahující se k budovám a vybavení využívanému k agroturistickým aktivitám jsou také určovány regiony. Požadavky berou v potaz charakteristiku budov a oblasti venkova, velikost a výšku interiéru místností a specifčnost aktivit, které se zde mají konat. Orgán pro hygienu při určování požadavků a provádění kontrol zvažuje diverzifikaci činností, omezené množství produkovaných výrobků, tradiční metody zpracování a zpracování zemědělských výrobků vlastní výroby. V oblasti působnosti může být poskytnuto ubytování maximálně 10 osobám a osobní kuchyň farmáře může být využita pro přípravu cateringu pro maximálně 10 osob.

III.3.4 Rumunsko

V souladu s Článkem 13 Vyhlášky č. 145/2014⁹⁹ musí být 40 % komerčních prostorů (vztahuje se na maloobchody i velkoobchody) vyhrazeno místním farmářům (ti, kteří mají certifikát drobného farmáře).

Obchodníci s obratem vyšším než 2 miliony euro musí odebírat alespoň 51 % určitých výrobků, tj. masové výrobky, vejce, zelenina, ovoce (s výjimkou exotického ovoce) od krátkého potravinového řetězce¹⁰⁰. Dne 15. února 2017 Evropská komise zahájila řízení o porušení právních předpisů pod číslem 20162148, jelikož dle jejího názoru toto nařízení porušuje právní předpisy EU, konkrétně se odchyluje od principu volného pohybu zboží. Dle webových stránek Evropské komise¹⁰¹ o jednání o porušení právních předpisů je případ v současné době aktivní¹⁰².

III.4 Kolektivní jednání pro místní a tradiční potraviny

Zeměpisné, původové a tradiční zvláštní označení produktů na základě právních předpisů EU¹⁰³ jasně udává a zajišťuje ve všech členských státech propojení a spojení produktů s určitými místy a jejich jedinečnost.

V některých členských státech jsou tato zeměpisná označení výrazně využívána při marketingu místních výrobků a v některých členských státech jsou využívána méně výrazně. EU provozuje webové stránky pro jednotnou registraci¹⁰⁴ (DOOR), která ukazuje škálu produktů, které byly zaregistrovány jednotlivými členskými státy, a také produkty, které právě prochází registrací.

2. Obrázek: Zeměpisné, původové a tradiční označení produktu

Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Geographical_indications_and_traditional_specialities_in_the_European_Union

Určitá nařízení EU spojená s výrobky s tradičními vlastnostmi ukládají podmínky, podle kterých mohou členské státy povolit určité úpravy právních požadavků vztahujících se k hygieně. Pokud se jedná o výrobu výrobků s tradičními vlastnostmi, v některých případech je potřeba formulovat flexibilnější pravidla, která jsou v souladu s pravidly uplatnitelnými pro zařízení v regionech, které podléhají územním omezením, pokud neohrožují hygienickou a potravinovou bezpečnost. Po identifikování ekonomických problémů a slabin, znečištění prostředí a sociálního napětí a nerovnosti způsobené ekonomickou krizí v EU, se rozvojové iniciativy a podpůrné právní předpisy postupně staly hybnou silou zacílenou na vyřešení sociálních a ekologických problémů společně s rozvojem ekonomiky.

Členské státy a spolupracující subjekty jsou více či méně úspěšné v usnadňování přístupu na trh pro regionální a místní výrobky zaváděním národních známek, značek a označení.

V **České republice** bylo vyvinuto logo a webové stránky pro regionální produkty¹⁰⁵.

V Severním **Nizozemí** se setkala s úspěchem označení certifikace kvality "Waddengold". Ve **Španělsku, ve Valencii** funguje participativní systém certifikace, který zvyšuje povědomí o ekologických zemědělských výrobcích, zatímco ve Francii byl komunitou vytvořen systém certifikace v rámci projektu URGENCI¹⁰⁶.

V **Rakousku** existuje slogan „ekologické produkty jsou regionální produkty“, jak tvrdí odborníci z AMA v Rakousku. To se odráží na vyšších cenách výrobků v Rakousku, což podporuje ekonomickou udržitelnost, a označení potvrzující regionální vlastnosti výrobku také podporuje přístup na trh.

Region Genuss: První komplexní národní program v Rakousku. V roce 2005 rakouské Ministerstvo zemědělství a AMA marketing GmbH vytvořili kolekci a označení dle příkladu francouzských „Euroterroirs“. V současné době systém pokrývá výrobky ze 120 regionů. Regiony jsou pozemky a osídlené oblasti v okolí určitého farmáře a produkty do vzdálenosti 50-100 km. Dle systému kritérií musí produkt spadat do škály produktů, vyroben dle metod výroby a tradičních charakteristik regionu, surové materiály musí být místní výroby a zpracování a kvalita výrobků musí být vyšší (dle stanoveného standardu). Produkty musí splňovat požadavek kvality současného označení AMA a zeměpisné označení EU. Dalším požadavkem je pravidelné požádání národních akcí organizovaných na základě těchto produktů. Po započítání se musí členové (farmáři, podniky zpracující potraviny a poskytovatelé služeb v oblasti turismu) zúčastnit třech školení pro ulehčení spolupráce a budování značky. Semináře pokryjí hodnocení škály produktů, které je daný region schopný produkovat

s ohledem na kvalitu a množství, prodejní kanály a cíle, kterých se má dosáhnout. Členové vytvoří provozní koncept a akční plán, který bude zahrnovat i marketingovou akci.

V roce 2008¹⁰⁷ zákonodárny orgán Benátky (**Itálie**) přijal pravidlo o „**produktech o nula kilometrech**“, které odkazuje na krátkou vzdálenost mezi místem výroby a místem konzumace produktů. Vyhláška obecně podporuje zachování „produktů o nula kilometrech“ a také poskytuje právní základ pro marketing a konzumaci „produktů o nula kilometrech“ a pro informování spotřebitelů o původu produktů, jejich charakteristice a ceně. Také udává pravidla pro podporu zásobování soukromého a veřejného cateringu, pro podporu prodeje mezi farmáři a spotřebiteli. Definuje termíny jako je „kvalitní produkt“, „tradiční produkt“, „sezónní produkt“ a také obsahuje právní předpisy vztahující se k ekologicky udržitelným produktům.

Systém je součástí motivačních nařízení a má zajistit, aby byly „produkty o nula kilometrech“ využívány pro veřejný catering, který také slouží jako kritérium pro výběr při hodnocení nabídek v nabídkovém řízení.

Nyní mohou obce předepsat, aby 15 % tržních prostorů bylo vyhrazeno zemědělským farmářům věnujícím se přímému prodeji spotřebitelům. Navíc musí místní plány územních pásem předepisovat oblast pro provozování místního farmářského trhu.

Článek 5 vyhlášky umožňuje podnikům věnujícím se regionálnímu provozu, jejichž tržba je alespoň ze 30 % činěná prodejem místních produktů, používat speciální logo pro podporu svých místních produktů.

Přijetí vyhlášky předcházela formulace rozsáhlého sociálního hnutí pod vedením farmářského sdružení Coldiretti, které vytvořilo návrh vyhlášky. Ta byla poté podpořena jako petice 25 000 hlasy, které žádaly její schválení. Návrh vyhlášky v podstatě předepisoval, aby 50 % surových materiálů využívaných pro veřejný catering a catering v nemocnicích a dalších podnicích financovaných z veřejného rozpočtu tvořily místní produkty.

Právní předpisy v Rumunsku vztahující se k tradičním produktům podporují využívání místních surových materiálů a tradičních metod.

Existuje několik právních předpisů, které podporují zajištění přístupu na trh pro produkty od místních zemědělců. Mezi tyto předpisy platí předpis upravující tradiční produkty¹⁰⁸, který mimo jiné definuje termín místní surové materiály. Dalším předpisem je předpis předepisující prodej místních výrobků maloobchodům. Další formou pomoci je dostupnost zjednodušené správy a zvýhodněných daňových sazeb pro započetí provozu startupů. Rumunské právní předpisy také definují, jaké je maximální množství produktu, aby mohl být produkt považován za tradiční. Výrobní kapacita (která bere v úvahu 365 dní v roce) nesmí překročit průměrné denní množství 150 kg / l certifikovaného produktu, s denním limitem 400 kg (s výjimkou výroby chleba a tradičních pekařských výrobků – ty nemohou u certifikovaných tradičních produktů překročit průměrné denní množství 300 kg s limitem 800 kg na den).

III.5 Flexibilita hygienických nařízení

Ve členských státech, které se staly členy Evropské unie teprve nedávno, byly zavedeny příliš přísné předpisy (v mnoha případech založené na špatném porozumění předpisů EU) týkající se drobných farem a drobných zemědělských a potravinářských podniků. Důsledkem toho byli mnozí nuceni ukončit svou činnost. Kvůli změnám ve zvyklostech spotřebitelů a dalším ekonomickým a sociálním vývojem roste poptávka po místních produktech, tradičních potravin od drobných farmářů a dalších produktů od ekologicky udržitelných farem. Proto je důležité se

blíže podívat na podrobná opatření nařízení, která ovlivňují zmíněné oblasti pro podporu činnosti těchto skupin.

Existují možnosti, které umožňují, aby byly potraviny a potravinová bezpečnost v Evropské unii flexibilní, ale nejsou příliš známé, přestože Evropská komise vytvořila směrnice pro zjednodušení uplatňování flexibilních možností členských států. Nejdříve v úvodu shrneme flexibilní možnosti týkající se nařízení o hygieně (podrobněji, než je zvykem) tak, že z pravidel a směrnic EU vybereme konkrétní oddíly, jejichž účelem je ochrana produkce drobných, marginálních a místních výrobků, tedy ochrana tradiční potravinové výroby a zpracování.

Základní podmínky pro uplatňování flexibilních pravidel pro činnost jsou následovné:

- činnost má být příležitostná;
- činnost má produkovat výrobky v malém množství a být marginální.

Obecně právní předpisy EU o potravinové hygieně udávají, že potraviny, které byly vyrobeny v souladu s Nařízením (EC) č. 178/2002¹⁰⁹ a Nařízením (EC) č. 852/2004¹¹⁰ a, pro určité zvířecí výrobky, s Nařízením (EC) č. 853/2004¹¹¹ a Nařízením (EC) č. 1169/2011¹¹², nebo uvedeny na trh v souladu s danými nařízeními, jsou v EU považovány za bezpečné.

Hlavní poznatky z **Nařízení (EC) č. 178/2002**, které vymezuje obecné principy a požadavky potravinových předpisů, jsou následovné:

- Termín „potraviny“ zahrnuje nápoje, žvýkačky a veškeré látky, včetně vody, které jsou cíleně přidávány během výroby, zpracování či manipulaci.
- Nebezpečné potraviny nemohou být uvedeny na trh.¹¹³

Důležité je, že příloha nařízení obsahuje definice základních termínů, například udává, co je považováno za potravinářský podnik (včetně neziskových společností) a co je považováno za maloobchod (včetně cateringu).

Nařízení (EC) č. 852/2004 také obsahuje několik důležitých základních definicí potravinové hygieny, například to, co se považuje za primární produkt a co za „zpracovaný výrobek“.

Dané nařízení zároveň poskytuje úlevy. Právní úlevy jsou odůvodněné, mimo jiné, pokud existuje přímé spojení mezi farmářem a spotřebitelem, tj. pokud je potravinový řetězec významně zkrácen tak, aby prodej proběhl v rámci krátkého potravinového dodavatelského řetězce. Mezi další aspekty a podmínky pro výjimky patří: marginální, místní a omezená činnost a činnost o malém množství.

Dle směrnic týkajících se uplatňování určitých ustanovení Nařízení (EC) č. 852/2004 o hygieně potravin¹¹⁴: obecně koncept „malého množství“ zahrnuje, mimo jiné, **přímé prodeje** farmáře například konečnému spotřebiteli (např. z farmy nebo místního trhu) nebo přímé prodeje místnímu maloobchodu a místním restauracím, které poté prodávají produkty koncovému uživateli.

Preambule tohoto nařízení udává principy **tradice a flexibility**, které jsou v souladu s cíli EU týkajícími se kulturní diverzity.

- Dle bodu (16) je flexibilita vhodná pro umožnění trvalého využívání **tradičních metod** v jakékoliv fázi produkce, zpracování či distribuce potravin a ve spojení se

strukturními požadavky různých zařízení. Flexibilita je obzvláště důležitá pro regiony s konkrétními zeměpisnými omezeními.

Nařízení (EC) č. 852/2004 (a Nařízení (EC) č. 853/2004) udávají, mimo jiné, že nejsou aplikovatelné¹¹⁵ v následujících případech:

- (a) „primární výroba pro soukromé domácí využití;“
- (b) „domácí příprava, manipulace a ukládání potravin pro soukromou domácí konzumaci;“
- (c) „přímé dodávky (od farmáře) malého množství primárních produktů spotřebiteli nebo místním maloobchodům, které přímo dodávají produkty koncovému spotřebiteli.“

Dle směrnic Nařízení (EC) č. 852/2004 to není aplikovatelné na příležitostnou výrobu a poskytování produktů: „Osoba, která připravuje, skladuje a podává potraviny příležitostně a v malém měřítku (např. církevní, školní nebo vesnické slavnosti a další situace jako jsou organizované charity skládající se z individuálních dobrovolníků, kdy dochází k přípravě jídla příležitostně) nemůže být považována za podnik, a proto nepodléhá legislativním požadavkům na hygienické normy Společenství.“

Kapitola III Přílohy II Nařízení (EC) č. 852/2004 poskytuje zjednodušené podmínky pro požadavky na mobilní a dočasné prostory (např. velkoprostorové stany, tržové stánky, mobilní prodejní vozy), prostory převážně používané jako soukromé obydlí, kde se pravidelně připravují potraviny, které jsou poté uvedeny na trh, a prodejní automaty. Příloha uvádí, že výrobci v soukromých obydlích musí dodržovat Přílohu I Nařízení o obecných hygienických ustanoveních pro primární výrobu a s ní spojenou činnost.

Mají se vést následující záznamy:

V případě zvířecích výrobků o krmivu, zvířecích nemocech, veterinárních a lékařských produktech, léčbách, výsledcích všech analýz učiněných na základě vzorků odebraných od zvíře.

V případě rostlinných produktů o výrobcích na ochranu rostlin, konkrétně:

Aplikovatelná je kapitola V-XII, pro dopravu i Kapitola IV (Kapitoly I a II NEJSOU APLIKOVATELNÉ). Kapitola III stanovuje:

- *Mělo by být předcházeno kontaminaci způsobenou zvířeti či škůdci (např. používat síť proti hmyzu), jak je to jen možné;*
- Konkrétně, pokud je to nutné:
 - a) *„Mají být dostupná vhodná zařízení pro dodržování adekvátní osobní hygieny (včetně zařízení pro hygienické mytí a sušení rukou, hygienická sanitární zařízení a zařízení na převlékání).“* To například znamená, že pokud osoby, které mají na sobě kontaminované oblečení, nev kročí na místo, kde dochází k produkci potravin, není potřeba mít převlékárny – pro převlékání stačí chodba nebo hala.
 - b) *„Povrchy, které přichází do styku s potravinami, musí být v řádném stavu jednoduše vyčistitelné a, pokud je to potřeba, dezinfikovatelné. K tomu jsou potřeba hladké, omyvatelné, nerezavějící a netoxické materiály, pokud provozovatel podniku nepřesvědčí příslušný orgán o tom, že je vhodný jiný použitý materiál.“* Dle této

směrnice by měla být řešení, které byla prokázána jako bezpečná tradicí, v bezproblémová. Čisté, přírodní dřevěné nádoby a náčiní mohou tedy být také vhodné. Mezi vhodné způsoby dezinfekce se řadí spařování, a to v oblastech, kde se jedná o ověřenou praxi.

- c) k čištění a přípravě jídla je možné určit jednu místnost nebo několik místností v daném časovém úseku, pokud se jedná o malé množství, v prostorách, které primárně slouží jako soukromé obydlí, za použití vyhrazených nástrojů (vhodné může být jak časové, tak prostorové rozdělení).
- d) umývání musí být prováděno pitnou vodou a „*musí být dostupné adekvátní množství horké a/nebo studené pitné vody*“. Pokud je to potřeba, horká voda může být vyrobena tepelnou úpravou.
- e) „*musí být k dispozici adekvátní zařízení pro hygienickou úschovu a likvidaci nebezpečných či nejedlých látek a odpadu (ať už pevného nebo tekutého)*“. Je také možné podepsat smlouvu ad hoc se specializovaným poskytovatelem služeb. Poskytovatel poté odveze „nebezpečný“ odpad na vhodné místo vhodným vozidlem.
- f) „*musí být k dispozici adekvátní zařízení pro udržování a sledování vhodných tepelných podmínek pro potraviny.*“ Je také možné potraviny uchovávat ve vhodné teplotě v domácí lednici nebo v nádobě pro skladování potravin, pokud musí být výrobek chlazen. To, zda je vyžadována samostatná lednice, záleží na množství a typu produktu. Sledování teploty může být také prováděno zaznamenáváním pouze nevhodných podmínek (například výpadky elektřiny, poruchy).
- g) „*potravinové výrobky mají být umístěny tak, aby bylo předejito riziku kontaminaci do rozumné proveditelné míry.*“ To znamená například: nepokládejte hotový produkt, ani pokud je uložený v nádobě, na zem (pod produktem musí být palety nebo poličky, k produktu se nemá dostat prach).

Praktiky dobré hygieny (GHP) regulují základní ekologické a provozní podmínky a na základě toho HACCP dohlíží na vysoce riziková místa. Dle bodu (15) v preambuli Nařízení v určitých potravinářských podnicích není možné identifikovat zásadní kontrolní body. V takových případech mohou praktiky dobré hygieny nahradit sledování zásadních kontrolních bodů; to znamená, že pokud neexistuje zásadní bod (CCP) pro činnost GHP, není nutné provozovat systém HACCP – je totiž nahrazen praktikami dobré hygieny. V souladu s Článkem 8 mohou členské státy vypracovat na národní úrovni směrnice pro praktiky dobré hygieny, za účasti příslušné výrobní skupiny.

Nařízení (EC) č. 853/2004, které udává konkrétní hygienická pravidla týkající se hygieny potravinářských výrobků, by není uplatnitelné ani na primární produkci pro osobní domácí využití. Toto nařízení¹¹⁶ (na rozdíl od Nařízení (EC) č. 852/2004) neplatí na:

- potraviny rostlinného původu, - taková výrobní zařízení nemusí být schválena (stačí registrace);
- potraviny obsahující výrobky rostlinného původu a zároveň zpracované výrobky živočišného původu;
- přímé dodávky malého množství drůbežího a zaječího masa, pokud k porážce došlo na farmě, koncovému spotřebiteli či místnímu maloobchodu, který dané maso přímo dodává koncovému spotřebiteli jako čerstvé maso;
- maloobchodní přímé dodávky koncovému spotřebiteli¹¹⁷. Jelikož maloobchod (činnost zahrnující přímý prodej nebo poskytování potravin živočišného původu koncovému

spotřebiteli) není pokryt v rámci Nařízení (EC) č. 853/2004, není dle tohoto Nařízení nutné, aby bylo maloobchodní zařízení povoleno.¹¹⁸ Termín „maloobchod“ znamená „činnost zahrnující přímý prodej nebo poskytování potravin živočišného původu koncovému spotřebiteli“. V souladu s touto definicí termín „činnost“ zahrnuje zpracování (např. přípravu pekařských výrobků obsahujících výrobky živočišného původu, přípravu masných výrobků v místním řeznictví) na místě prodeje koncovému spotřebiteli.“¹¹⁹

*Toto nařízení by se mělo obecně vztahovat na velkoobchodní činnost (tj. když maloobchod vykonává činnosti s cílem poskytování potravin živočišného původu jinému podniku).¹²⁰ Nařízení se nevztahuje na případy, kdy je poskytování potravin živočišného původu podnikem jinému podniku dle národních předpisů **marginální, místní a omezenou** činností.*

Směrnice Nařízení (EC) č. 853/2004 také udávají, že pod pojem “**marginální**” patří také pojem “**malého množství**”, tj. “**marginální, místní a omezený maloobchodní prodej**”, jelikož s jejich maloobchodními výrobky pro koncové spotřebitele se obchoduje na místním měřítku. Tudíž se neúčastní obchodu na větší vzdálenost, který vyžaduje více pozornosti a dozoru, konkrétně co se týče transportu a podmínek chladného řetězce.¹²¹

Dle Oddílu 5.6 Směrnic Nařízení (EC) č. 852/2004:

- primární výrobky mohou být zpracovány na farmě (např. výroba sýru z mléka), ale tato činnost se neřadí mezi činnost popsanou jako primární výroba, řadí se mezi zpracování, a jelikož se jedná o výrobky živočišného původu, podléhá Nařízení (EC) č. 853/2004.
- S ohledem na výrobu sýra na farmě ale Směrnice udávají, že “*Nařízení (EC) č. 853/2004 se obecně nevztahuje na maloobchod (tj. manipulace a/nebo zpracování jídla a jeho skladování v místě prodeje nebo dodání koncovému spotřebiteli). To znamená, že pokud je sýr vyráběn a prodáván výhradně na farmě nebo na místním trhu (např. pravidelné týdenní trhy, farmářské trhy atd.) koncovému spotřebiteli, může být taková činnost provozována v souladu s příslušnými požadavky uvedenými v Nařízení (EC) č. 852/2004, konkrétně v Příloze II, přičemž nemusí dodržovat požadavky uvedené v Nařízení (EC) č. 853/2004, kromě požadavků týkajících se syrového mléka.*”

Bod (12) v preambuli Nařízení (EC) č. 853/2004 udává, že “požadavky Nařízení (EC) č. 852/2004 (6) jsou obecně dostačující pro zajištění potravinové bezpečnosti v podnicích provozujících maloobchodní činnost zahrnující přímý prodej nebo dodávání potravin živočišného původu koncovému spotřebiteli.”

Směrnice Nařízení (EC) č. 853/2004 udává, že není třeba zavádět schválený podnik pro zpracování živočišných výrobků na farmě.¹²²

Z právních principů, nařízení a směrnic, které byly dosud představeny, je zřejmé, že výroba v malém měřítku, tj. marginální a místní maloobchod, je v souladu s právními předpisy EU umožněna se zjednodušenými hygienickými pravidly. Ani místní a přímý prodej v malém množství by neměl být osvobozen od dohledatelnosti a určitých pravidel označování v zájmu ochrany spotřebitelů.

Nařízení (EU) č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům¹²³ uvádí, že poskytované informace **nemohou být zavádějící**. Nařízení obsahuje informace, ukazatele či označení, povinné informace, určité požadavky týkající se konkrétních výrobků a seznam alergenů. Dalším souvisejícím tématem je to, že názvy jednotlivých výrobků také nemohou být zavádějící. Je důležité, zda se bude produkt jmenovat džem, nebo marmeláda.

V souvislosti s pravidly hygieny existuje další důležitý dokument, kterým je Codex Alimentarius¹²⁴ - sbírka mezinárodních potravinových standardů, směrnic a zásad dobré praxe, které přispívají bezpečnosti, kvalitě a spravedlnosti mezinárodního potravinového obchodu, kterou přijala Komise pro Codex Alimentarius. Komise, známá také pod zkratkou CAC, je ústřední součástí Společných potravinových standardů FAO/SZO a byla založena FAO a SZO za účelem ochrany zdraví spotřebitelů a podpory férového jednání v obchodu s potravinami. Codex Alimentarius obsahuje nařízení týkající se potravinové hygieny, přídatných látek, zbytků pesticidů a veterinárních léků, kontaminujících látek, označení a prezentace, metod analýzy a vzorkování, dovozní a vývozní inspekce a osvědčení.

Předpisy EU týkající se potravinové hygieny tedy umožňují členským státům zavádět národní předpisy pro marginální, místní a omezenou výrobu a výroby v malém měřítku. V rámci projektu BOND jsme se seznámili s národními předpisy některých partnerů projektu, ale prezentujeme i právní předpisy ostatních členských států, se kterými jsme byli předtím obeznámeni. V této kapitole a poté v Příloze G¹²⁵ s více podrobnými pravidly budou dále představeny české, maďarské, norské, polské, portugalské, rumunské, chorvatské, slovenské, valencijské právní předpisy týkající drobných farmářů a zároveň farmářský pokyny Spojeného království a francouzská a chorvatská pravidla pro zpracování masa.

Byliny jsou bohatstvím národů. Z tohoto důvodu je existence flexibilních právních předpisů (vztahujících se k bylinám), které podporují udržování tradic, v tomto ohledu klíčová. Bohužel tato oblast podléhá předpisům vztahujícím se k průmyslové výrobě. Právní základy pro udržování a zachování lidových tradic se v těchto právních předpisech musí hledat. Proto by mohl výklad níže být užitečný; zároveň poskytujeme doporučení, která se snaží usilovat flexibility v opatřeních vztahujících se k této oblasti.

V souladu s Nařízením 1924/2006/EC¹²⁶ o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin jsou potraviny a nápoje konzumované jako tradiční potraviny upravovány právními předpisy vztahujícími se k potravinám, i když tyto potraviny (např. šípkový čaj, bezový sirup) mají příznivé účinky na tělo. Jinak řečeno, právní předpisy týkající se léčivých výrobků se neuplatňují.

Nařízením 1934/2006/EC¹²⁷ odstraňuje ze svého rozsahu tvrzení, která jsou tradičně používána pro implikaci označení potravin a nápojů jako potenciálně přínosných pro lidské zdraví, například označení "podpora trávení" nebo "lék na kašel".

Pokud má být produkt prodáván s tvrzením, že má léčivé vlastnosti (např. léčivý čaj na léčbu vysokého krevního tlaku), musí být v souladu s požadavky uvedenými ve Směrnici č. 2001/83/EC¹²⁸ o kodexu Společenství týkajícím se humánních léčivých přípravků a Směrnici č. 2004/24/EC¹²⁹ Evropského parlamentu a Evropské rady pozměňující Směrnici 2001/83/EC v souvislosti s tradičními bylinnými léčivými výrobky.

Nařízením 2004/24/EC nepozměňuje Směrnici 2001/83/EC co se týče jejího rozsahu. Rozsah Směrnice 2001/83/EC pokrývá pouze léčivé přípravky vyrobené v průmyslové výrobě. **Dle pozice Evropské komise¹³⁰ se nevztahuje na řemeslné výrobky drobných farmářů.**

Za zmínku stojí také problém **zvířecích vedlejších produktů**, co se týče ostříhané vlny. V Maďarsku i Chorvatsku je jedním z tradičních řemesel zpracování vlny domácími a řemeslnými metodami. Takové metody zahrnují plstění a proutění. Na národním workshopu projektu BOND v Chorvatsku a na maďarské obchodní události¹³¹ bylo objevena bariéra v podobě toho, že školní žáci a rodiny nemohou pracovat s vlnou produkovanou místními farmáři v řemeslných sezeních, a to kvůli průmyslovým předpisům ukládaným EU. Je potřeba se v tomto ohledu na úrovni EU posunout o krok vpřed.

Mělo by být ujasněno, že předpisy vztahující se k nákladům a zátěži v podobě získávání licence dle Článku 3 Nařízení **142/2011/EU**¹³² se nevztahují na koncovou vlnu. Navíc by mělo v tomto ohledu být povoleno, aby ostříhaná vlna a srst produkovaná registrovanými výrobci z vlastního dobytka po dalším oficiálně povoleném (registrovaném) systematickém ošetření – včetně domácího mytí či mytí/čištění řemeslnou komunitou nebo sociálním podnikem – byly považovány za produkty, které dosáhly konečného bodu, a proto za vhodné pro tvorbu produktů komunitou v rámci tradiční činnosti.

V souladu s Článkem 10 (h) **Nařízení č. 1069/2009/EC** je ostříhaná vlna materiálem spadajícím do kategorie 3. To znamená, že se nejedná o nebezpečný materiál ani o odpad. V souladu s Článkem 5 (2) Nařízení, Oddíl VII Přílohy XIII, derivované produkty včetně *“vlny a srsti, která byla továrně umytá nebo která byla ošetřena jinou metodou, která zajišťuje odstranění všech nepřijatelných rizik”* mohou být uvedeny na trh bez omezení.

Je zřejmé, že domácí mytí je metoda prováděná v malém měřítku s tradičně prokázanými bezpečnostními vlastnostmi. Tovární mytí není přiměřené, pokud má farmář v úmyslu doručit ostříhanou vlnu nebo zvířecí srst kontrolovaného dobytka komunitám (se speciálním zájmem nebo v rámci řemeslných dílen). Tento požadavek představuje nepřiměřenou zátěž. EU bohužel zatím není v takové pozici, aby mohla poskytovat názory na problém na tak malém měřítku, které by měly být využívány mimo jiné pro účely odkazování. Je ale značně potřeba nějaká směrnice, která by vyjmenovávala příklady umožňující flexibilitu a pomáhala tak místním orgánům při práci.

Flexibilita dle Nařízení EU 852/2004 poskytla v Maďarsku skvělou příležitost pro tradiční výrobky a jejich přístup na trhy, rozvoj venkova a přívýdělek v nedostatečně rozvinutých regionech. V tomto ohledu je nápomocné mít k dispozici přehled vyhlášek udělujících výjimky, které byly přijaty v některých zemích, jelikož produkce v malém měřítku v zemích středovýchodní Evropy přináší kromě ekonomických přínosů i sociální inovaci. S klíčovými opatřeními poskytujícími flexibilitu v rámci nařízení EU týkajících se hygieny, jak bylo shrnuto výše, nyní budeme věnovat pozornost takovým pravidlům hygieny shromážděným v rámci projektu BOND,

- která zavádí pravidla na úrovni členského státu v souvislosti s malým či marginálním množstvím výrobku nebo výrobců
- ve kterých je spolupráce mezi výrobcem zjednodušena společnou zpracovatelskou jednotkou.

Flexibilita v hygienických nařízeních některých zemí

III.5.1 Česká republika

V České republice se také objevují postupy, které mají za cíl umožnit drobným farmářům přístup na trhy, a to prostřednictvím flexibilních hygienických právních předpisů. Článek 27 (a) Zákona o veterinární péči¹³³ a předpisy týkající se hygieny ukládané Ministerstvem zemědělství

v souvislosti se zvířecími produkty¹³⁴ tohoto cíle dosáhly zavedením flexibilních požadavků týkajících se farmářských trhů a prodeje na farmách. Tímto způsobem mohou drobní a střední farmáři prodávat přímo spotřebitelům a místním drobným poskytovatelům služeb (místní obchody uznané dle zákona za drobné a místní povahy), až do předem určitého množství.

V průběhu naší rešerše partneři BOND identifikovali povinnost získat licenci umožňující prodej zpracovaných potravinářských produktů jako problém a zjistili, že neexistují flexibilní hygienické požadavky pro malé a střední podniky či pro ty, kteří chtějí prodávat vlastní zpracované produkty (džem, dorty atd.), a že jsou pro takové prodeje stanovena přísná zeměpisná omezení.

V kontextu flexibilních podmínek bylo definováno maximální prodejní množství, a to následovně:

- čerstvá drůbež: 2000 zvířat / rok, nebo 10 zvířat týdně
- čerstvé zaječí, max. 10 zvířat týdně
- srnčí: ročně může být prodáno 30 % z celkového množství uloveného lovcem samotným
- čerstvé mléko: může být prodáváno koncovým spotřebitelům pro běžnou denní konzumaci v domácnosti
- čerstvý vejce: max. 60 kusů na spotřebitele a max. 60 kusů týdně pro místní poskytovatele služeb
- včelí produkty: 2 tuny ročně pro koncové spotřebitele a místní poskytovatele služeb.

III.5.2 Chorvatsko

Chorvatské právní předpisy na rozdíl od mnoha členských států uplatňují a používají termín nízkokapacitní jatka a jednotky pro zpracování potravin. To vytváří precedens a dobrý vzor pro právní předpis, který umožní drobným farmářům zpracovat a přímo prodávat své produkty živočišného původu. Ve většině evropských států jsou největší překážkou pro zpracování masových produktů nedostatečné logistické možnosti pro porážku zvířat. Jinými slovy, jelikož je finančně náročné budovat jatka, farmáři si mohou zařídit, aby jejich produkty byly zpracovány až poté, co byly převezeny o stovky kilometrů, čímž je pro farmáře příliš nákladné nebo nemožné provozovat svou činnost. Udělením licence mobilním nebo nízkokapacitním jatkám je umožněn vznik malých zařízení v dané zeměpisné oblasti, což umožní více farmářům získat přímý přístup na trhy. V Příloze G.1¹³⁵ jsou vypsány některé chorvatské právní předpisy vztahující se k drobným jatkům, nízkokapacitním jatečným zařízením, drobným centrům pro balení vajec a mobilním jatkům, které mohou sloužit jako dobrý příklad, podle kterého se řídit.

III.5.3 Francie

Francie v několika aspektech poskytuje dobré příklady týkající se podpory pro drobné farmáře naskrz trhy. V tomto ohledu stojí za to se podívat na hygienické požadavky, jelikož jsou zde v tomto ohledu zavedeny různé formy flexibilních podmínek společně s monitorováním, které je považováno za podstatné pro rozvoj důvěry spotřebitelů a potravinové bezpečnosti.

Ve Francii je povoleno zpracování a prodej masa ve farmářských obchodech¹³⁶, pokud farmáři nemají na farmě žádnou místnost, která by byla vhodná pro zpracování masa. Díky tomu je možné obejít se bez zařízení pro zpracování masa a řeznictví, kde dochází k míšení průmyslového masa a masa od farmářů a kde kvůli přeprodeji dochází ke ztrátě přímého kontaktu spotřebitele s farmářem. Zpracovatelské jednotky farmářských obchodů jsou často

lépe vybavené než drobní farmáři a přímý prodej z takových jednotek zajišťuje, že bude zboží čerstvé a vzdálenost mezi spotřebiteli a farmáři nižší.

Tento způsob je pro výrobce výhodný, jelikož mohou jednodušeji a rychleji reagovat na požadavky spotřebitelů. Každý týden mohou připravovat požadované množství produktu dle poptávky spotřebitelů a počasí, např. v létě, když je dobré počasí, se připravuje více masa na gril. Řezníci mohou precizněji zpracovávat zvěř tak, aby jim nezůstávaly přebytky, a lze jednodušeji kontrolovat kvalitu produktů díky přímému propojení obou stran. Společné hospodaření s majetkem a zdroji vede ke snížení nákladů – v porovnání s investováním do stavby vlastního zpracovatelského zařízení – není to ale nutně levnější než zajištění zpracování v rámci smlouvy tradičním způsobem. Ve společných zpracovatelských jednotkách je navíc možné zpracovávat maso dle gusta vlastníka, na rozdíl od zpracování v průmyslových zpracovatelských zařízeních.

Výrobce je odpovědný za poskytnutí surového materiálu a za činění řídicích rozhodnutí a řezník je zodpovědný za dodržování požadavků na potravinovou hygienu v průběhu zpracování produktu a za zajištění kvality koncového produktu. Řezník provádí denní operativní organizaci zpracování, jelikož má přehled o veškeré činnosti a požadavcích spotřebitelů co se týče kvality a množství; jinak řečeno řezník objednává půlky jatečně upravených těl a rozhoduje o tom, jaký typ masového produktu bude vyráběn.

Co se týče finančního vypořádání, existují dvě hlavní možnosti:

- a) Náklady na zařízení pro zpracování masa jsou zcela oddělené od příjmů obchodu.
- b) Často je zařízení pro zpracování masa součástí obchodu, co se týče právního postavení a pro účely účetnictví. V takovém případě může dojít k financování třemi různými způsoby:
 - obchod fakturuje výrobcům poplatek za zpracování jako službu, společně s náklady na přidané ingredience,
 - výrobci jakožto členové obchodu platí náklady prostřednictvím členského poplatku,
 - obchod kupuje půlky jatečně upravených těl od výrobců a náklady jsou zahrnuté v ceně, kterou platí spotřebitel. Tento případ není považován za přímý prodej spotřebiteli.

Navržený design zařízení pro zpracování masa je přiložen v Příloze G.2¹³⁷.

Společná jednotka zpracování potravin¹³⁸

Ve Francii má spolupráce ve formě krátkých potravinových řetězců dlouhodobou tradici. V nerozvinutých venkovských oblastech je zpracování drobnými výrobci možností, která dokáže vytvořit přidanou hodnotu, pokud mohou výrobci vytvářet hotové nebo zčásti hotové produkty, nebo pokud jsou schopni doručit vhodné produkty veřejnému cateringu.

Multifunkční zemědělská činnost vyžaduje nové kompetence, co se týče technologie, organizace, obchodu, správy zařízení a podnikové správy. Různorodá činnost zároveň přispívá rozvoji zemědělství a činnosti obchodních společností, které mohou sloužit jako řádný zdroj denní obživy a nemít pouze sociální povahu, a to ani na drobné výrobní úrovni. Možnost provozu jako Společný potravinový výrobce (fr. zkratka: ATC) umožňuje drobným výrobcům

různorodou výrobu a obživu a tradiční výrobu potravin a pomáhá jim přemístit potravinové dodavatelské řetězce zajištěním dostupnosti místních možností zpracování.

Možnost ATC byla vytvořena v projektu jménem ATOMIC, který byl primárně koordinován družstvem CUMA. Potřeba společného zpracování vzrostla v závislosti s nárůstem počtu a významu REI, jelikož čím dál více drobných výrobců začalo vyjadřovat potřebu založení společného zařízení pro zpracování v souladu s hygienickými požadavky, aby došlo ke snížení nákladů. Proto byl vytvořen projekt ATOMIC, který má podporovat snahu výrobců o inovaci týkající se vědeckých základů, které jsou považovány za nové v kontextu organizace a výroby.

Manuál projektu definuje ATC jako “potravinovou produkci pod společnou kontrolou výrobců, kdy výrobci řídí či provádí zpracování vlastních surových materiálů, a proto vlastní hotový výrobek, dokud ho neprodají na místní úrovni.

Od této definice je také odvozen název iniciativy: ATC (Atelier de transformation collectif), tedy kolektivní zpracovatelské zařízení. ATC se liší od tradiční zpracovatelské činnosti prováděné družstvy, ať už individuální nebo v rámci smlouvy, jelikož tato možnost umožňuje farmářům vlastnit produkty v rámci celého potravinového řetězce a provádět zpracování dle svého gusta. V praxi je ATC podobné jako PVC (pont de vente collective, neboli společná prodejní místa) (více v oddílu VI.3.2), kde výrobci provozují společný obchod a produkty zůstávají ve vlastnictví výrobců do dokončení potravinového řetězce. ATC také řeší problém, na který poukázalo několik partnerů na národních workshopech, týkající se způsobu, jakým mohou být drobná zpracovatelská zařízení – která se velikostně nachází mezi drobnými farmáři a průmyslovými podniky – vytvořena a regulována.

Mezi kritéria ATC patří:

1. ATC řídí společenství výrobců, kteří využívají zpracovatelské zařízení, což také znamená, že počáteční kapitál poskytují výrobci, jako jednotlivci, s tím, že každý výrobce je vlastníkem a uživatelem zařízení a má právo účastnit se rozhodování. V souladu s tím je dostupných několik právních forem, ze kterých je možné si vybrat: CUMA – asociace výrobců, kteří vlastní a používají stroje (více v Příloze C¹³⁹) SICA – asociace zemědělských výrobců se společnými zájmy (société d'intérêt collectif agricole), která je formou spolupráce výrobců s charakteristikami družstva, ale za jednodušších podmínek, čímž dochází ke vzniku malých výrobních asociací, a nakonec existuje ještě možnost založení společnosti s ručením omezeným (SARL).
2. V ATC výrobci zpracovávají své surové materiály v produkty za použití vlastních receptů a postupů. Spoléhají se na práci rodinných příslušníků a vlastních zaměstnanců. Postupy se mohou kdykoliv odchýlit od receptů a výrobci si je mohou dle vlastního uvážení a potřeb či jako reakce na odezvu spotřebitelů měnit. Jinak řečeno formy zařízení, ve kterých dochází ke zpracování dle standardních postupů, nebudou považovány za ATC:
3. Výrobci prodávají produkty vytvořené v ATC přímo spotřebitelům a pouze na místní úrovni. Tyto produkty nemohou být prodávány velkoobchodům. Mezi výjimky se řadí catering, v rámci kterého mohou výrobci poskytovat službu farmářského cateringu sami ve vlastním farmářském cateringovém zařízení a prodávat, vařit a poskytovat produkty k prodeji pod jinou formou právního podniku. Také jsou považovány za REI, jelikož jsou součástí postupu prostředníci. Ve fakturovacím systému na právní úrovni ale nedochází k žádné reálné transakci. To znamená, že výrobci mají roli výrobců,

zpracovatelů a prodejců, od chvíle výroby produktu až po jeho prodání spotřebiteli. **Pokud ale výrobci prodávají své produkty tradičními způsoby a využívají pro prodej tímto způsobem prostředníka, nemohou se na takovou situaci vztahovat flexibilní podmínky (výjimky).** Z tohoto důvodu se ATC většinou zakládají proto, aby farmáři mohli společně řešit zpracovatelské úkoly a prodávat na místní úrovni v regulovaném prostředí, v mnoha případech skrze výrobní místo, nebo dům.

Je důležité si povšimnout, že výrobci, kteří zakládají ATC, se mohou rozhodnout vyrábět produkty mezinárodními značkám, ale v takovém případě by celé zařízení ztratilo nárok na výjimku týkající se podmínek.

Nařízení vztahující se k hygieně

Jelikož právní forma a činnost ATC ještě není vyzrálá, zpráva připravená v pilotním projektu vydává doporučení pouze s ohledem na hygienické požadavky. Tyto požadavky a zjištění byly nicméně zváženy francouzskými orgány a schváleny.

S ohledem na dohledatelnost musí být každý ATC (podnik zabývající se zpracováním potravin) registrovaný u okresního Departementálního ředitelství sociální koheze a ochrany obyvatelstva (Direction départementale de la cohésion sociale et de la protection des populations (DD(CS)PP). Tento orgán zodpovídá za kontrolu rizik týkajících se potravinové hygieny dle Nařízení č. 852/2004/EU. Požadavky se vztahují na všechny členy společenství a uživatele majetku. Zpracování rostlinných a živočišných produktů je upravováno rozdílnými pravidly. V případě živočišných produktů obecně existují tři úrovně francouzských předpisů týkajících se potravinové hygieny (týkající se nejen ATC).

- a) v případě přímého prodeje stačí vyplnit dokument CEFRA 13984 vydávaný DD(CS)PP, je ale třeba dodržovat Hygienický plán pro zajištění potravinové bezpečnosti (PMS).
- b) Pokud je část produktů je prodávána do vzdálenosti 80 km a část prostřednictvím prostředníků: je nutné se registrovat u orgánu, a kromě těchto předpisů je množstevně omezeno, zda mají drobní výrobci nárok na výjimku – záleží na tom, zda je 30 % a více produktů prodáváno skrze prostředníky.

1. Tabulka: Množstevní omezení dle výjimky

Kategorie produktu	Týdenní množstevní omezení prodeje	
	A – Výrobce prodává méně než 30 % vlastních produktů skrze prostředníky	B – Výrobce prodává své produkty bez omezení skrze prostředníky
Čerstvé maso	800 kg	250 kg
Zpracované masové výrobky (masné polotovary, uzené a sušené masové výrobky)	250 kg	100 kg
Čerstvé rybí produkty (mražené, chlazené) nebo zpracované (solené, uzené nebo tepelně zpracované)	250 kg	100 kg
Hlemýždi	100 kg	30 kg
Hotová jídla z výše zmíněných produktů (např. pro veřejný catering, catering)	400 porcí	150 porcí

Zdroj: Mundler, Valorge (2015): Ateliers de transformation collectifs. Educagri. Dijon, Terrieux, Valorge, Mundler (2015): Les ATC en France: définition et regard d'ensemble. <https://www.agriculturepaysanne.org/files/etude-atelier-transformation-collectif-fl.pdf>

- c) pokud výrobce prodává své produkty jinak než místně a nepřímo, skrze prostředníka dle popisu výše, musí být dodržovány předpisy vztahující se k požadavkům průmyslové hygieny dle Nařízení č. 853/2004/EU. (Hygienické požadavky platné pro poslední případ nejsou součástí této zprávy).

V projektu Úřad pro bezpečnost potravin a výzkumníci z Atomicu vytvořili následující klíčové směrnice vztahující se k hygienickým předpisům pro ATC (v roce 2015, kdy byla publikace napsána, stále ještě probíhaly debaty).

Co se týče organizace a odpovědnosti výrobců jsou dostupné následující možnosti.

- ATC mohou mít individuální licence (s výjimkou pro drobné výrobce), jinak řečeno musím mít každý výrobce, který zpracuje své vlastní výrobky, individuální licenci, aby mu mohla být udělena výjimka (a tím mu bylo umožněno zpracování v rámci licence pro drobné výrobce s flexibilními pravidly hygieny);
- ATC mohou také získat společnou výjimku pro ATC jako komunitu. V takovém případě výrobci využívají výhody, které jim poskytuje výjimka pro drobné výrobce / drobné zařízení a mohou přímo místně prodávat své produkty a získat výjimku, která je zprošťuje od povinnosti získat další licence.

V druhém případě, tedy pokud se jedná o společnou licenci, musí být jmenována vedoucí osoba, která bude zodpovědná za dodržování pravidel hygieny jakožto člen nebo zaměstnanec organizace. Tato osoba má odpovědnost za to, že všichni členové organizace dodržují právní předpisy, a to i ve chvíli, kdy tato osoba opustí místo, na kterém dochází ke zpracování. Pokud tuto roli přijme výrobce, je zapotřebí skupinová koheze. Pokud se jí ujme zaměstnanec s příslušnými kvalifikacemi, musí být při jeho odchodu z organizace určen jeho zástupce, jinak zařízení ztrácí licenci.

V případě, že mají všichni výrobci své individuální licence a chtějí v rámci těchto licencí zpracovat výrobky, musí být vynaloženo řádné úsilí, aby nedošlo k míšení licencí na různých úrovních. To znamená, že výrobci, kteří mají licenci pouze pro přímý prodej a ti, kteří mají licenci pouze pro prodej prostřednictvím prostředníků, v zařízení nikdy nesmí přijít do kontaktu.

V každém případě musí ATC vyhotovit hlavní hygienický plán (le plan de maitrîse sanitaire PMS), aby se předešlo rizikům, které se týkají každé z metod zpracování, a vnitřní nařízení (nepovinné ale doporučené), která definují práva a povinnosti členů. Kromě těchto skutečností si musí být výrobci také vědomi pravidel vztahujících se k převozu surových materiálů. Každý zpracovatel musí mít platný PMS, ať se věnuje drobného zpracování ovoce či zeleniny, nebo prodeje masových a mléčných výrobků, ať přímo nebo přes prostředníka, který podléhá specifickým množstevním limitům.

PMS pokrývají tři úrovně, které by měli výrobci dodržovat:

- hlavní jsou dobré hygienické postupy: předepisuje, že výrobci, kteří provádí zpracování výrobků, musí mít kvalifikaci HACCP, musí provádět zdravotní vyhledávání, kontrolu kvality vody, popis čistících aktivit, kontrolu teploty a opatření pro hubení škůdců;
- druhá úroveň zahrnuje představení HACCP, které pokrývá mimo jiné pravidla pro označování výrobků a laboratorní testy;
- třetí úroveň pokrývá monitorování a kontrolu dodržování pravidel, která se skládá z řádné registrace dodavatelů, registrace použitých surových materiálů, registrace zpracovaných výrobků a monitorování klientů a kupců pro další prodej.

Rizika spojená se změnami v rámci činnosti musí být posouzena a oznámena úřadům. Sestavení PMS vyžaduje řádnou expertízu, na které se většinou podílí externí odborník, který také informuje o hygienických požadavcích, které musí členové dodržovat.

III.5.4 Maďarsko

V Maďarsku existují flexibilní pravidla hygieny vztahující se k drobným výrobcům a místním farmářským trhům, která obsahují definici místního prodeje a související územní omezení a také přesné množství produktů pro drobnou výrobu v každé kategorii. Zároveň byla zavedena dobrá hygienická praxe pro drobné výrobce¹⁴⁰. Flexibilita dle Nařízení EU 852/2004 poskytla v Maďarsku skvělou příležitost pro tradiční produkty a jejich přístup na trhy, rozvoj venkova a možnosti dalšího příjmu v nerozvinutých regionech.

Nařízení o drobných výrobcích (52/2010 FVM¹⁴¹) umožňuje drobným farmářům, včetně rodinným farmářům, prodávat vlastní vypěstované, vyrobené či zpracované produkty za flexibilních pravidel hygieny založených na Nařízení (EC) No 852/2004.

Drobný výrobce se musí registrovat na oddělení pro bezpečnost potravinového řetězce a zdraví zvířat okresního úřadu.

Soukromé osoby s registrovaným daňovým statutem rodinného farmáře (primárního výrobce) či soukromého podnikatele.

Jaké výrobky je možné prodávat a jaké související aktivity může drobný výrobce provádět?

- primární výrobky – vypěstované, vychované nebo nasbírané;

- zpracované výrobky;
- farmářské cateringové služby (je možná domácí porážka zvířat, pokud je vařené a pečené jídlo připravováno a konzumováno lokálně jako hotové jídlo.)

Pravidlo prodeje malého množství: tyto produkty mohou být prodávány pouze do určitého množství:

- maso z vyrostlého nebo dorůstajícího vepře, ovce, kozy: 6 kusů/týden, 72 kusů/ročně;
- maso ze selete do 50 kg, nebo do 15 kg z jehněte, kůzlete: 10 kusů/týden, 120 kusů/ročně;
- maso z vyrostlého nebo dorůstajícího dobytka: 2 kusy/týden, 24 kusů/ročně;
- maso z telete do 100 kg: 2 kusy/týdně, 24/kusů/ročně;
- maso z farmářských kuřat: 200 kusů/týdně. Porážka a prodej masa vodního ptactva a krůtího masa: 100 kusů/týdně;
- králičí maso: 50 kusů/týdně;
- výroba a prodej masových produktů: 70 kg/týdně, 2600 kg /ročně;
- ryby: 6 000 kg/ročně;
- mléko: 200 litrů/denně, mléčné výrobky: 40 kg/denně;
- vejce: 500 kusů/týdně, 20 000 kusů/ročně;
- ovocné destiláty (s kolkovou známkou).

Omezení oblasti prodeje:

Prodej primárních výrobků rostlinného původu (jablka, brambory) a medu;

- na území celého státu přímo spotřebiteli;
- v okrese nebo do vzdálenosti 40 vzdušných km od místa výroby na území Maďarska, nebo v Budapešti maloobchodu nebo cateringu (vč. veřejného cateringu);

Prodej primárních produktů živočišného původu (mléko, vejce, syrové maso atd.) a dalších zpracovaných potravin (sýr, džem, párky atd.) v okrese nebo do vzdálenosti 40 vzdušných km od místa výroby na území Maďarska, nebo v Budapešti maloobchodu nebo cateringu (vč. veřejného cateringu).

V létě 2017 byla maďarským ministerstvem zemědělství schválena správná hygienická praxe (GHP) jako důsledek dobré fungující spolupráci mezi ministerstvem, národním úřadem pro bezpečnost potravinového řetězce a Kisléptékem, národní asociací pro zájmovou reprezentaci drobných výrobců a poskytovatelů služeb (KLT)¹⁴².

Kromě vyhlášky o drobných výrobcích maďarská vláda zavedla flexibilní hygienická pravidla schválením vyhlášky o místních farmářských trzích¹⁴³. Tato vyhláška poskytla právní základ pro jednodušší zakládání místních farmářských trhů na venkově, jelikož se nejedná o trhy, nýbrž o tržnice vybavené průmyslovou infrastrukturou. Tyto místní trhy jsou dostupné pouze pro drobné farmáře, kteří zde mohou prodávat své produkty, nikoliv pro prodejce. Nevýhodou je to, že na takových trzích nemohou prodávat své produkty rodinné farmy, družstva a řemeslníci. Jedná se o reprezentaci dalšího způsobu, jak získat přístup na trhy, což může poskytnout lidem žijícím na venkově dodatečný zdroj příjmů. V Maďarsku, stejně jako v mnoha státech středovýchodní Evropy, se po devadesátých letech ztížil přístup drobných výrobců na trhy. Rozšíření velkoobchodů a velkoobchodních prodejců způsobilo velký nátlak na snížení cen, a z tohoto důvodu má každý založený trh pro přímý prodej potenciál pro zúčastněné.

Maloobchodní zařízení pro prodej v malém rozsahu (64/2007¹⁴⁴) zabývající se prodejem koncovým spotřebitelům a zpracováním (např. řeznictví) při přímém prodeji produktů živočišného původu koncovým spotřebitelům jsou považována za zařízení provozující okrajovou a místní činnost, pokud jde o maso a masové výrobky, pokud:

- a) * k prodeji dochází v okrese nebo komerčním zařízení, které je provozováno v sousedním okrese;
- b) * množství zboží prodané přeprodejcům nepřekročí 25 % surového materiálu živočišného původu obdrženého v daném kalendářním týdnu, nebo v případě masa množství 5 tun, nebo navíc v případě masových produktů a porcovaného sýra a dalších naporcovaných mléčných výrobků množství 500 kg, v případě mletého masa a připraveného masa 500 kg a v případě připravených rybolovných produktů 1 tunu týdně.

III.5.5 Norsko¹⁴⁵

Regulačním rámcem pro norské potravinové výrobky jsou hygienické předpisy EU, ačkoliv Norsko není členem EU, ale členem EHP. Je zajímavé, že kvůli zvláštní zeměpisné výbavě země faktor flexibility ve své definici obsahuje – kromě seznamu marginálního množství – místa prodeje, konkrétně „**přirozené prodejní oblasti**“. V kontextu posílení diverzifikace rodinných farem, pokud jde o jejich činnost, se jednoznačně jedná o flexibilní ustanovení, které udává, že poskytování potravin ke konzumaci na událostech ad hoc nespadá do pole působnosti Nařízení č. 852/2004/EC Evropské unie o potravinové hygieně. V Norsku je v takové komunitě a na událostech ad hoc povolen také prodej ad hoc prováděn soukromými osobami.

V Norsku se výrobci dělí do dvou skupiny:

- Výrobci, kteří chtějí prodávat v Evropské unii musí mít řádnou licenci od národního potravinového úřadu. Musí splňovat ustanovení příslušných nařízení týkajících se potravinové hygieny a také pravidla vztahující se na potravinové výrobky živočišného původu.
- **Druhá skupina zahrnuje drobné výrobce**, kteří se věnují výrobě produktů v omezeném množství a prodeji svých produktů v zeměpisně omezené oblasti, např. na farmě. (Předpisy o potravinové hygieně tuto oblast popisují následovně: „prodejní oblast přirozená pro prodejce“.) Této skupině se stačí pouze zaregistrovat, není potřeba si zajišťovat prodejní licenci. Tato skupina ale musí také dodržovat ustanovení obecných předpisů týkajících se potravinové hygieny.

Právní předpisy v Norsku jednoznačně rozlišují mezi povinnostmi soukromých osob při prodeji vlastních produktů ve stylu ad hoc a povinnostmi obchodních společností, které se věnují prodeji.

Pokud soukromé osoby prodávají vlastní výrobky ad hoc, nemusí se registrovat u norského úřadu pro potravinovou bezpečnost. Musí nicméně splňovat právní požadavky týkající se potravinové bezpečnosti a potravinových dodávek, včetně pravidel hygieny. Případ, který je popsán ve směrnici, je dobrým příkladem výše zmíněného¹⁴⁶. „*Pokud Vy, Váš sportovní tým, školní třída, orchestr, sdružení nebo podobný subjekt prodává ovoce či zeleninu, dorty, párky, zmrzlinu nebo hamburgery připravené na grilování na události u příležitosti státního svátku nebo na jiné krátkodobé místní události, nemusíte tuto skutečnost oznamovat orgánu pro potravinovou*

bezpečnost. Musíte ale přesto dodržovat ustanovení v zákonu o výživě a musíte zajistit, že budou dodržovány požadavky na čistotu a hygienu jak v organizační, tak v realizační fázi.“

Obchodní společnosti, které se věnují prodeji výrobků, se musí registrovat, aby mohly prodávat na událostech. Pokud chtějí prodávat výrobky na festivalech a podobných událostech, musí se registrovat jako **podnik potravinářského průmyslu s mobilním prodejním vozem**, což je považováno za zvláštní formu provozu.

Pravidla marginálního, místního a omezeného maloobchodního prodeje¹⁴⁷ se uplatňují, pokud jsou potravinové výrobky živočišného původu doručovány od drobných maloobchodních prodejců pouze dalším drobným maloobchodním prodejcům¹⁴⁸. Dle těchto ustanovení (Článek 17) jsou marginální aktivity definovány jako činnost drobných maloobchodních prodejců, kteří doručují dalším drobným maloobchodním prodejcům potravinové výrobky živočišného původu, aniž by jejich celkové množství překročilo 600 kg týdně. Toto množství se počítá na základně týdenního průměru maximálně za posledních šest měsíců.

V případě marginálních produktů živočišného původu musí být vzaty v úvahu následující problémy: doručování malého množství poražené drůbeže a divokých králíků výrobcem (maso z 10 000 drůbeže a až 10 000 divokých králíků na farmě) přímo konečnému spotřebiteli nebo místním drobným prodejcům (v regionu, ve kterém je jednotka umístěna – spadající pod kompetence orgánu pro potravinovou bezpečnost – a v sousedících regionech), kteří provozují přímé doručení takového čerstvého masa konečnému spotřebiteli.

Místní činnost zahrnuje drobné obchodníky, kteří doručují potraviny živočišného původu dalším drobným obchodníkům v rámci stejného státu do vzdálenosti 100 km. Drobní obchodníci, kteří jsou schopni dokázat, že jejich přirozená prodejní oblast přesahuje takto omezené území, mohou doručovat i klientům do větší vzdálenosti.

III.5.6 Polsko¹⁴⁹

V rámci pole působnosti registrovaných zemědělských maloobchodních prodejců (RHD= rolniczy handel detaliczny = zemědělský maloobchodní prodej), je zpracování masa povoleno v případě, že se jedná o prodej konečnému spotřebiteli, a to od 1. ledna 2019, a dále v případě prodeje vlastních produktů drobným obchodníkům, kteří se věnují prodeji konečným spotřebitelům a restauracím v rámci omezené zeměpisné oblasti¹⁵⁰.

Pro drobné polské farmáře je ale problematické to, že výrobce nemůže při výrobě a prodeji produktů zahrnovat žádnou osobu jakožto třetí stranu, kromě výstav, veletrhů a festivalů, které podporují potravinářské produkty.

Nařízení č. 2159/2016 (prosinec)¹⁵¹ definuje maximální množství potravin, které mohou být ročně prodány, v rámci pravidla vztahujícího se k prodeji zemědělských produktů drobnými výrobci. Podrobné informace jsou obsaženy v Příloze G.3¹⁵².

Nařízení č. 1703/2015¹⁵³ týkající se veterinárních požadavků uplatnitelných na výrobu živočišných produktů vyrobených ze surových materiálů vlastní výroby pro přímý prodej spotřebitelům také definuje maximální množství produktů. Produkty, které mohou být prodávány přímo, zahrnují například naporcovaná těla nebo vnitřnosti do 2 500 krůt nebo 10 000 jiného typu drůbeže nebo 5 000 zajícovitých poražených na farmách z regulovaných hospodářských zvířat, navíc také nezpracované mléko a vejce.

Přímý prodej spotřebiteli se může konat:

- na místě výroby nebo na farmě;
- na trzích;
- v mobilních nebo dočasných zařízeních;
- prostřednictvím drobných prodejních zařízení, ve kterých jsou produkty přímo doručeny koncovým spotřebitelům.

V případě živočišných produktů je přímý prodej omezen na území konkrétního vévodství (provincie), kde se produkty vyrábí, nebo na sousedící vévodství (provincie), nebo na výstavy, festivaly a veletrhy organizované za účelem rozšíření povědomí o takových produktech v provinciích nesousedících s provincií, kde byly produkty vyrobeny.

Právní předpisy týkající se farmářských trhů jsou kritické v tom, že zpracované výrobky mohou být prodávány ve velice omezeném množství ve velmi omezené oblasti. Pokud se zvyšuje objem obchodů, musí být založen podnik, a drobné farmy si nemohou dovolit náklady spojené s provozováním takového podniku. Podniky jsou také povinny platit příspěvky na sociální zabezpečení.

III.5.7 Portugalsko

V Portugalsku Nařízení č. 699/2008¹⁵⁴ poskytuje flexibilní pravidla vztahující se k hygieně určitých potravinářských produktů. Dle této vyhlášky pod přímý prodej spadá prodej koncovému spotřebiteli nebo místnímu drobnému prodejci, který prodává produkty koncovému spotřebiteli. Prodej se může provádět v oblasti okresu, kde dochází k primární výrobě, a v sousedících okresech. Tato ustanovení se nevztahují na distribuci regionálních produktů za propagačními účely na dočasných výstavách organizovaných specificky za tímto účelem.

Tato vyhláška – stejně jako v ostatních zemích – definuje termín „malé množství“. Jedná se o příliš nízké množství na to, aby pro lidi na venkově tato činnost mohla fungovat jak zdroj obživy.

Maximální množství z primární výroby jsou následující:

- 350 vajec týdně
- 500 kg medu ročně
- 150 kg rybolovných produktů týdně
- Maximální množství čerstvého kravského mléka z regulovaného dobytka je 50 litrů denně, pokud je mléko prodáno primárním výrobcem přímo koncovému spotřebiteli.
- Maximálně 200 porcované drůbeže, zaječího masa a vyrostlé drobné zvěře týdně poražené primárním výrobcem na farmě (žádné zpracování kromě porážky; odstranění vnitřností a kůže je povoleno).

III.5.8 Rumunsko

Drobné rodinné farmy a farmářské tradice jsou v rumunských oblastech v Panonské pánvi výrazně charakteristické. Je těžké na ně aplikovat právní předpisy EU vztahující se k výrobě a prodeji potravin a k ochraně spotřebitelů, monitorování a hygieně. Zákony a vyhlášky jsou často upravovány (např. se ruší mimořádné vyhlášky a zákony) a nejsou na místní úrovni jednotně uplatňovány, což způsobuje to, že se místní požadavky výrazně liší. Starší farmáři často nejsou obeznámeni s platnými pravidly. V Rumunsku existuje pravidlo popisující minimální provozní podmínky pro drobná jatka. Dále je určeno maximální množství produktů.

Přímý prodej základních produktů drobných farmářů je umožněn jednoduchou registrací jako výrobce a obec poté vydá výrobcí zaznamenávací knížečku.

Dle zákona č. 145/2014¹⁵⁵ fyzické osoby, které se věnují zemědělské výrobní činnosti

- Musí mít “výrobní certifikát” (“*atestat de producător*”). Výrobní certifikáty vydávané kanceláří starosty poskytují právní základ pro **zemědělskou produkci** a pro **prodej výrobků vyrobených v rámci vlastní výrobní činnosti farmáře**. Nelze prodávat produkty vyrobené jiným farmářem. Tyto výrobci mohou prodávat základní a zpracované produkty z farmy a domu, na který je vedena registrace, a mohou také prodávat základní produkty na trzích a akcích bez vydání daňové poukázky.
- Vedou komerční registrační knížečku, do které jsou zaznamenávány provedené obchody výrobce, a proto nemusí mít výrobci pokladnu¹⁵⁶. Pokud chtějí výrobci prodávat zpracované výrobky na trzích a nejen ve vlastním domě, musí dodržovat přísné požadavky, které jsou ukládány relevantním orgánem pro potravinovou bezpečnost a (A.N.S.V.S.A¹⁵⁷) a obsaženy v příslušných právních předpisech. Pro drobné výrobce je velice těžké tyto požadavky plnit. Pro prodej zpracovaných produktů na trzích je potřeba založit podnik a musí být využívána online pokladna.

V případě přímého prodeje základních výrobků živočišného původu mohou výrobci přímo prodávat své vlastní základní živočišné produkty v malém množství a primární zemědělské produkty koncovým spotřebitelům, pokud jsou k takové činnosti registrováni a pokud již obdrželi veterinární certifikát, na veletrzích, výstavách, náboženských akcích či jiných veřejných akcích, které podléhají pravidelným kontrolám místních / okresních úřadů, v celé zemi.

Drobní podnikatelé, kteří se věnují prodeji primárních živočišných produktů v domácnostech, musí obnovovat veterinární certifikát každý čtvrtrok.

Následující výrobky spadají do pole působnosti veterinárního registračního procesu:

- a) čerstvé mléko – dle množství omezení mléka;
- b) čerstvé rybí maso – do 300 kg / doručení v případě ulovených ryb a 50 kg / doručení v případě ulovených sladkovodních ryb;
- c) jeden kus velké zvěře a 10 kusů malé zvěře na loveckou oblast;
- d) zaječí maso – 10 000 zvířat ročně;
- e) živí hlemýždi a měkkýši – do 50 kg týdně;
- f) vejce – až od 50 snášejších slepic

Nízkokapacitní jatka (vyhláška 35/2011)¹⁵⁸ s vhodnými prostory a zařízením pro příjem zvířat, jejich umístění a porážku v malém množství.

Zvířata v malém množství – maximální počet:

- prasata, ovce nebo kozy – 100 zvířat / měsíčně;
- skot – 20 zvířat / měsíčně;
- Kombinace výše zmíněných zvířat – maximálně 2,5 UVM / denně

III.5.9 Slovensko

Flexibilní právní předpisy týkající se drobných výrobců a marginálních výrobců, pokud jde o hygienu, byly na Slovensku vytvořeny již v roce 2011. Výrobci mohou od té doby vyrábět a

prodávat zpracované výrobky. Zdůrazňujeme, že rozsah osob, které nejsou považovány za podnikatele, je objektivně definován, a proto nejsou prodeje, které takové osoby učiní, považovány za komerční činnost, pokud je jejich výdělek nižší než 500 EUR a pokud se věnují prodeji výrobků rostlinného původu v pronajaté místnosti nebo na trhu maximálně 30 dní ročně. Článek 3 vládní vyhlášky č. 360/2011 definuje místní maloobchody přiměřeným způsobem, s aktuálními podmínkami (v souladu s předpisy EU), jinými slovy, slovo „místní“ je definováno jako maloobchody do cestovní vzdálenosti dvou hodin, nikoliv v kilometrech.

Vládní vyhláška č. 360/2011¹⁵⁹ byla doplněna a upravena vládní vyhláškou 100/2016 360/2011¹⁶⁰, která výrazně zvyšuje limity „malého množství“ produktů. Vyhláška povoluje zpracování malého množství produktů vlastní výroby, kromě produktů živočišného původu, ve vlastním zařízení. Vyhláška pokrývá přímý prodej základních produktů živočišného a rostlinného původu v malém množství a související hygienické požadavky a prodej mlék a mléčných výrobků koncovým spotřebitelům a dalším maloobchodním zařízením.

Při prodeji čerstvého a tepelně zpracovaného mléka a mléčných produktů v marginálním množství může maloobchodní prodejna doručovat mléko a mléčné výrobky až do 500 litrů kravského mléka, 250 litrů ovčího mléka nebo 100 litrů kozího mléka denně maloobchodním prodejnám, které produkty prodávají koncovým spotřebitelům, pokud toto množství nepřekračuje 35 % veškerého zpracovaného mléka a 35 % mléčných výrobků za týden (Články 9 a 10).

Výrobce může prodávat vejce v malém množství přímo koncovému spotřebiteli v místě produkce vajec nebo na místních trzích až do 60 kusů za týden nebo v místních maloobchodních prodejnách až do 350 kusů za týden (Článek 5).

Vládní vyhláška č. 359/2011¹⁶¹ upravuje následující činnost:

- Prodej určitých potravinových výrobků živočišného původu jedním maloobchodním zařízením jinému maloobchodnímu zařízení, v případě marginálního prodeje na místní úrovni (do cestovní vzdálenosti 2 hodin) a v omezené činnosti.
- Přímý prodej drůbežího a zaječího masa v malém množství a doručení těchto produktů primárními výrobci a přímý prodej malého množství divoké zvěře koncovému spotřebiteli nebo místním maloobchodním prodejnám
- Označování masa ze zvířat poražených urgentně (z určitého důvodu) na jatkách a doprovodná dokumentace zvířat poražených mimo jatka.

Dle vyhlášky mohou být uděleny výjimky s ohledem na požadavky vztahující se ke struktuře malých zařízení, kde dochází k produkci potravin, v těchto případech:

a) Jatka, pokud

- se neporáží více než 30 zvířat¹⁶² týdně,
- předem odešlou oznámení příslušnému orgánu, ve kterém oznámí chystanou porážku zvířat, aby mohlo dojít ke kontrole před poražením na farmě nebo jatkách;

b) Jateční zařízení, kde není produkováno více než 5 tun vykostěného masa týdně.

Dle Článku 7 jsou zařízení s malým množstvím drůbežího nebo domácího králičího masa taková zařízení, která nemají více než 10 000 kusů drůbeže a 2 500 kusů králičího masa ročně.

Podrobnosti o malém množství se nachází v Příloze G.4¹⁶³.

III.5.10 Španělsko

Ve španělské provincii Valencie důsledkem úzké spolupráce¹⁶⁴ občanských organizací (COAG) a orgánů vznikla v roce 2017 vyhláška 201/2017, která umožňuje flexibilní právní předpisy ve vztahu k drobným výrobcům¹⁶⁵. Část vyhlášky poskytující odůvodnění představuje dobrý následující příklad:

Preambule vyhlášky prohlašuje, že prodej výrobků vyrobených výrobcí nebo drobnými podniky zpracujícími potraviny přímo nebo prostřednictvím krátkých kanálů je forma diverzifikace příjmů pro farmy věnující se základní zemědělské činnosti. Také podporuje zakládání mikropodniků, které jsou spojované s venkovem, kde poskytují spotřebitelům místní produkty.

Flexibilní právní předpisy podporují zakládání a udržování životaschopných a udržitelných farem. Ekonomický rozvoj venkova a systémy spojené s místními zdroji jsou v rodinném zemědělství zdrojem obživy pro mnoho lidí. Také pomáhají zachování tradičního způsobu potravinové produkce a tradiční kultury.

Spotřebitelé se čím dál více zajímají o původ potravin, které konzumují, a o udržitelnost výroby, což může podporovat konzumaci sezónních místních potravin. Cílem této vyhlášky je zajistit potravinovou bezpečnost zemědělských produktů a zpracovaných potravin prodávaných přímo nebo prostřednictvím krátkého komerčního kanálu spotřebitelům. Stanovení zeměpisných limitů mělo za cíl:

- Snížit délku převozu zemědělských a potravinářských produktů a prodejních kanálů, a tím snížit příslušné náklady, se snahou podpořit výrobu a konzumaci.
- Zvýšit přidanou hodnotu zemědělských produktů a diverzifikovat a zvýšit příjem osob, které tyto produkty vyrábí, a tím podporovat jejich živobytí.
- Podpořit a posílit obnovu venkovské turistiky.
- Došlo ke zvýšení potřeby společnosti zajistit transparentnost vztahů mezi výrobcí a spotřebiteli a zajišťovat si produkty lokálně, od prodejců praktikujících ekologickou výrobu.

Tato vyhláška se vztahuje na:

- a) Primární výrobce věnující se přímému doručování malého množství produktů koncovým spotřebitelům nebo doručování koncovým spotřebitelům prostřednictvím krátkých prodejních kanálů.
- b) Drobné podniky, které zpracovávají zemědělské výrobky a věnují se zpracování nebo balení malého množství potravin, hlavně v místnostech v soukromých domech nebo na pracovištích, a doručování svých produktů konečným spotřebitelům prostřednictvím krátkých prodejních kanálů.

Vyhláška definuje několik termínů, včetně termínu „drobný zemědělský potravinový výrobce“. Takové osoby jsou definovány jako registrované osoby věnující se zpracování a manipulaci s omezeným množstvím potravinových výrobků na vlastní farmě a prodeji těchto výrobků

přímo koncovému spotřebiteli nebo prodeji prostřednictvím krátkého dodavatelského řetězce v rámci regionu Valencie.

Tato vyhláška ale nepovoluje prodej výrobků v určitých produktových kategoriích, včetně čerstvého mléka, živých mlžů a masa z domácích zvířat poražených na jatkách (s výjimkami uvedenými ve vyhlášce), rybolovných produktů, osiva a klíčků.

Zpracování je povoleno v malém množství v případě následujících produktů: zpracované rostlinné produkty, jablečné víno, víno, pivo, destiláty, med, včelí produkty, olivový olej, chléb, pečivo, cukrářské výrobky, těstoviny.

Množství primárních rostlinných produktů není nijak omezeno.

Živočišné produkty podléhají následujícím omezením:

- 350 vajec týdně,
- 7,000 těl porcovaného drůbežího nebo zajícovitého masa ročně.

Drobné zemědělské a zpracovatelské podniky podléhající vyhlášce, které chtějí zpracovávat nebo balit a distribuovat omezené množství potravin, podléhají následujícím požadavkům:

- Musí se registrovat do hygienického registru pro drobná potravinářská zařízení regionu Valencie a musí obdržet předběžnou licenci pro své zařízení.
- Musí dodržovat požadavky vztahující se k hygieně a musí uplatňovat systém založený na rizikové analýze a kritických kontrolních bodů; dále musí respektovat kritéria a směrnice flexibility vztahující se k různým produktům a kategoriím produktů. Musí respektovat limity stanovené pro výrobu a roční prodej.
- Surové materiály použité pro výrobu různých produktů musí být získávány na místě, s výjimkou produktů potřebných pro výrobu produktu, které nejsou dostupné v regionu Valencie.

III.5.11 Spojené království

Agentura Food Standard Agency (FSA), která je zodpovědná za potravinovou bezpečnost a potravinovou hygienu v Anglii, Walesu a Severním Irsku, v roce 2016¹⁶⁶ vydala směrnici pro místní potravinářské orgány ve spojení se schvalováním potravinářských obchodních zařízení, které pracují s produkty živočišného původu. V té jsou vysvětleny, mimo jiné, výjimky Článku 1(3) (c), (d) a (e) Nařízení 853/2004, konkrétně přímé poskytování malého množství primárních produktů.

Malé množství produktů živočišného původu:

- mléko: až 24 pint syrového pitného mléka [1] denně (cca 24 litrů)
- vejce: méně než 360 vajec (tj. méně než jedná plná krabice) týdně. Poznámka: tato výjimka platí pouze v případě, že výrobce dodává vejce přímo koncovému spotřebiteli na farmě, farmářských trzích nebo přímo domů.
- rybolovné produkty: do 24 tun za kalendářní rok
- Živí mlži: do 25 tun za kalendářní rok, ale podléhá také limitům pro konkrétní druhy

V listopadu 2018 byla vydána speciální provozní politika¹⁶⁷ týkající se masa v rámci uplatňování Potravinářského hygienického balíčku EU. Příloha B definuje termíny „marginální“, „místní“ a „omezený“, které se objevují v Odůvodnění 13 Nařízení 853/2004, následovně:

- **Marginální:** poskytování potravin živočišného původu (i) do čtvrtiny celého podniku co se týče potravin; nebo (ii) čerstvé nebo zpracované maso (nikoliv ale z divoké zvěře) do 2 tun týdně, zařízení ale musí mít skutečnou maloobchodní prodejní místo, která poskytuje část svých masových potravin koncovému spotřebiteli; a
- **Místní:** poskytování potravin živočišného původu v okrese daného zařízení nebo v sousedících okresech do 50 km / 30 mil od hranice okresu, ve kterém se nachází dané zařízení; a
- **Omezený:** poskytování potravin živočišného původu je omezeno na určité typy produktů a zařízení. V masovém sektoru se omezení týkají množství poskytovaného masa a požadavku na „skutečné“ maloobchodní prodejní místo (viz definice termínu „marginální“ výše).

Poskytování potravin koncovému spotřebiteli může zahrnovat poštovní objednávky a prodej přes internet. Maloobchodní zařízení spojená se schválenými zařízeními pod veterinární kontrolou nepotřebují schválení.

IV. Udržitelnost životního prostředí

Ochrana přírody a životního prostředí, zachování biodiverzity a různosti půdy, nezávislosti osiva, ekologického zemědělství, agroekologie, participačních systémů jakosti, regeneračního zemědělství, obnovitelné energie, kruhové ekonomiky. Tyto cíle, směry a principy získávají stále důležitější roli v době, kdy dochází ke klimatickým změnám. S ohledem na toto téma jsou nejlepší osvědčenou právní praxí právní předpisy EU o certifikaci ekologického zemědělství.

Ekologické zemědělství je upravováno zvláštními právními předpisy a spadají pod jiný systém dotací EU. Ekologické produkty mohou mít označení ORGANIC/ECO dle právních předpisů EU¹⁶⁸. Jelikož je tato značka certifikace založená na objektivních kritériích v souladu s právními předpisy, může být také podmínkou nebo předmětem výběrových řízení na veřejné zakázky. Ekologické zemědělství pokrývá pravidla vztahující se k blahobytu zvířat, rostlinné produkci, úpravě půdy (např. zákaz používání hnojiv). Během zpracovatelské činnosti je také zakázáno používání určitých doplňkových látek. Všechny tyto faktory dohromady vytváří ekologičtější a udržitelnější zemědělství a zdravější potraviny.

IV.1 Ochrana přirozených stanovišť, Nizozemí

V Nizozemí¹⁶⁹ jsou vodní stanoviště chráněna metodou spolupráce, jak předepisuje systém dotací CAP, v rámci opatření zaměřených na ochranu životního prostředí. Tato metoda zajišťuje, že se zemědělci chovají k určitým oblastem vhodným pro vodní stanoviště odpovídajícím a jednotným způsobem, protože v případě, že se chovají v souladu s příslušnými právními předpisy, mohou získávat dotace. Navíc je podstata tohoto způsobu spolupráce taková, že si zemědělci nárokují podporu organizovaně spíše než jako jednotlivci. Organizace je v kontaktu s činiteli s rozhodovací pravomocí a zemědělci, pomáhá zemědělcům se správou, provádí kontroly a poskytuje poradenství.

Většina dotací CAP v Nizozemí se skládá z plateb zemědělcům v rámci Pilíře I Režimu jednotné platby. Tím je utvářena většina dotací CAP poskytovaných zemědělcům. Částka vyplacená příjemcům zemědělských a ekologických ochranných opatření spadajícím pod Pilíř II činí pouze část podpory z rozpočtu EU.

Od roku 2014 pravidla pro rozvoj venkova EU (Článek 28 Nařízení č. 1305/2013/EU) umožňují skupinové uplatnění agroekologických a klimatických opatření. Nová opatření pro spolupráci spojují a rozšiřují předcházející způsoby spolupráce obsažené ve vyhlášce pro rozvoj venkova (Článek 35). Navíc ekologická opatření Pilíře I umožňují společné uplatňování ekologických opatření (ve sdružení).

V tomto ohledu stát funguje jako prostředník, přichází do styku s organizacemi (sdruženími). Smlouvy s jednotlivými zemědělci jsou vytvářeny organizacemi, jedná se tedy o takzvaný princip „přední a zadní dveří“ (který je osvědčenou praxí, skulinou v postupu). Smlouvy pokrývají činnost, která se má provádět v různých oblastech, a související platby za účelem realizace stanovišť v požadovaném prostředí.

Vláda těží ze snížených nákladů na realizaci, včetně kontroly, a z počtu nesplněných smluv. Systém je výhodný i pro uživatele půdy, jelikož družstvo (organizace) provádí správní postupy místo nich, díky čemuž mají více času na zemědělství, a navíc získávají prostřednictvím organizace dotace a poradenství o možnostech, jak dosáhnout zemědělských ekologických cílů, což zajišťuje užší regionální spolupráci v rámci družstva (organizace).

Družstva jsou provozována na základu spolupráce a reprezentují zemědělce a další uživatele půdy a ty, kteří se dobrovolně přidali k ochranně životního prostředí ve spojení se zemědělstvím a správou krajiny, např. sdružení Water, Land & Dikes (v Nizozemí existuje 40 oblastí a družstev). Toto sdružení vlastní půdu, ale samo neprovádí zemědělskou činnost. Členové sdružení jsou zemědělci a správci/uživatelé půdy, kteří mají vlastní půdu. Všichni zemědělci v určité oblasti se mohou stát členem sdružení (např. aktivní zemědělci, kteří jsou příjemci a zemědělsko-ekologických opatření a podpory).

Nizozemí si vybralo tento způsob řešení problému, jelikož snížení biodiverzity na venkově lze zastavit společným úsilím farem, díky čemuž je možné jednotná péče o oblasti, které jsou vhodné pro tvorbu vodních stanovišť. Navíc systém umožňuje flexibilní platbu dotací, jelikož je správa pod vedením družstev, což umožňuje místní platby farmářům.

IV.2 Veřejný catering

Ekologicky udržitelné zemědělství je podporováno čím dál vyšším počtem spotřebitelů díky jejich nákupům. Očekávání spotřebitelů je obzvláště důležité v souvislosti s institucionálním cateringem pro děti. Je zřejmé, že je za potřebí zdravá výživa. Týká se očekávání souvisejícího kromě množství také s kvalitou. Očekávání kvality znamená nejen různorodé potraviny a řádnou míru zdravé výživy, ale také blahobyt zvířat, čerstvé produkty a používání ekologických / bio surových materiálů v produkci namísto chemických ošetření. Příklady uvedené zde mohou tematicky spadat pod přístup na trhy, ale osvědčená právní praxe je zde prezentována v rámci příkladů pro zvýšení udržitelnosti životního prostředí. Dnes jsou reprezentativní města a vesnice se strategií pro místní potraviny součástí sítě, jejichž nedílnou součástí je veřejný catering a příslušné zásoby skládající se z místních a ekologických surových materiálů. V Milánu, Bristolu a na dalších místech byla zavedena Místní potravinová strategie¹⁷⁰.

Ve výběrových řízeních na veřejné zakázky může být upřednostněna ochrana životního prostředí a sociální aspekty, a to i v oblasti potravinářských trhů. Za tímto účelem bylo poskytnuto několik směrnic, včetně těch následujících:

- Nakupování ekologických produktů! Příručka pro veřejné zakázky, Evropská komise, 2016¹⁷¹
- V roce 2019 Evropská komise vydala nová, dobrovolná ekologická kritéria pro veřejná výběrová řízení týkající se potravin, cateringových služeb a prodejních automatů¹⁷². Negativní dopad na životní prostředí může být tímto způsobem snížen. Mezi klíčová kritéria ekologických výběrových řízení patří:
 - Zvyšovat poměru ekologických produktů
 - Vyvarovat se konzumaci ohrožených ryb a mořských plodů;
 - Podporovat zvýšenou nabídku rostlinných potravin;
 - Vyvarovat se plýtvání produkty a zlepšovat nakládání s odpady;
 - Vyvarovat se předmětů na jedno použití;
 - Snižovat spotřebu energie v kuchyni a v prodejních automatech;
 - Snižovat spotřebu vody v kuchyni.
- Směrnice o zohledňování sociálních ohledů při veřejných výběrových řízeních, Evropská komise, 2010¹⁷³

Směrnice 2014/23/EU¹⁷⁴ a 2014/24/EU¹⁷⁵ potvrzují, že ve veřejných výběrových řízeních týkajících se veřejného cateringu může být podmínkou pro dodržení koncesních podmínek například minimalizace odpadů a zajištění efektivního využití zdrojů. Dle směrnic o veřejných zakázkách mezi předběžná kritéria pro udělení zakázky mohou patřit takové podmínky, které nejsou povahově zcela finančního rázu. Kritéria na udělení zakázky musí mít možnost obsahovat ochranu životního prostředí a společenské ohledy nebo ohledy spojené s inovací¹⁷⁶. Zadávatelské orgány musí vypsát podmínky k udělení zakázky v pořadí důležitosti.

V Maďarsku platí vyhláška o povinnosti veřejného cateringu zajistit poskytování zdravých potravin ¹⁷⁷, která neobsahuje žádná ustanovení o ochraně životního prostředí ani o společenských faktorech. Nepokrývá vegetariánské ani žádné jiné speciální stravovací potřeby (obsahuje ale ustanovení o dietním cateringu). Vyhláška č. 52/2010 FVM ¹⁷⁸ o drobném zemědělství umožňuje zemědělcům poskytovat produkty pro účely veřejného cateringu a Zákon o veřejných zakázkách umožňuje nákup místních čerstvých surových materiálů do v rámci hranic EU bez vyhlášení výběrového řízení pro veřejný catering. Místní ochrana životního prostředí a společenské ohledy nejsou ale brány v potaz při získávání zásob – klíčovými faktory jsou cena a nerizikovitost zásob.

Ve **Valencii (Španělsko)** vyhláška o veřejném cateringu obsahuje kromě ustanovení vztahujících se ke zdravému příjmu živin také ekologické a společenské ohledy.

Vyhláška 84/2018¹⁷⁹ o institucionálním cateringu cituje nařízení EU (2014/23/ a 2014/24 EU) a potvrzuje, že dodržování koncesních podmínek vztahujících se k ochraně životního prostředí mohou zahrnovat mimo jiné cíl minimalizace odpadů a snahy o efektivitu při používání zdrojů. Vyhláška reguluje obsah tuku, cukru a soli a podporuje nakupování čerstvého ovoce, zeleniny, místních potravin, ekologických potravin a zdravých a udržitelných potravin.

Minimální požadavky pro poskytovatele služeb, kteří vyhrají výběrové řízení:

- a) Poskytovat **čerstvé sezónní** ovoce a zeleninu ve výši minimálně 40 % celkových zásob ovoce a zeleniny.
- b) Bio produkty musí tvořit alespoň 3% zásobování.
- c) Musí být vytvořeno menu uzpůsobené potřebám diabetických pacientů.

Vyhlášky udává, že zdravé menu by mělo být připraveno v souladu se středomořskou stravou.

Ve Valencii je dobrým příkladem v rámci projektu BOND solidární veřejný cateringový systém CUINATUR¹⁸⁰.

V. Další osvědčené právní postupy

Tato kapitola popisuje témata obdržena přímo či nepřímo od členů konsorcia BOND, která považují za podstatná, zajímavá či zvláštní. Problém společenské ekonomiky, který zahrnuje sociální farmy, je na programu v Maďarsku – předmětem se zabývá maďarský národní workshop. Dalším problémem, kterým se zde budeme zabývat, jsou pravidla dědění orné půdy v Norsku, konkrétně aluviální právo, které je zde starověkou tradicí. Právní předpisy vztahující se k přidělování podpory v Norsku za účelem zvýšení kvality života zemědělců je zde popsáno ze stejného důvodu. V Rumunsku jsou statky také založené tradicích, které je třeba chránit a pokračovat v nich, jelikož jsou velmi důležité pro zachování venkovských komunit. Komunita Huerta ve Valencii má také tradici, která je stará několik stovek let a slouží jako zvláštní příklad sdílení zdrojů vody.

V.1 Sociální ekonomika a sociální zemědělství pro veřejný prospěch

V roce 2017 Evropská hospodářská a sociální komise EU vydala svou třetí zprávu o sociální ekonomice připravenou centrem CIRIEC¹⁸¹. Dle zprávy a porovnáváním komunikace zveřejněné EU týkající se místních potravinových systémů a sociální ekonomiky jsme zjistili, že překážky, kterým čelí sociální ekonomika, jsou v mnoha ohledech stejné jako překážky, kterým čelí drobní zemědělci a místní potravinové systémy:

- různé vykládání termínů;
- nedostatek transparentnosti;
- ztížený přístup k fondům EU, nejsou úvěruschopní;
- různorodé právní předpisy, které je pro ně těžké vykládat/uplatňovat;
- nedostatek adekvátních znalostí, informací a kapacity;
- neschopnost vypořádat se s byrokratickými překážkami;
- je těžké získat přístup k půdě a k využívání půdy;
- nižší ekonomická efektivita;
- cílová skupina se z velké části skládá ze starších, zranitelných osob se zraněním, které nemají profesionální (široké a profesionální) kompetence a znalosti¹⁸²

Definice společenské ekonomiky EU (CIRIEC 2017)

- soukromá (neorganizovaná státem);
- formálně organizovaný (registrovaný) podnik;
- autonomie rozhodnutí;
- svobodné členství;
- vytvořena tak, aby splnila potřeby svých členů prostřednictvím trhů;
- k rozhodování dochází participačním procesem, každý člen má jeden hlas;
- a distribuce zisků či přebytků, které nejsou přímo spojeny s přínosem daného člena.

Sociální farmy také poskytují jako doplňkovou činnost sociální služby a zabývají se potřebami společnosti. Hnutí pečovatelských farem již posílilo v Nizozemí, Itálii, Francii, Norsku, Belgii (Vlámsko), Rakousku, Německu a ve Spojeném království¹⁸³. Z tohoto důvodu pečovatelské farmy a sociální podniky hrají klíčovou roli v organizaci života venkovské komunity a v podporování diverzifikace činnosti zemědělců.

Od přijetí Zákona o sociálních družstvech v Itálii v roce 1991 zavedeny právní předpisy související se sociální ekonomikou již v 19 zemích Evropy. V některých zemích byla vytvořena

Listina zásad Sociální ekonomiky a Sociální ekonomiky Evropy

1. Nadřazenost jednotlivce a sociálního cíle nad kapitálem
2. Dobrovolné a otevřené členství
3. Demokratické řízení členy (nezahrnuje nadace, protože nemají členy)
4. Kombinace zájmů členů/uživatelů a/nebo veřejného zájmu
5. Chránění a uplatňování zásad solidarity a odpovědnosti
6. Autonomní správa a nezávislost na veřejných orgánech
7. Většina nadbytků je využita v rámci prosazování cílů udržitelného rozvoje, služeb v zájmu členů nebo ve veřejném zájmu

nezávislá právní forma (Francie, Itálie¹⁸⁴, Polsko, Maďarsko, Portugalsko, Španělsko atd.), jinde existuje rámec související se sociálními podniky a s plněním příslušných podmínek, díky kterým může daný subjekt být považován za sociální podnik (Finsko, Itálie¹⁸⁵, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko).

Z různých právních předpisů vztahujících se k sociální ekonomice v některých zemích představujeme několik pravidel, které stojí za povšimnutí.

Nyní se objevují nová pravidla v souvislosti se sociální ekonomikou, která pokrývají sociální ekonomiku v širokém slova smyslu, jakožto

součást solidární a veřejně prospěšné ekonomiky. Relevantním příkladem jsou právní předpisy ve Španělsku, tedy ve Valencii¹⁸⁶. Tato právní nařízení platná ve **Valencii** byla vytvořena v roce 2017 a definují veřejně prospěšnou ekonomiku: „*Jedná se o model vypracování stabilního systému sociální ekonomiky, který se snaží o rozvoj etické a udržitelné tržní ekonomiky, v souladu se stejnými všeobecně uznávanými základními a konstitučními hodnotami: důstojnost, solidarita, ekologická udržitelnost, sociální spravedlnost, transparentnost a demokracie*“. V rámci tohoto modelu je ekonomický růst udržitelný, sjednocuje ekonomický, sociální a environmentální rozvoj v kompetitivní ekonomice, podporuje kvalitní zaměstnání, rovnost příležitostí a sociální kohezi a garantuje respekt pro životní prostředí a přiměřené využívání přírodních zdrojů pro plnění potřeb současné generace, aniž by došlo k ohrožení potenciálu plnit potřeby budoucích generací. Sociální podniky musí projít oficiálně akreditovanými kontrolami a posudky, které kontrolují informace související se sociální odpovědností a udržitelností, dle informací uvedených ve zprávě o udržitelnosti, kterou poskytuje daná společnost.

Článek 128 španělské ústavy upravuje veřejně prospěšnou ekonomiku, a to následovně: „*Celkové bohatství země ve svých různých formách (...) je podřízené všeobecnému zájmu*.“ Španělský Zákon o sociální ekonomice¹⁸⁷ poskytuje výjimky pro osoby samostatně výdělečně činné a sociální podniky za účelem podpory samostatně výdělečné činnosti a tvorby kvalitních a stabilních pracovních míst. Dotace (příspěvky) pomáhají těm, kteří čelí těžkostem spojeným s jejich konkrétními okolnostmi při hledání pracovního místa. Také pomáhají osobám, kterým hrozí riziko společenské segregace.

Tradiční formy sociálních podniků jsou vytvářeny v souladu s dvěma regulačními modely: první uznává jako činnost sociálního podniku pouze činnost zaměřenou na pracovní integraci, zatímco druhý uznává jakoukoliv činnost, která podporuje všeobecné zájmy. Slovensko má regulační rámec, který umožňuje širší škálu činností¹⁸⁸ a v rámci kterého si může sociální podnik zvolit, že se bude věnovat činnosti jako je používání obnovitelné energie nebo činnosti

podporující ekologickou ekonomiku. V Rumunsku může činnost sociálního podniku zahrnovat tradiční aktivity.

V **Rumunsku** stojí za to si povšimnout ustanovení Zákona č. 2019/2015¹⁸⁹ o sociální ekonomice, který uznává podniky za sociální, pokud se drží zásady férového platu, tedy platy 1:8. To znamená, že plat vedoucích nemůže být více než osmkrát takový jako plat zaměstnance.

Na **Slovensku** byl Zákon o sociální ekonomice přijat v roce 2018¹⁹⁰. Článek 5 uvádí, že sociální podniky jsou podniky, které mají měřitelný pozitivní společenský vliv. Dle tohoto ustanovení se mezi pozitivní vliv řadí provozování podniku na neziskové bázi. Také stojí za zmínku, že v Obchodním zákonu¹⁹¹ byla upravena definice podniku (Článek 2) a nyní obsahuje kromě ziskové činnosti také činnost sociálních podniků, jako je například forma podniku, který má měřitelný pozitivní společenský vliv.

Na **Slovensku** mohou sociální podniky registrované po 1. lednu 2019 prodávat produkty se zvýhodněnou sazbou DPH ve výši 10 %¹⁹².

V **Chorvatsku** neexistuje samostatný zákon o sociální ekonomice. Dle Zákona č. 34/2011¹⁹³ mohou ale družstva fungovat jako neziskové organizace a registrovat se odpovídajícím způsobem. Sociální družstva jsou konkrétně zmíněna v Článku 66 Zákona o družstvech z roku 2011, na základě jejich speciálního provozu, nemají ale samostatný právní status a není potřeba samostatná registrace. Sociální družstva (mnohá z nich jsou sociální podniky, které se věnují podpory pracovní integrace) mohou být také registrována jako neziskové organizace. Jakožto neziskové organizace mají právo na příspěvky (např. od národního loteriijního fondu). Neziskové organizace obecně nejsou povinny platit daň z příjmu.

V **Maďarsku** také neexistuje samostatný zákon, který by upravoval sociální ekonomiku. Podobně jako v Chorvatsku má ale provoz v podobě družstva¹⁹⁴ speciální ziskově orientovanou formu v sociálních družstvech. V odůvodnění Zákona o družstvech je uvedeno, že družstva jsou součástí sociální tržní ekonomiky, která se liší od státem provozovaných a kapitálových tržních sektorů. „Cílem sociálních družstev je vytvořit pracovní místa pro své členy v nepříznivých situacích a zlepšit jejich společenský status i jinými způsoby.“ Úprava Zákona o družstvech z roku 2017 vztahující se ke složení členství sociálních družstev vzbudila debatu, jelikož udává, že mezi minimálním počtem sedmi členů v sociálním družstvu kromě fyzických osob musí být zahrnuta místní obec, nebo samospráva národní menšiny, nebo sdružení s právní subjektivitou, nebo veřejně prospěšná organizace věnující se charitativní činnosti, jak je uvedeno v právních předpisech. Maďarské právní předpisy umožňují členům sociálních družstev vytvářet pracovní místa formou členské pracovní smlouvy. Z několika perspektiv se maďarští zákonodárci snaží podporovat příjmový potenciál osob, které se věnují konkrétně veřejným pracím, tak, že jim poskytnou speciální příspěvky na daně a sociální zabezpečení¹⁹⁵.

V.1.2 Sociální ekonomika v italském zemědělství

První evropské právní předpisy vztahující se k sociálním podnikům byly představeny v **Itálii** v rámci Zákona o sociálních družstvech¹⁹⁶, po kterém následoval Zákon o sociálních podnicích¹⁹⁷. Pro účely předmětu této zprávy je nejdůležitějším právním předpisem Zákon o sociální ekonomice z roku 2015¹⁹⁸.

Výslovným účelem tohoto zákona je podporovat multifunkčnost pro zemědělské podniky, jednotlivce, rodiny a místní komunity, konkrétně na venkově. Činnost sociálního zemědělství mohou provádět jednotliví zemědělci a zemědělské podniky a sociální družstva. Kromě tradiční

činnosti spojené s pracovní integrací je za sociálně-ekonomickou činnost považováno ještě několik dalších typů činnosti. Kromě těch, které podporují sociální a pracovní integraci a ozdravování, mezi ně patří například sociální a jiné služby prováděné pro místní společnost, které se vztahují k zemědělské činnosti pro rekreační účely a pro přenos vědomostí a dovedností potřebných pro každodenní život. Dále sem patří výcvik související s ochranou prostředí a potravin, činnost vztahující se k zachování biodiverzity, šíření informací o regionu a sociálních a výcvikových farmách, což také zahrnuje sezení pro předškoláky a osoby, které mají sociální, fyzické nebo psychické problémy. Veškeré typy těchto činností (kromě činnosti spojené s pracovní integrací) jsou považovány za sekundární zemědělskou činnost. To samé platí pro sociální družstva, jejichž celkový výdělek je z více než 30 % tvořen zemědělskou činností. Osoby a podniky, které se věnují sociální zemědělské činnosti, mají výhodu na výběrových řízeních pro catering ve školách a nemocnicích a mají právo na první odmítnutí v souvislosti s některými ornými půdami a jejich nákupem či pronájmem.

V.2 Norsko – sociální zemědělství a aluviální právo

Služby sociálních farem se mohou svědčit jako sekundární zemědělská činnost zemědělců. Zemědělci z tohoto důvodu vytvořili vlastní družstvo, v rámci kterého organizují, kontrolují a provádí záruku kvality pro ekologickou pečovatelskou službu pod názvem (značkou) Inn pa tunet. Poskytování ubytování pro osoby v jejich péči je považováno za součást služby, nikoliv za samostatné poskytování ubytování. Většinou tuto službu využívá a platí obec. Servisní poplatek, který se platí za služby poskytnuté sociální farmou osobám v její péči, je považován za zdanitelný příjem, výnosy získané osobami v jejich péči ale nejsou považovány za součást základu daně zemědělce.

Osoby využívající služby se neúčastní obvyklé výroby potravin. Pokud se této výroby účastní, zemědělec je zodpovědný za dodržování právních předpisů a za to, že bude výroba v souladu s pravidly pro zajištění kvality.

V Norsku je v souladu se Zákonem o orné půdě uplatňováno pravidlo jediného dědice – muže či ženy – neboli aluviální právo. Zákon má zamezit tomu, aby se půda, která je vhodná pro zemědělskou činnost, a které je již beztak málo, příliš nezmenšovala. Starodávna pravidla rodin a garantované ceny půdy zároveň poskytují ochranu před spekulacemi s půdou. Velikost farem je navíc také omezená právními předpisy.

Aluviální právo:

Pokud má být prodána půda vlastněná rodinou, kupující musí získat povolení ke koupi od příslušných orgánů. Pokud má být prodána farma v rámci rodiny, není třeba mít povolení od příslušných orgánů, ale kupující musí na farmě žít alespoň 5 let a zajistit, že bude zemědělská půda patřičně využita. Půda může být prodána za oficiálně regulovanou cenu. Cena musí být určena v souvislosti s výdělkem, který je možný získat ze zemědělské činnosti, a je třeba usilovat o to, aby s farmou nebylo nakládáno jako s finanční investicí¹⁹⁹.

Pokud má být prodána rodinná půda, člen rodiny, kterému náleží aluviální právo (právo na vlastnictví půdy) může uplatnit nárok na opakované odkoupení půdy do šesti měsíců. Pokud nikdo z členů rodiny neprojeví zájem o opakované odkoupení farmy, aluviální právo v souvislosti s danou půdou zaniká. Rodina nového majitele může toto právo získat po uběhnutí

20 let. Dokud neuběhne 20 let, může být půda prodána nebo zděděna jako jakýkoliv jiný majetek.

Půda/farma může být zděděna pouze jediným dědicem (ať už se jedná o muže či ženu).

Přidělení podpory:²⁰⁰

Množství osob, které se věnují zemědělství, je na ústupu. Dochází k tomu z několika důvodů – tím nejdůležitějším je to, že zemědělská činnost vyžaduje neustálou přítomnost a často také těžkou fyzickou práci. Zemědělci nemají víkendy a prázdniny. Norsko se pokusilo tuto realitu změnit tím, že začalo podporovat rekreaci a volnočasové aktivity. Jedná se o kompenzační plán, který ulehčuje chovatelům zvířat odjet na dovolenou a získat trochu volného času. Účelem této pomoci je ulehčit zemědělcům najímání a placení pracovní síly. Plán musí přispívat k dosažení cíle aktivního a udržitelného zemědělství stanoveného parlamentem.

V.3 Rumunsko – Společné statky

Rumunsko hraje v evropském zemědělství jedinečnou a důležitou roli. Vlastní téměř 1/3 zemědělské půdy EU (31,5 % všech farem EU) a má 3. nejvyšší průměrnou velikost farem (hned po Maltě a Kypru). 98 % farem v Rumunsku využívá méně než 10 hektarů půdy, a proto se opravdu jedná o zemi venkovského zemědělství²⁰¹. Společné statky jsou v Rumunsku přítomné hlavně v lesnictví a využívání pastvin. Společné statky umožňují rolníkům chovat zvířata jako jsou ovce, dobytek a kozy bez nutnosti kupovat si další půdu, čemuž se někdy nazývá ‚argument transakčních nákladů‘.

Společné statky jsou jakožto forma vlastnictví součástí kulturního historického pokladu Rumunska, a proto jsou „garantované, nedílné a nezczitelné“, jak udává Článek 95 Lesnického kodexu 46/2008²⁰².

Společné statky jsou formou vlastnictví spadající mezi soukromé a veřejné (státní) vlastnictví.

V Rumunsku existují tři tradiční typy sdružení společných pozemků pro zemědělské využití *composesorat*, *obste* a *izlaz*. *Composesorat* a *obste* jsou soukromé pozemky používané členy a jsou spravované zvolenými členy. Členství v *obste* lze buďto zdědit nebo získat prostřednictvím bydliště. Tato sdružení lze většinou nalézt ve Valašsku a Moldavsku. Naopak *composesorat* mohou někdy využívat i nečlenové. Členství se většinou dědí. Tento typ sdružení se většinou nachází v Sedmihradsku a v Severním Rumunsku. Třetím typem sdružení společných pozemků je *izlaz*, který lze nalézt po celém Rumunsku. Jedná se o veřejný pozemek, který může používat každý obyvatel obce. Je spravován buď místním starostou nebo zvolenou pastevecké komisí.

Sdílené pastviny jsou pro mnoho zemědělských rodin a jednotlivců v Rumunsku otázkou přežití. Vlastnictví zvířat je důležitou ekonomickou výhodou, jelikož přináší vyšší výdělek a stabilitu.

Obstea je institut neboli organizace věnující se správě lesnických společných statků. Rozhodování je prováděno prostou většinou na obecních schůzích, kde obyvatelé demokraticky hlasují. Existují dvě formy:

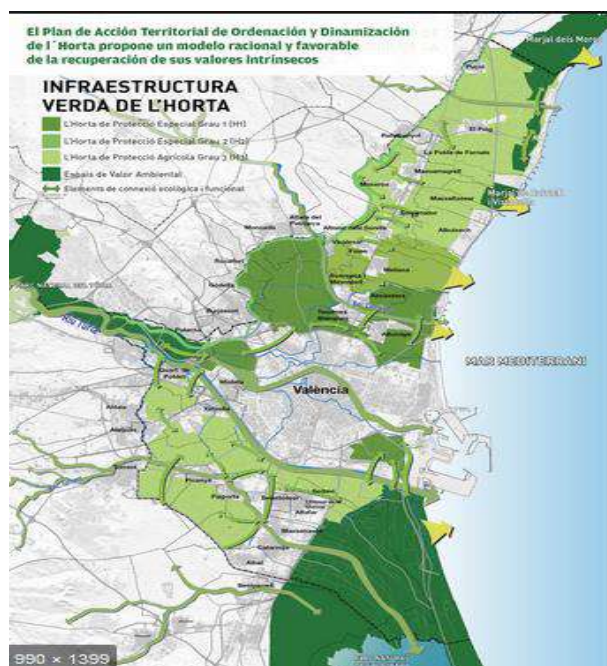
- (i) Les je ve vlastnictví obce a každý obyvatel má jeden hlas,
- a
- (ii) váha hlasu každé osoby se odvíjí od velikosti jejího vlastnického podílu.

V.4 Valencie - Huerta

Na jihovýchodě Španělska, poblíž Středozemního moře, existují dvě speciální španělské středozemní *huerty* (sady) nedaleko od měst **Valencie a Murcia**. Díky závlahovému systému obou *huert* jsou úrodná, byť vyprahlá říční údolí obdělávatelná a prosperující zemědělské plochy zde po celá staletí produkují zeleninu a ovoce. Podél města Valencie postavili Maurové závlahový systém na říční vodě, který dnes funguje podobně, jako kdysi. Voda v řece se zvedne a je odvedena osmi mateřskými odtoky, které se dělí na 138 „řad“ (podkanálů) a které zajistí, že se voda dostane i do těch nejvzdálenějších pozemků²⁰³.

3. obrázek: Systém Huerty ve Valencii.

Source: <http://www.upv.es/contenidos/CAMUNISO/info/U0549942.pdf>

Vodní soud valencijské nížiny je jedním z nejstarších soudních institucí v Evropě. Jeho dominantní struktura byla pochází z doby Maurů, okolo roku 960 našeho letopočtu. Vodní soud valencijské nížiny a Rada dobrých mužů v Murice jsou uznány v Článku 125 španělské ústavy z roku 1978²⁰⁴ jako prostředek veřejné účasti na výkonu spravedlnosti. V tomto kontextu je Článek 19 ústavního zákona o soudní moci²⁰⁵ zmiňuje jako soudy patřící mezi soudy zabývající se obyčejovým právem.

4. obrázek: Správa závlahového systému v rámci systému Huerta

Zdroj: <https://www.hortaviva.net/en/we-say/what-is-la-huerta/>

Vodní soud valencijské nížiny má jurisdikci ve Valencii. Skládá se z osmi soudců (*sindicós*), kteří jsou demokraticky zvoleni majiteli půdy valencijské Huerty, kteří mají právo na závlahový systém. Soudci jsou vybíráni z vlastních řad. Tribunálu předsedá přijímací předseda (*sindico presidente*), který je volen z řady *sindicós* a kterému asistuje tajemník. Tribunál rozhoduje o distribuci vody mezi zemědělskými vlastníky půdy, řeší neshody mezi vlastníky, kteří mají právo na závlahový systém, a udělují sankce v případě porušení závlahového obyčejového práva. Členem může být pouze zemědělec na plný úvazek. Tribunál se schází každý týden a verdikty vydává neprodleně. Vůči rozhodnutí tribunálu se nelze odvolat.²⁰⁶

5. obrázek: Tribunál Zdroj: <https://www.tribunalde lasaguas.org/en/el-tribunal-ing/historia-ing>

Rada dobrých mužů v Murice slouží k podobnému účelu. Skládá se z předsedy, tajemníka a pěti členů s hlasovacím právem. Tato rada se také schází jednou týdně a verdikty vydává ještě v den slyšení, nebo následující den. Rozhodnutí se činí ihned hlasováním prostou většinou. V případě nerozhodného hlasování zvítězí hlas předsedy. Rozhodnutí tohoto soudu jsou konečná, pevná a vymahatelná²⁰⁷.

V druhé polovině 20. století Huerty ve Valencii a Murcii začaly po staletích upadat. Závlahové systémy staré několik století a tribunály provozované místní samostatnou organizací začaly ztrácet na významu kvůli bezpečnějším zásobám vody dostupným díky přehradě na řece Turia ve Valencii a modernizaci zavlažovací technologie. Kvůli nekoordinovanému rozšiřování

Valencie a Murcie a jejich infrastruktury (silnice, koleje) bylo ztraceno velké množství obdělávatelné půdy. Došlo k poklesu ziskovosti zemědělství a čím dál více lidí se zemědělství vzdává. Důsledkem toho se oblast Valencie a Murcie dramaticky zmenšila²⁰⁸. Za účelem ochrany jedinečných kulturních, environmentálních a ekonomických hodnot byl v roce 2018 přijat zákon o valencijské Huertě²⁰⁹, který se snaží prostřednictvím několika opatření zabránit další ztrátě půdy a jejímu úpadku²¹⁰.

Zdroje

- 1 Bringing Organisations & Network Development to higher levels in the farming sector in Europe / Uvedení organizací a rozvoje sítí an vyšší úroveň v zemědělském sektoru v Evropě / (BOND) (www.BONDproject.eu); projekt získal financování v rámci programu EU Horizont pro výzkum a inovaci v rámci grantové dohody č. 774208
- 2 Kneafsey, M., Venn, L., Schmutz, U., Balázs, B., Trenchard, L., Eyden-Wood, T., Bos, E., Sutton, G. and Blackett, M., 2013. Short food supply chains and local food systems in the EU / Krátké potravinářské dodavatelské řetězce a místní potravinářské systémy v EU. Současný stav socioekonomických charakteristik. Zprávy o vědě a politice, 123.
Kneafsey, M. "EIP-AGRI Inovativní správa krátkých potravinářských dodavatelských řetězců zájmových skupin." Závěrečná zpráva, Brusel: Evropská komise (2015).
De Pascale, Gianluigi, et al. "Ekonomická udržitelnost v krátkých potravinářských dodavatelských řetězcích. Příklad projektu Horizon 2020 "Znalosti o krátkých potravinářských dodavatelských řetězcích a inovativní síť (SKIN)". RIVISTA DI STUDI SULLA SOSTENIBILITA' (2017).
- 3 Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- 4 <http://www.fao.org/family-farming-decade/en/>
- 5 Usnesení Evropského parlamentu ze dne 4. února 2014 a budoucnosti drobných zemědělských podniků (2013/2096(INI))
- 6 Ačkoliv tyto drobné podniky reprezentují model sociálního zemědělství, má za to, že jednoduché snižování počtu drobných zemědělských podniků by nemělo být cílem restrukturalizace, jelikož to nezvýší konkurenceschopnost větších podniků;
- 7 Rodinné podniky v Evropě, usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. září 2015 o rodinných podnicích v Evropě (2014/2210(INI)), zatímco v zemědělství jsou zemědělské rodinné farmy nejběžnějším obchodním modelem a značně přispívají k prevenci vyliďňování venkova a v mnoha případech představují jediný zdroj pracovních míst v regionech Evropy, kde je rozvoj pozadu, konkrétně v méně průmyslových oblastech; zatímco rodinné farmy mohou být vzorem pro úspěch, jelikož obecně uplatňují principy environmentálně a sociálně udržitelného kruhového toku a protože v tomto kontextu ženy jakožto vedoucí přispívají nejen podnikatelskému smýšlení, ale také specifickým komunikačním a společenským dovednostem;
- 8 <https://www.isurv.com/directory-record/4841/millington-v-secretary-of-state-for-the-environment-transport-and-the-regions>
[https://www.falcon-chambers.com/images/uploads/articles/Agricultural Seminar May 2002.pdf](https://www.falcon-chambers.com/images/uploads/articles/Agricultural_Seminar_May_2002.pdf)
- 9 BGBl. č. 194/1994
- 10 Kompletní seznam produktů je uvedený ve Vyhlášce č. 40/2008 (https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2008_II_410/BGBLA_2008_II_410.html)
- 11 Hrvatski Sabor Zakon o Proglašenju Zakona o Obiteljskom Poljoprivrednom Gospodarstvu, 29/2018 (585) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html
- 12 Vyhláška č. 76/2014 (1437) Ministra zemědělství o sekudární činnosti rodinných farem
Název v chorvatštině: Ministarstvo Poljoprivrede pravilnik o prodaji vlastitih poljoprivrednih proizvoda proizvedenih na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 76/2014 (1437) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_76_1437.html
- 13 Vyhláška č. 54/2016 Ministra turistiky o cateringových službách rodinných farem

Název v chorvatštině: ravnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1408.html

¹⁴ Článek 2135 italského občanského zákoníku

¹⁵ Vyhláška č. 15 228/2001 o směrnících a modernizaci v zemědělském sektoru

Decreto Legislativo 18 maggio 2001, n. 228 "Orientamento e modernizzazione del settore agricolo, a norma dell'articolo 7 della legge 5 marzo 2001, n. 57

<http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/01228dl.htm>

¹⁶ Produkty v prodeji by měly z velké části pocházet z vlastní zemědělské činnosti.

¹⁷ Legge 20 febbraio 2006, n. 96 "Disciplina dell'agriturismo"

<https://www.camera.it/parlam/leggi/06096l.htm>

<https://www.reterurale.it/agriturismo/normativa>

¹⁸ Potori, Norbert ; Chmieliński, Paweł ; Karwat-Woźniak, Bożena (2014): Srovnání agropotravinových sektorů v Polsku a Maďarsku z makro perspektivy. V: Norbert, Potori; Andrew, F Fieldsend; Paweł, Chmieliński (szerk.) Strukturní změny v polském a maďarském zemědělství od vstupu do EU: ponaučení a implikace pro budoucí zemědělskou politiku. Budapešť, Magyarország : AKII, (2014) pp. 9-32. , 24 p.

¹⁹ Vyhláška č. 1961/2016 ze dne 16. listopadu 2016 o úpravě určitých zákonů a podpoře prodeje potravinářských produktů zemědělci

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160001961/T/D20161961L.pdf>

²⁰ 64/2018. Zákon o rodinném zemědělství - Consagra o estatuto da agricultura familiar Decreto-Lei n.º 64/2018 de 7 de agosto

<https://dre.pt/home/-/dre/115933868/details/maximized>

²¹ Caenský kodex (Článek 16 (1))

²² Článek 22 (2)

²³ Mimořádná vyhláška č. 43/2013 o některých opatřeních pro rozvoj a podporu rodinných farem a zjednodušení přístupu k financování pro farmáře

<https://lege5.ro/Gratuit/gm3tcnbyg4/ordonanta-de-urgenta-nr-43-2013-privind-unele-masuri-pentru-dezvoltarea-si-facilitarea-accesului-la-finantare-al-fermierilor-al-beneficiarilor-pndr-2014-2020-si-popam-2014-2020-precum-si-pentru-dezvol>

upraveno v roce 2017 https://www.legalis.ro/legalis/chapterview-document.seam?toclid=nvxv6mrqge3v6mbsgazf64br&documentId=nvxv6mrqge3v6mbsgazf64brl5xxkz27m52xmzlsnz2wyxzsgiptembrg4wtamzng3a&utm_medium=link&utm_campaign=acte-mo&utm_source=stire-legalis&utm_content=OUG-22-2017&utm_term=MO-202-2017

Publikace rumunského ministerstva zemědělství o rodinném farmaření:

<http://madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/rndr/buletine-tematice/PT18.pdf>

²⁴ LKÖ (2016): Teilpauschalierung für nichtbuchführungspflichtige Land- und Forstwirte ab dem Jahr 2015.

<https://ooe.lko.at/gewinnermittlung-teilpauschalierung-ab-2015+2500+2261936>

LKÖ (2016): Vollpauschalierung für nichtbuchführungspflichtige Land- und Forstwirte ab dem Jahr 2015.

<https://ooe.lko.at/media.php?filename=download%3D%2F2015.02.26%2F1424936027500678.pdf&rn=Vollpauschalierung%20ab%20dem%20Jahr%202015%20-%20A5%20Brosch%FCre.pdf>

napi.hu (2019):https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/ausztria-szja-ado-csokkentekes.683356.html

Darvasné et al. (2016): Analýza provozování a úspěchu potravinářského průmyslu v Rakousku AKI. Budapešť ISSN 1418-2122

- http://repo.aki.gov.hu/1501/1/2016_01T_Az_osztrak_elemiszergazdasag_web_pass_.pdf
Landwirtschaftskammer österreich (2018) Rechtliches zur Direktvermarktung
https://www.gutesvombauernhof.at/uploads/media/intranet/DV_A-Z_Recht/Rechtliches_zur_Direktvermarktung_Druckversion_low_II-2018.pdf
- Orosz F. (2018): Hodnocení právního prostřední sociální ekonomiky v zemích Panonské pánve v Rakousku. Nemzetstratégiai Kutatóintézet EFOP-1.12.1-17-2017-00003. in Schwarcz Gy.; Major Á., Szabadkai A., NSKI 2018 EFOP-1.12.1-17-2017-00003 Makroregionális kutatások a Kárpát-medencében a közösségfejlesztés és társadalmi felelősségvállalás megerősítése érdekében. „A szociális gazdaság jogi környezetének vizsgálata a Kárpát-medence országában” alapján
- Herich et al. (2016): Danění v Evropě: Rakousku, Kypr, Chorvatsko, Maďarsko, Rumunsko. Srbsko, Slovensko. Penta unió, 2016. 248p.
- Umsatzsteuerpauschalierung
<https://ooe.lko.at/umsatzsteuerpauschalierung+2500+2756251>
- ²⁵ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ²⁶ <http://taxsummaries.pwc.com/ID/Croatia-Individual-Taxes-on-personal-income>
OECD (2019): Reviews of Regulatory Reform Regulatory Policy in Croatia 2019.
<https://saldokiado.hu/assets/res/download/adozas-europaban-2016-ausztria-ciprus-horvatorszag-magyarorszag-romania-szerbia-szlovakia.pdf>
https://www.porezna-uprava.hr/HR publikacije/Prirucnici_brosure/Oporezivanje%20djelatnosti%20poljoprivrede%20i%20sumarstva.pdf
- ²⁷ Více informací v obou přílohách na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ²⁸ <https://business.center.cz/business/pravo/zakony/dph/>
Accace (2019): <https://accace.com/tax-guideline-for-the-czech-republic/>
Cnossen, S. (2018): DPH a zemědělství: ponaučení z Evropy
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10797-017-9453-4>
Mielczarek, M. (2017): Danění zemědělských hospodářství v Polsku s daní z příjmu fyzických osob.
<http://ojs.wsb.wroclaw.pl/files/journals/4/articles/325/submission/layout/325-1936-1-LE.pdf>
KPMG (2019): Česká republika – Ostatní daně a poplatky
<https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2014/01/czech-republic-other-taxes-levies.html>
DPH v České republice <https://www.yourtaxes.cz/en/czech-vat>
- ²⁹ Mielczarek, M., 2017. Danění zemědělských hospodářství v Polsku s daní z příjmu fyzických osob. Středoevropské přezkoumání ekonomiky a správy, 1(3).
- ³⁰ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ³¹ Code général des impôts,
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069577>
Le livret fiscal du créateur d'entreprise - bénéficiaires agricoles Précis de fiscalité,
www.impots.gouv.fr
- ³² 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelamadóról törvény
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500117.TV>
- ³³ 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról,
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600081.TV>
- ³⁴ 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról,
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700127.tv>
- ³⁵ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ³⁶ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6061>

- ³⁷ LEGE Nr. 238, din 08.07.2004, privind impozitul unic în agricultură <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312800>
- ³⁸ Zákon o aktivech a dani z příjmu <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-14>
<https://www.skatteetaten.no/rettskilder/type/handboker/skatte-abc/2018/>
- ³⁹ Ado.hu (2018): Danění v Polsku <https://ado.hu/ado/igy-adoznak-lengyelorszagban/>
KPMG (2019): Sazby DPH uplatňované v členských státech Evropské unie https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf
Janda, G. (2016): Porovnání danění a daňového systému v Polsku a Maďarsku. http://moklasz.hu/wp-content/uploads/2016/01/Janda_Gabriella_szakdolgozat.pdf
KPMG (2019): <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2011/12/poland-income-tax.html>
Mielczarek, M. (2017): Danění zemědělských hospodářství v Polsku s daní z příjmu fyzických osob. <http://ojs.wsb.wroclaw.pl/files/journals/4/articles/325/submission/layout/325-1936-1-LE.pdf>
Potori, N., Chmielinski, P. and Fieldsend, A. (ed.) (2014): Strukturální změny v polském a maďarském zemědělství od vstupu do EU: ponaučení a implikace pro budoucí zemědělskou politiku. <http://docplayer.hu/1166461-Szerkezeti-valtozasok-a-lengyel-es-a-magyar-mezogazdasagban-az-eu-csatlakozas-ota-tapasztalatok-es-tanulsagok-a-jovo-agrarpolitikajanak-alakitasahoz.html>
<https://www.strength2food.eu/wp-content/uploads/2019/03/D7.2-Quantitative-assessment-of-economic-environmental-and-social-impacts-of-SFSC-compressed.pdf>
- ⁴⁰ Zákon o zemědělské dani - USTAWA z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19840520268>
- ⁴¹ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ⁴² Ado.hu (2018): Sazba dani z příjmu fyzických osob v Rumunsku nyní činí 10 %: <https://ado.hu/ado/tiz-szazalek-lett-az-szja-romaniaban/>
<https://agrointel.ro/107849/impozitare-agricultura-cod-fiscal-lista-culturilor-agricole-scutite-de-impozit/>
- ⁴³ Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_12062019.htm
- ⁴⁴ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ⁴⁵ Herich et al. (2016): Danění v Evropě: Rakousko, Kypr, Chorvatsko, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko. Penta unió, 2016. 248p.
Kiss, Zsófia (2018): Danění na Slovensku <https://ado.hu/ado/igy-adoznak-szlovakiaban/>
Úroveň denní obživy od 1. července 2019 do 30. června 2020. <https://www.podnikajte.sk/uctovnictvo/zivotne-minimum-od-1-7-2019-do-30-6-2020>
- ⁴⁶ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ⁴⁷ Mazars (2019): Mazars ve Slovinsku. https://mazars-tax.webdream.hu/country_list/18
Ministerstvo financí (2018): Danění ve Slovinsku http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/Davki_in_carine/Angle%C5%A1ki/Taxation_in_Slovenia_2018.pdf
OECD (2018a): Příjmové statistiky 2018 - Slovinsko <https://www.oecd.org/tax/revenue-statistics-slovenia.pdf>
OECD (2018b) Přehodnocení daňové politiky: Slovinsko 2018.: Daň z přidané hodnoty (DPH) a registrace DPH ve Slovinsku <http://eugo.gov.si/en/running/taxes/value-added-tax-vat/>

- WTS (2019): Daňová reforma ve Slovinsku 2019-2022
<https://wtsklient.hu/2019/03/14/tax-reform-in-slovenia/>
- ⁴⁸ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ⁴⁹ BGBl. Nr. 401/1988. über die Besteuerung des Einkommens von Körperschaften (Körperschaftsteuergesetz) 22 -24§
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004569>
- ⁵⁰ Guide de l'installation des jeunes agriculteurs, Rosanne Aries, Ed France Agricole. Les espaces tests agricoles, étude juridique, fiscale et sociale concernant les couveuses en agriculture, Francis Varennes, Ed IPSO FACTO
 L'espace test en agriculture / www.civam.org
- ⁵¹ Aide à l'installation : articles D343-3 à D343-24 du code rural, Abattement fiscal : article 73B du code général des impôts www.msa.fr
- ⁵² Smlouva pro podporu projektu obchodních společností (Cape) umožňuje založení nebo převzetí obchodní společnosti za účelem využívání podpory společnosti nebo sdružení. Sdružení se zavazují poskytovat specifickou a trvalou asistenci (např. materiální a finanční prostředky) výměnou za dodržování programu na přípravu založení nebo obnovy a správy obchodní společnosti. Cape není pracovní smlouva. <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F11299>
- ⁵³ <https://www.onrc.ro/index.php/ro/inmatriculari/persoane-juridice/societati-cu-raspundere-limitata-debutant-srl-d?id=47>
- ⁵⁴ Slovenský termín pro soukromého podnikatele je "samostatne zárobkovo činná osoba", který se zkracuje na SZČO. Tato zkratka se často objevuje v odborné literatuře a v zákonech. (<https://vallalkozasszlovakiaban.hu/egyenivallalkozo-biztositasaszlovakiaban/>)
- ⁵⁵ Zákon č. 461/2003 o sociálním zabezpečení Zákon č. 461/2003 Z.z. Zákon o sociálnom poistení <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-461>
- ⁵⁶ www.financnasprava.sk Pojištění spadá pod dva odlišné systémy. Zákon č. 580/2004 o zdravotním pojištění, a Zákon č. 461/2003 o sociálním zabezpečení
- ⁵⁷ <https://www.talk-business.co.uk/2018/09/14/national-insurance-for-start-ups/> Osoba samostatně výdělečně činná / živnostník – samostatně výdělečná činnost ve startupu
- ⁵⁸ <https://www.smartchain-h2020.eu/>
- ⁵⁹ <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/focus-groups/innovative-short-food-supply-chain-management>
- ⁶⁰ EFPF/Roberst, S. – Rawson, D. (2014): Podmínky, přístupy a struktury úspěšných výrobních organizací a družstev
https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/agri-markets-task-force/contributions/2016-05-24/ukdefracoop_en.pdf
- ⁶¹ Jahn, G. – Zerger, C. – Peter, S. - Knickel, K (2007): Analýza Status Quo (WP3) Evropská komparativní zpráva (D3.3) COFAMI
http://www.cofami.org/fileadmin/cofami/documents/WP3_Status_Quo_EU.pdf
- ⁶² Polsko mělo v tomto ohledu za socialistické éry speciální status, jelikož v této zemi fungoval systém kolektivismu ve formě sovietského Sovchozu (státní farma).
- ⁶³ Vallasek, M (2007): A szövetkezetek jogi szabályozása a rendszerváltástól napjainkig In: Somai, J (szerk.) Szövetkezetek Erdélyben és Európában Kolozsvár, Románia : Romániai Magyar Közgazdász Társaság, (2007) pp. 369-398. , 30 p.
- ⁶⁴ Roberst, S. – Rawson, D. (2014): Podmínky, přístupy a struktury úspěšných produkčních organizací a sdružení https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/agri-markets-task-force/contributions/2016-05-24/ukdefracoop_en.pdf

- ⁶⁵ Bijman, J. - Iliopoulos, C. - Poppe, K.J. - Gijselinckx, C. - Hagedorn, K. - Hanisch, M. - Hendrikse, G.W.J. - Kühl, R. - Ollila, P. - Pyykkönen, P. - van der Sangen, G. (2012): Podpora pro zemědělská družstva, Závěrečná zpráva, https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/external-studies/2012/support-farmers-coop/fulltext_en.pdf
- ⁶⁶ <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity>
- ⁶⁷ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- ⁶⁸ <https://youth.ecooper.eu/2017/08/25/types-of-co-operatives/>
- ⁶⁹ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_648558.pdf
- ⁷⁰ Mauro Lengo, právní ředitel LegaCoopu: Italská legislativa o družstevních společnostech
- ⁷¹ <https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-quinto/titolo-vi/capo-i/sezione-i/art2512.html>
- ⁷² https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-exemptions/index_en.htm#shortcut-3
- ⁷³ <https://www.fisc.md/codulfiscalarm.aspx>
- ⁷⁴ <https://www.uk.coop/the-hive/sites/default/files/uploads/attachments/what-is-mutual-trading-status.pdf>
- ⁷⁵ BGBl. Nr. 401/1988 über die Besteuerung des Einkommens von Körperschaften (Körperschaftsteuergesetz) <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004569>
- ⁷⁶ Konsolidované verze of the Smlouvy o fungování EU, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>
- ⁷⁷ SFEU Článek 40-42.
- ⁷⁸ Csépai, B. (2018): Hořké čekanky? Dlouho očekávané vyjasnění vztahu mezi zemědělskými a konkurenčními pravidly EU, Nemzeti Közzolgálat Egyetem, Európai Tükör, 2018. 2. szám, [https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/Csepai Keseru endivia Európai Tukor 2018 2 jav.pdf](https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/Csepai%20Keseru%20endivia%20Európai%20Tukor%202018%202%20jav.pdf), staženo: 9. září 2019
- ⁷⁹ Nařízení Rady 1308/2013 vytvořilo společnou organizaci trhů se zemědělskými produkty (Nařízení CMO). Článek 209 daného Nařízení vymezuje výjimky pro zemědělce a jejich sdružení v souvislosti s cíly CAP.
- ⁸⁰ Francouzský případ s čekankami (C-671/15) ale vyjasnil jejich přesný rámec. Dle rozhodnutí mohou být dohody o zemědělských profesionálních organizacích osvobozeny od omezení týkajících se konkurenceschopnosti, ale pouze v rámci cílů společné zemědělské politiky. Ustanovení se nevztahuje na uznané výrobní organizace dle Nařízení EU 2017/2393 Evropského parlamentu a Rady.
- Podstata rozhodnutí:
Zaprvé, Evropský soudní dvůr v případě čeknek rozhodl, že postupy jako je koordinace objemu, cenových politik a výměna komerčně citlivých informací mezi produkčními organizacemi (PO) a jejich sdruženími (SPO) jsou zakázané v souladu s Článkem 101 SFEU. Soudní dvůr dále shledal, že dle určitých podmínek Článek 101 SFEU nemusí platit pro uznané PO a SPO a pro činnost prováděnou danými PO/SPO. Dané postupy musí být striktně nezbytné a úměrné plnění cílů přidělených dané PO/SPO legislativou EU.
Zadruhé, od 1. ledna 2018 Článek 152 CMO, pozměněn Nařízením Omnibus, poskytuje výjimku pro Článek 101 SFEU pro uznané PO/SPO. Aby se PO/SPO mohly spoléhat na tuto výjimku, musí integrovat minimálně jednu aktivitu členů výroby (např. převoz, skladování), skutečně tuto činnost provozovat, koncentrovat dodávky a umisťovat na trhy produkty svých členů.

- ⁸¹ Nařízení (EU) č. 1308/2013 Evropského parlamentu a Rady ze dne 17. prosince 2013 zakládající společnou organizaci trhů pro zemědělské produkty a rušící Nařízení Rady (EEC) č. 922/72, (EEC) č. 234/79. (EC) č. 1037/2001 a (EC) č. 1234/2007, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1308>
COM/2018/706, Zpráva Komise pro Evropský parlament a Radu. Uplatňování unijních pravidel konkurenceschopnosti v zemědělském sektoru, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1568046396497&uri=CELEX:52018DC0706>
- ⁸² Catherine Del Cont – Antonio Iannarelli: Komise pro výzkum pro AGRI – Nová konkurenční pravidla pro agropotravinový řetězec v postu CAP 2020. Evropská unie, 2018.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617497/IPOL_STU\(2018\)617497_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/617497/IPOL_STU(2018)617497_EN.pdf) staženo: 2. září 2019
- ⁸³ www.adresarfarmaru.cz/
- ⁸⁴ <http://oimat.no/oimat/trondersk-matmanifest/>
- ⁸⁵ www.milanurbanfoodpolicypact.org/ a www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-UK-Bristol-City-Food-Network.pdf
- ⁸⁶ www.facebook.com/rekonorge/
- ⁸⁷ www.polopo.cz
- ⁸⁸ www.scuk.cz
- ⁸⁹ www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-IT-Mercatale-di-Montevarchi.pdf
- ⁹⁰ JGS Nr. 946/1811 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>
- ⁹¹ BGBl. I Nr. 66/2002: 66. Bundesgesetz: Vereingesezt 2002 - VerG
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001917>
- ⁹² BGBl. Nr. 663/1994 Bundesgesetz über die Besteuerung der Umsätze (Umsatzsteuergesetz 1994 - UStG 1994)
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10004873>
- ⁹³ Note de service du ministère de l'agriculture du 07/04/2010 DGAL/SDSSA/N2010-8103,
<https://info.agriculture.gouv.fr/gedei/site/bo-agri/instruction-N2010-8103>
- ⁹⁴ Code de Commerce Art. L. 251-1 et s., Art. R. 251-1 et s.
https://www.legifrance.gouv.fr/affichSarde.do;jsessionid=13FBE2B5E00640170F150EF9474BE12D.tplgfr34s_3?reprise=true&page=1&idSarde=SARDOBJT000007111725&ordre=null&nature=null&g=ls
- ⁹⁵ Irene Canfora: Od půdy k oblasti: role zemědělce v krátkém řetězci, University of Bari. ZEMĚDĚLCI A KRÁTKÝ ŘETĚZEC, Právní profily a socioekonomická dynamika, upravila Francesca Giarè and Sabrina Giuca, NÁRODNÍ INSTITUT ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIE, 2013.
http://dSPACE.inea.it/bitstream/inea/770/1/Farmers_short_chain.pdf
- ⁹⁶ DECRETO 20 novembre 2007 Attuazione dell'articolo 1, comma 1065, della legge 27 dicembre 2006, n. 296, sui mercati riservati all'esercizio della vendita diretta da parte degli imprenditori agricoli, <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2007/12/29/07A10862/sg>
- ⁹⁷ DECRETO-LEGGE 9 febbraio 2012, n. 5 Disposizioni urgenti in materia di semplificazione e di sviluppo. (12G0019),
https://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaDettaglioAtto/originario?atto.dat

- [aPubblicazioneGazzetta=2012-02-09&atto.codiceRedazionale=012G0019&elenco30giorni=false](#)
- ⁹⁸ Decreto Legislativo 18 maggio 2001, n. 228 "Orientamento e modernizzazione del settore agricolo, a norma dell'articolo 7 della legge 5 marzo 2001, n. 57", <http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/01228dl.htm>
- ⁹⁹ Legea nr. 145/2014 pentru stabilirea unor măsuri de reglementare a pieței produselor din sectorul agricol, <https://lege5.ro/Gratuit/gqydmojzgm/legea-nr-145-2014-pentru-stabilirea-unor-masuri-de-reglementare-a-pieteii-produselor-din-sectorul-agricol>
- ¹⁰⁰ Lege nr. a 321/2009 privind comercializarea produselor alimentare <https://legeaz.net/monitorul-oficial-761-2016/legea-321-2009-comercializare-produse-alimentare-republicata>,
- ¹⁰¹ http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/index.cfm?lang_code=EN&typeOfSearch=true&active_only=1&noncom=0&r_dossier=20162148&decision_date_from=&decision_date_to=&EM=RO&title=&submit=Search
- ¹⁰² https://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/index.cfm?lang_code=EN&typeOfSearch=false&active_only=0&noncom=0&r_dossier=20162148&decision_date_from=01%2F01%2F2017&decision_date_to=07%2F04%2F2017&title=&submit=Search
- ¹⁰³ Nařízení č. 1151/2012/EU
- ¹⁰⁴ <https://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>
- ¹⁰⁵ www.szif.cz/cs/znacka-regionalni-potravina#
- ¹⁰⁶ <https://urgenci.net/>
- ¹⁰⁷ Legge regionale 25 luglio 2008, n. 7 (BUR n. 62/2008) (<https://bur.regione.veneto.it/BurvServices/pubblica/DettaglioLegge.aspx?id=208104>) és annak 2010-es módosítása: Leggi N. 3 del 22 gennaio 2010 (Bur n. 8 del 26/01/2010) <https://bur.regione.veneto.it/BurvServices/pubblica/DettaglioLegge.aspx?id=221779>
- ¹⁰⁸ Ordinul nr. 724/1082/360/2013 privind atestarea produselor tradiționale, <https://lege5.ro/Gratuit/gm3tomjwg4/ordinul-nr-724-1082-360-2013-privind-atestarea-produselor-traditionale>
- ¹⁰⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002R0178&from=EN>
- ¹¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0852&from=EN>
- ¹¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R0853&from=EN>
- ¹¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R1169&from=EN>
- ¹¹³ Článek 14
- ¹¹⁴ Bod 3.2 a 3.4. v: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/biosafety_fh_legis_guidance_reg-2004-852_en.pdf
- ¹¹⁵ Článek 1 Odst. (2) Bod c)
- ¹¹⁶ Článek 1
- ¹¹⁷ Článek 1 Odst. 5)
- ¹¹⁸ Sekce 4.1. Směrnice Nařízení (EC) č. 853/2004 https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/biosafety_fh_legis_guidance_reg-2004-853_en.pdf

- 119 3.5. sekce Směrnice k uplatňování určitých ustanovení Nařízení (EC) č. 853/2004 o hygieně potravin živočišného původu.
https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/biosafety_fh_legis_guidance_reg-2004-853_en.pdf
- 120 Odůvodnění (12) Nařízení (EC) č. 853/2004
- 121 Sekce 3.6.
- 122 Sekce 4.2.
- 123 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R1169&from=EN>
- 124 <http://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/en/>
- 125 Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- 126 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006R1924>
- 127 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32011R1338>
- 128 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0083>
- 129 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2004.136.01.0085.01.ENG&toc=OJ:L:2004:136:TOC
- 130 Odpověď z generálního ředitelství pro zdraví a spotřebitele, která byla odeslána KLT v červnu 2013, lze stáhnout v prvním odstavci v rubrice s Informacemi v anglickém jazyce zde: https://www.kisleptek.hu/information_in_english
- 131 https://www.kisleptek.hu/nea_waste/
- 132 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011R0142#>
- 133 Zákon č. 166/1999 Sb. Zákon o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-166>
- 134 Vyhláška č. 289/2007 Sb. Vyhláška o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-289>
- 135 Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- 136 www.magasindeproducteurs.fr. MAGPRO projekt
- 137 Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- 138 Zdroj: Mundler, Valorge (2015): Ateliers de transformation collectifs. Educagri. Dijon, Terrieux, Valorge, Mundler (2015): Les ATC en France: définition et regard d'ensemble. <https://www.agriculturepaysanne.org/files/etude-atelier-transformation-collectif-fl.pdf>
- 139 Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció
- 140 https://www.kisleptek.hu/dictionary_small_farmers/
<https://elelmiszerlanc.kormany.hu/download/6/ae/e1000/Kistermeloi%20GHP.pdf>
- 141 Vyhláška č. 52/2010. FVM. – o předpokladech produkce, zpracování a prodeje potravin drobnými výrobci <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000052.FVM>
- 142 https://www.kisleptek.hu/ghp_small_scale_farmers/
- 143 Vyhláška č. 51/2012. VM <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700064.FVM>
- 144 Vyhláška č. 64/2007. FVM-EüM <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200051.VM>
- 145 Nařízení o potravinové hygieně (Forskrift om næringsmiddelhygiene): <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-12-22-1623>
Zákon o bezpečnosti potravin: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-12-19-124>
Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-12-19-1817>
- 146 https://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/matservering/kortvarig_salg_av_mat/kake_eller_polseselger_for_en_dag.5

https://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/matservering/kortvarig_salg_av_mat/messer_og_festivaler.149

¹⁴⁷ V souladu s Článkem 1 (5) b) Vyhlášky 853/2004/EC

¹⁴⁸ Dle Článku 1 (5) b) Nařízení 853/2004/EC

¹⁴⁹ <https://www.wetgiw.gov.pl/handel-eksport-import/rolniczy-handel-detaliczny>

¹⁵⁰ Dz.U. 2018 poz. 2242 USTAWA z dnia 9 listopada 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia sprzedaży żywności przez rolników do sklepów i restauracji

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180002242/T/D20182242L.pdf>

¹⁵¹ Warszawa, dnia 27 grudnia 2016 r. Poz. 2159 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie maksymalnej ilości żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego oraz zakresu i sposobu jej dokumentowania,

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160002159/O/D20162159.pdf>

¹⁵² Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció

¹⁵³ Warszawa, dnia 26 października 2015 r. Poz. 1703 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 30 września 2015 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośrednio),

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150001703/O/D20151703.pdf>

¹⁵⁴ Portaria n.º 699/2008 Regulamenta as derrogações previstas no Regulamento (CE) n.º 853/2004, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 29 de Abril, e no Regulamento (CE) n.º 2073/2005, da Comissão, de 15 de Novembro, para determinados géneros alimentícios,

<https://dre.pt/web/guest/pesquisa/-/search/454827/details/maximized>

¹⁵⁵ Legea nr. 145/2014 pentru stabilirea unor măsuri de reglementare a pieței produselor din sectorul agricol, <https://lege5.ro/Gratuit/ggydmojzgm/legea-nr-145-2014-pentru-stabilirea-unor-masuri-de-reglementare-a-pieteii-produselor-din-sectorul-agricol>

¹⁵⁶ ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 28 din 25 martie 1999 privind obligația agenților economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale,

<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/58763>

¹⁵⁷ Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor

<http://www.ansvsa.ro/>

¹⁵⁸ ORDIN nr. 35 din 10 august 2011 privind aprobarea Condițiilor minime de funcționare a abatoarelor de capacitate mică

http://www.ansvsa.ro/download/legislatie/leg_igiena/ORDIN-nr-35_2011_22082ro.pdf

¹⁵⁹ Nariadenie vlády č. 100/2016 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Z.z., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam, <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2016-100>

¹⁶⁰ Nariadenie vlády č. 100/2016 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 360/2011 Z.z., ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam, <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2016-100>

¹⁶¹ Nariadenie vlády č. 359/2011 Z.z. Nariadenie vlády Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá.

<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2011-350>,

¹⁶² Vypočítáno jako UVMS dle stanovení v Článku 2 nařízení

¹⁶³ Více info na www.kisleptek.hu v rubrice Publikáció/BOND Publikáció

- ¹⁶⁴ Thanks to Maria Carmen Chinillach Andreu (Servicio de Gestión del Riesgo Alimentario. Dirección General de Salud Pública. Conselleria de Sanidad Universal y Salud Pública. G.V.) and Juan Clemente Abad (COAG) for the information
- ¹⁶⁵ DECRETO 201/2017, de 15 de diciembre, del Consell, por el que se regula la venta de proximidad de productos primarios y agroalimentarios. [2018/1589], http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion.jsp?L=1&sig=001766%2F2018
- DECRETO 134/2018, de 7 de septiembre, del Consell, por el que se regula el Registro sanitario de establecimientos alimentarios menores y el procedimiento de autorización de determinados establecimientos. [2018/8475], http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion_pc.jsp?sig=008465/2018&L=1
- ¹⁶⁶ https://acmsf.food.gov.uk/sites/default/files/multimedia/pdfs/enforcement_approvalsguidance.pdf
- ¹⁶⁷ <https://www.food.gov.uk/sites/default/files/media/document/meat-estab-approvals-policy-v4-final.pdf>
- ¹⁶⁸ Evropská komise (2008) Nařízení 889/2008/EC udávající pravidla na uplatňování Nařízení 834/2007/EC o ekologické výrobě, značení a kontrole. Vyhláška. 848/2018 o ekologické výrobě a značení ekologických produktů,
- ¹⁶⁹ https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/w12_collective-approach_nl.pdf
<https://www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-NL-Water-Land-and-Dikes.pdf>
- ¹⁷⁰ www.milanurbanfoodpolicypact.org/ and www.bondproject.eu/wp-content/uploads/2018/06/BOND-REPOSITORY-UK-Bristol-City-Food-Network.pdf
- ¹⁷¹ https://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm
- ¹⁷² [https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/190927_EU_GPP_criteria_for_food_and_catering_services_SWD_\(2019\)_366_final.pdf](https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/190927_EU_GPP_criteria_for_food_and_catering_services_SWD_(2019)_366_final.pdf)
- ¹⁷³ http://www.kozbeszerzes.hu/static/uploaded/document/Buying%20social_hu.pdf
- ¹⁷⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2014_094_R_0001_01
- ¹⁷⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0024>
- ¹⁷⁶ V (37) Směrnice 2014/24/EU
- ¹⁷⁷ Vyhláška č. 37/2014. (IV. 30.) EMMI o právních předpisech týkající se výživy ve veřejném cateringu - http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=169011.332366
- ¹⁷⁸ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=131741.342583
- ¹⁷⁹ DECRET 84/2018, de 15 de juny, del Consell, de foment d'una alimentació saludable i sostenible en centres de la Generalitat. [2018/6099] http://www.dogv.gva.es/portal/ficha_disposicion.jsp?L=1&sig=006177/2018
- ¹⁸⁰ <http://www.cuinaur.com/wp/>
- ¹⁸¹ Mezinárodní centrum pro výzkum a informace o veřejné, sociální a družstevní ekonomice (ve veřejném vlastnictví) Nové vývoje v Evropské unii v souvislosti se sociální ekonomikou (CIRIEC 2017) Shrnutí zprávy připravené centrem CIRIEC pro Evropskou ekonomický a sociální výborem v Bruselu: Evropský ekonomický a sociální výbor (EESC). <https://publications.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/c1f1e8e6-bd27-11e7-a7f8-01aa75ed71a1/language-hu>
- ¹⁸² CIRIEC (2017), (2016/2237(INL)), (2013/2096(INI)) , (COM(2011) 682 final), (2011/C 104/01)
- ¹⁸³ <https://www.agronaplo.hu/hirek/szocialis-farmok>
- ¹⁸⁴ Zákon, 8. listopadu 1991, č. 381, o družstevní sociální, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1991-11-08:381!vig=2014-02-24>

- ¹⁸⁵ Legislativní vyhláška ze dne 24. března 2006, č. 155 o impresa sociale, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2006-03-24:155!vig=>
- ¹⁸⁶ ORDRE 2/2017, d'1 de febrer, de la Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball, per la qual s'estableixen les bases reguladores per a la concessió d'ajudes destinades a la promoció de l'economia sostenible. [2017/902], http://www.dogv.gva.es/datos/2017/02/06/pdf/2017_902.pdf
- ¹⁸⁷ Ley 5/2011, de 29 de marzo, de Economía Social, <https://www.boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-5708-consolidado.pdf> and Ley 31/2015, de 9 de septiembre, por la que se modifica y actualiza la normativa en materia de autoempleo y se adoptan medidas de fomento y promoción del trabajo autónomo y de la Economía Social. <https://www.boe.es/boe/dias/2015/09/10/pdfs/BOE-A-2015-9735.pdf>
- ¹⁸⁸ Zakon o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št.20/11,90/14 – ZDU-1I in 13/18), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6175>
- ¹⁸⁹ Zákon 219/2015 o sociální ekonomice, (LEGE Nr. 219/2015 din 23 iulie 2015 privind economia socială, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/DO-legislatie/20170922_L219-2015.pdf, a vyhláška o jeho uplatňování (Hotărârea nr. 585/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 219/2015 privind economia socială, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/2016/HG_585_2016.pdf)
- ¹⁹⁰ Zákon č. 112/2018 Z.z. Zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2018-112>
- ¹⁹¹ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník. <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1991-513>
- ¹⁹² Zákon č. 222/2004 Z. z. Zákon o dani z pridanej hodnoty, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-222>
- ¹⁹³ Zakon o zadrugama NN 34/2011 (764) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_34_764.html
- ¹⁹⁴ Zákon X z roku 2006 szövetkezetekről, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=101963.370202
- ¹⁹⁵ Schwarcz Gy.; Major Á., Szabadkai A., NSKI 2018 EFOP-1.12.1-17-2017-00003 Makroregionális kutatások a Kárpát-medencében a közösségfejlesztés és társadalmi felelősségvállalás megerősítése érdekében. „A szociális gazdaság jogi környezetének vizsgálata a Kárpát-medence országaiban” alapján
- ¹⁹⁶ LEGGE 8 novembre 1991, n. 381 Disciplina delle cooperative sociali., <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1991-11-08:381!vig=2014-02-24>
- ¹⁹⁷ DECRETO LEGISLATIVO 24 marzo 2006, n. 155 Disciplina dell'impresa sociale, a norma della legge 13 giugno 2005, n. 118, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2006-03-24:155!vig=>
- ¹⁹⁸ LEGGE 18 agosto 2015, n. 141, Disposizioni in materia di agricoltura sociale. (15G00155), <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2015/09/8/15G00155/sg>
- ¹⁹⁹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1974-06-28-58>
- ²⁰⁰ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-12-19-1817>
- ²⁰¹ Evropská unie, Evropská komise, Eurostat. (2015). *Agrocensus 2010*. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agricultural_census_2010_-_main_results
- ²⁰² Legea nr. 46/2008 privind Codul Silvic, <https://lege5.ro/Gratuit/g42dmmjzgy/legea-nr-46-2008-privind-codul-silvic>

- ²⁰³ Historie Vodního soudu. Tribunal de Las Aguas de la Vega de València.
<https://www.tribunaldelasaguas.org/en/el-tribunal-ing/historia-ing>
- ²⁰⁴ Španělská ústava (1978), Článek 125
- ²⁰⁵ Ley Orgánica 13/1999, de 14 de mayo, de modificación de los artículos 19 y 240 de la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial
- ²⁰⁶ A. Meenakshi: Pradávná moudrost vítězí. Valencijský vodní tribunál pevně stojí již tisíc let; Bude jeho vliv rozdrčen moderní dobou? Neděle, 07. června 2015. DownToEarth
<https://www.downtoearth.org.in/coverage/in-twilight-zone-14762>
- ²⁰⁷ Specializované soudy – Španělsko – Evropský online justiční portál. https://e-justice.europa.eu/content_specialised_courts-19-es-maximizeMS-en.do?member=1
- ²⁰⁸ Romero & C. Melo: Španělské středozemní Huerty: teorie a realita při plánování a správě příměstského zemědělství a kulturní krajiny. Udržitelný rozvoj a plánování VII. WIT transakce o ekologii a životním prostředí, Vol 193. 2015 WIT Press. DOI:10.2495/SDP150501. p. 585-595 <https://www.witpress.com/elibrary/wit-transactions-on-ecology-and-the-environment/193/33876>
Arancha Muñoz Criado: Ochranný plán pro valencijskou Huertu. KONFERENČNÍ METROPOLITNÍ KRAJINA. Ekologie a udržitelnost, 10-11. listopadu 2009.
http://www.serralves.pt/documentos/conf_paisagem/Arancha_Munoz_com.PDF
- ²⁰⁹ LEY 5/2018, de 6 de marzo, de la Generalitat, de la Huerta de València [2018/2459]
- ²¹⁰ L. Miralles I Garcia: Nová politika pro správu příměstských zemědělských prostor. Případ L’Horta de Valencia (Španělsko). Int. J. Design & příroda a biodynamika. Vol. 13, č. 4 (2018) 361-372. 2018 WIT Press. DOI: 10.2495/DNE-V13-N4-361-372.
<https://www.witpress.com/elibrary/dne-volumes/13/4/2347>
Cerrada-Serra, P., Ortiz-Miranda, D. & Arnalte-Alegre, E. (2016) Analýza cest FNS na místní úrovni. Prozkoumávání dvou případových studií: ‘Nové iniciativy v příměstském zemědělství’ a ‘Potravinová a výživová bezpečnost v odlehlých venkovských oblastech.’
TRANSMANGO: EU KBBE.2013.2.5-01 Grantová dohoda č.: 613532.
<http://www.transmango.eu/userfiles/update%2009112016/reports/8%20spain%20report.pdf>